

1880 / 1649 2280

Ysida Guma dasam
ਕਿਸੇ ਦੇ ਪਿਛੇ —

5/10

8:31:21

V 4f. V

SL NO
080766
75

॥ अथ विश्वगुणादर्शः प्रारभ्यते ॥

१ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीराजीवासवसस्थलनिलयमाहस्तवास्तव्यलोलुलीलाब्जाः ॥ संतीमधुरमधुसूरीनाभिपद्मेभुरारेः ॥ अस्तौके
 लोकमात्राहिसुगमुर्वशि शौराननेष्वर्यमाणं शंखश्रंतेनदिव्यंपयइतिविबुधैः शंखमीणापुनातु ॥१॥ कीचीमंडलमंडनस्यमरिवनक
 र्णदभूभृद्गुरोस्तानायेस्यदिगंतकांतपशसोयंभागिनेयंविदुः ॥ अस्ताकाध्वरकर्तुरप्ययगुरारस्येषविहृन्मणेः पुत्रः श्रीरघुनाथदीक्षित
 कविः पूर्णाशुभैरधते ॥ ५ ॥ तत्सुतस्तकेवेदांततंत्रव्याकृतित्चितकः ॥ व्यक्तं विश्वगुणादर्शविधत्तेवेकताध्वरी ॥ ३ ॥ पद्येयद्यपिविद्यंतबहसताहसं
 विगर्षनतद्गद्यंचप्रतिपद्यतेनविजहत्पद्यंबुधाः स्वाद्यताम् ॥ आधत्तेहितयोः प्रयोगउभयोरामोदभूमोदयंसंगः कस्यहिनस्वदेतमनेसमाध्याकसृष्टीर्न
 योः ॥ ५ ॥ त्रिश्वावलोकस्यहयाकटाचिद्विमानमारुह्यसमानरूपम् ॥ कृशानुविश्वावसूनामधेयगंधर्वेषुग्मंगनेचचार ॥ ५ ॥ तत्रतु ॥ कृशानुरकृशा
 मूषः पुरोभागिपदंगत ॥ निःश्वसुर्भूद्विश्वगुणग्रहणकौतुकी ॥ ६ ॥ अथपुरतः समापतंतमरविंदबांधवमवलोकयन्वदतैनमागमसागरपारहृष्य
 निश्वावसुः ॥ ब्रह्मचर्यव्रतं त्सगैरुवेकोकसतते ॥ अणबिंबी कलोलायच्छादसज्योतिषेनमः ॥ ७ ॥ कृशानुः ॥ सखेकथं सकलं भुवनशोषकारिणं त
 पनमपिनमनकर्मिकरोषि ॥ पश्य ॥ पांशान्दीनानहहवसुमानांतपांधान्विधत्तेशष्कांपृथ्वीरचयतितरांशोषयत्योषधीश्व ॥ कासाराणां ह्य
 तिविभवं क्वांतपांतिप्रदानां क्रूरस्येवंगुणलवकथाकास्वतोभास्वतोऽस्य ॥ ८ ॥ विश्वावसुः ॥ किमरेभगवंतमरविंदबांधवमपिविनिंदसि
 शृणुपुरोभागीन् ॥ तृष्टिं पृष्टिभिरोरचय्यजगतस्तृष्टिंसरीसर्ष्टियः पुष्टिं द्राग्विशिनष्टिदृष्टिषु नृष्टिं ध्वांतपिनष्टिस्थिरम् ॥ प्राज्ञानैषपवर्गमार्गद
 मर्षं पद्मोपुहोष्ठासिनंकौनस्तौतिसमस्तलोकस्तद्ददौ भूषणं पूषणम् ॥ ९ ॥ किंच ॥ यदानपश्यतितमोविमर्दिनं रविं जनास्तत्कथयंतिंदर्दिनम् ॥ धृ
 नोस्वसो देहभृतांसरोगतांधिनोतिचांभोजततिंसरोगताम् ॥ १० ॥ अपिच ॥ ॥ टि० १ बृहद्ब्रह्मणः ३ मधु ७ शक्ता ५ सहसंबंधसाहप्रयग्योर्नपद्यसमृद्धि
 चित्तवचनात्सहसमृद्भुमानेयस्यताहशरूपं यस्यतत्मानेन पूजयासहितं रूपं यस्यतत् ६ दोषेकदृक् ७ सूर्ये ८ विलासः ९ जरुशोषकारिणं लोकस्यरोगकारिणं
 ३ मंत्राणामुक्तमकारं सारं संधिनीम् ॥

आशापालेषु पाशा युधयम बलभिन्मारुतेशादिकेषु प्रायोभूयः सृजाग्रत्त्वपि च श्रुचित याभासराभूसुराद्याः ॥ यस्मै कालत्रये पि प्रतिदिवसम्
 कुर्वते घ्नं प्रदानं सैषात्रप्येव विद्यातपतिरविमयी सर्वलोका नूपुनाना ॥ १ ॥ कृतत्रिदशपोषणं कृशरथीगसंतोषणं पिशाचकुलभीषणं पृथुतम
 लयेषणम् ॥ विनम्रगदशोषणं विहितवारिजोन्मेषणं नमस्कुरुत पूषणं ननु नभस्थलीभूषणम् ॥ विश्वावसुर्विभावसुमभिष्टुवेनैर्जैलिभरु
 शानुना सह द्वादशात्मानं समयागमयामास विमानमानमच्चतुर्द्विबमध्यधामानमतिमानमहिमानपरमात्मानम् ॥ प्रशस्तगुणविधे प्रपदन
 स्पृशां बंधवैस्वतोषहतपाशने सकलदेहिनामात्मने ॥ नमः कमलवासिनी नयनसौख्यसंधायिने तमः शमविधायिने तरुणुलस्थापिने ॥ ३ ॥
 पुनः समत्तसु नोषम् ॥ भानुभानुदलदञ्जलोचनं भक्तलोकभवपाशमोचनम् धामतामरसंवा सिनी सखं हेमवर्णमिहसौतिमसुखं ॥ १ ॥ ॥ ॥
 नुः किमरेकेवैल्लिखितं विना रायणो भवता विवेकलाभवतापि स्तवनभाजनी क्रियते । तथा हि स्वनादी सकलं जगद्दिव्यं स्वनेव संरक्षितं भि
 न्तमुकुटेष विधृताने हि निंदोचितः । उत्पाद्यस्वयमुत्तमान्फलतरुतुल्लास्यचारुदकैरुच्चोपिकिसुच्छिनत्ति जगति त्विवापि किं नृति ॥ १ ॥
 किंच ॥ स्वनुज्ञामनवाप्यदप्यभरतः स्वाज्ञाविलंघे तयस्तस्यैवेहतनोतिलौकिकनृपश्चंडोपि दंडरुषा ॥ अंतर्धाम्यपथे प्रवर्त्य भविनो हतस्वयं
 मारकेयस्तान्यातयति क्रुधासुतुन किनारायणो निर्घुणः ॥ १ ॥ ॥ विश्वावसुः ॥ अहो बतमतिरतिस्थूया ॥ यतः परमकारुणिकं भगवंतं पं कजवा सिनी
 प्राणनाथमपि स्पृशतित वापो लभः ॥ आकर्णया ॥ चिरायं संसृत्य दधौ समज्जनं नमज्जनं मज्जनं इत्यथोसजः ॥ दयापयोधिः परिगृह्य दुर्लभं वि
 जं पदं प्रापयति स्वयं प्रभुः ॥ १ ॥ ॥ किंच ॥ लीलालोलुतमारमामगणयन्ती लामना लोके यन्मुंचन् किंचमही मही श्वरमयं मंचं हठाहं चैव वा ॥
 त्यज्यन्ति ज राजमप्यतिजवाहाहंतलोकांतराद्गोसुं शोपिरुदित्तरत्वरुदैद्वाहग्रहांतं गजम् ॥ १ ॥ ॥ अपिच ॥ वैकुण्ठो महसाहवारिवलमहारे
 १ विक्रमनेपी वर भतिशयमहिमानम् ३ सूर्यकिरणविकसितकमललोचनम् ४ लक्ष्मीसखं श्रीनारायणं ५ लक्ष्मीसखं श्रीनारायणं ६ निंदा ७ अहं चैव वा ॥
 क्तं तर्गता ॥

वि-गु मंमदेनोच्चैर्वेदंडं रवंडपितुं हिरण्यकशिपुं वेतंडमुत्कंठया। सैद्वेषमशेषभीषणमहोग्ं स्वरागौरवात्पल्हादव्यसनासहिष्णु रुदयात्ता
 २ कंठकंठीरवः ॥१९॥ अन्यच्च ॥ अवेमव्यापाराकलनमतुरीस्पशैमचिराद्नुन्नीलनेतुं प्रकरं विद्वेताया समसकंत् ॥ विषीटत्ये चारो विषेदपन
 धैकप्रणयिनः पतानानिर्माणं पतंगपतिकेतोरवतुनः ॥२०॥ अपरंच ॥ काकेः शोकं व्यसृजदमितं वृद्धगृध्रोप्यनेकानुलोकं ह्येभेकुशलमगमक्ति
 विषादं विषादः ॥ राज्यं प्राप्तौ कपिनिशिचरो राघवत्वे मुरारेः पारेवाचां जयति करुणापर्ययदासस्वस्य ॥२१॥ तदेवं देवपरिवृटे तस्मिन् दयापयो
 धावप्युपन्यस्तनेर्घृण्यतव तावदनैपुण्यमपुण्यफलबुद्धेः पिशुनयति शृणुतावत् ॥ जीवानां दुषसामिवत्वमिषतां स्वर्गापवगावद्देहं दत्तवति शि
 यः प्रियतमेनैवोपकारस्पृतिः ॥ दुःखे जातिचिदागते स्वकलिताहुष्कर्मणः पन्निमान्वाथेहं बनिगमिष्यसनिभिर्नेर्घृण्यमारोप्यते ॥२२॥ दूतनेत
 कः पामराः स्वापराधं परमकारुणिके तस्मिन् द्वाप्यध्यस्येति ॥ कुशत्यागरुतेपितेन करणव्यूहेन देहेन च स्वानर्थं वनजंतुगर्जयति चैतुनिप
 तुः कुतः ॥ प्रसूते प्रसूतं कुशनेन गुरुणा दत्तेयतेनैव चेत्सुत्रोद्वेति न जं वपुः कथयरेतत्रापराधीतुकः ॥२३॥ किंबहुना ॥ आस्त्रभूरिनिजस्वरूपम
 ज्ञेयस्वाराधनाथैवपुः स्वध्यानाय मनश्च शुद्धिमनषालब्धुं चेतीर्थादिकान् ॥ तत्वान्यप्युपदेष्टुं सत्तमगुरुत्वरत्नानुगृह्णानिनः संसारतदपि
 ममयदिकिं कुर्वीत सर्वेश्वरः ॥२४॥ इति परिक्रामन् किंचिदंतरमपसृत्या धस्तादवलोक्य च ॥ सर्वे सकलपुरुषार्थसाधनानुष्ठापितुं भूततावद
 लोकप्रभूलोकम् ॥ सबहुमानम् ॥ स्वर्गोकोभिरदोनिवासिपुरुषारब्धातिशुद्धाध्वरस्ताहकारवषट्क्रियोत्थममृतं स्वादीय आदीयते ॥ अम्नाप
 प्रवणैरुलकृतिजुषैः मुष्यमनुष्यैः शुभैर्दिव्यैश्च स रित्पवित्रवपुषे देवैः पृथिवी नमः ॥२५॥ रुशानुः ॥ सस्वेनाकगतोपि भवान् नृते यत्लोकं न
 मस्मत्तुं भवेति ॥ जननमरणत्वाधिव्याधिप्रभेदशुभेराकलनमलिना लोकाः शोकातुराश्च भुवंगताः ॥ तदिह मदिभिः सद्द्वैष्टिह्यैर्निर्गण्य
 १ द्रौपदी २ विष्णोः ३ इन्द्रकाकः ४ नटापुः ५ प्रमो ६ इवतु अनिमिषतां पाषाणवदचेतनानाम् ७ अपराधः ८ अशुभं ९ मत्तैः ॥

१॥ प्रभुभिरुदितस्मृत्यैसित्यैबुधः स्पृहयेतैकः ॥२६॥ बालत्वेवातरुणिमनिवाप्रायशो वार्धकेवा मृत्वा मर्त्या वतयमभटैर्बध्यमेनाप्ययंते
 श्रयस्तत्राममितविपदांजीवतांवाकिमास्तेकस्मिन्ग्रामेपुनरनुद्वाकर्वणकुशहानिः ॥२७॥ विश्वावस्तुः ॥ सत्यं तथापिमासु
 ममानुषजन्मदुषः ॥ रामः सैमस्यदाताभुविननुमनुजोरावणस्यप्रहृताततावः किनमस्यस्त्रिदशकुलपतेर्दस्ययुद्धसहायः ॥ कृष्णोऽपि
 देयोहरतनरतयानः श्रुतः किंत्वयासौकेतेदेवाः प्रभावात्स्वयमतिशयितामानवाहानवावा ॥२८॥ किंचा ॥ मांधातात्रभगीरथश्चमारीमान्
 ककुत्स्थोऽरघुः पूरुः सौपिपुसूरवाः सचशिविः पुण्यश्वरुकमांगदः ॥ वैदेहो नहुषश्चहेहयपतिर्वीरिषमात्रिनलः पाथोऽत्रिनृपाः प्रशस्त
 यशसः प्रादुर्बभूवुर्नकुम् ॥२९॥ कृशानुः सार्धांगोकारम् ॥ कामजनाः केपिगुणाभिरामाः क्षमातलेसंतिपुगांतरेषु ॥ कलौपुगेस्मिन्गुणले
 शवंध्याः सर्वेऽपिखर्कः दीषभाजः ॥३०॥ मदेतरेस्मरमलीमसमानसानांमन्युस्पृहादुरभिमानमदास्पदनाम् ॥ कालेकलोकलुपतः कस्तौ
 दयानां दोषाघट्टिरिदूतदुरीश्वराणाम् ॥३१॥ विश्वावस्तुः ॥ तथापिसर्वेकलिकादिकाभपिमानुषानदुषणीयाः ॥ यत्सर्वकालमपिसंत्येवसाध
 क ॥ पश्य ॥ हरितभरितशीबह्यापप्रसादनिएदराः कप्रलनयनस्त्वेरत्रिडागुहायितहृद्गुहाः ॥ निगमपदवीनिवीहापक्षितावुदिताः स्वयंकृतिन
 कृतिनः संहेश्यन्तेकलावपिनिर्मलाः ॥३२॥ अथवा ॥ यदितेमदीयेवचसिनविश्रंभसभेवस्तर्हितत्रतत्रसंचारमारचघ्यतत्तदुणप्रदर्शनंकर
 वाणीतिविमानमग्रतः स्थापयन्नगुल्यानिर्दिश्य ॥ इदंबदरिकाश्रमस्थलुभिदैषनारायणस्तपस्यतिनमस्यवांस्थिरतमंतमः शोषयुन् ॥ वि
 कासिधिवणोन्मिषट्टिषयवर्जनाः सज्जनाजनार्दनमहनिशंभुजगमंचमंचत्यमी ॥३३॥ कृशानुः ॥ सखेतवात्रगुणवचासुमर्यत्तनरोचतेमदसम्
 ॥ यदत्रजागर्तिशिलासमंहिमंस्फुशीतलागंधवहाश्वदुःसहाः ॥ जलावगाहाचकितोजनूत्तः कुतस्त्वनुष्ठास्यतिकर्मनिर्मलम् ॥३४॥ विश्वा

१ इन्द्रस्य २ कर्हत्तरः ३ बह्वः ॥

३ विसृः ॥ अस्मदनुकूलं मेतद्भवति भवतु कर्म ॥ परमहिमयुतत्वात्प्राप्तं वैकुण्ठसाम्यं परमिदमुत्प्रातःपंडिताः शान्तिमेव ॥ मुद्गरिहसमयेषु स्वान्दहेतो
 स्मोणास्तदपि भृशमरोगास्तास्पर्यकेतोः प्रसादात् ॥ ३५ ॥ वृत्तिविमानमन्यतः प्रस्थाप्यसांजलिधूमं ॥ साकेतायनमः पुराय भवतु स्तोत्ररश्मीषु
 षेनानादोषमुषेतदंतरजुषेदेव्यसरखैनमः ॥ येमीतत्तदभूमिषुप्रविलसद्रूपाश्च यूपस्थितास्तेभ्योमानुकुलीनकीर्तितकोपज्ञायितेभ्योनमः ॥ ३६
 पुनः पुननिरीक्ष्यसभक्त्युन्नेषम् ॥ भवसागरशोषणेन पश्यच्चरणान्तःपुरजीवनौषधेन ॥ रजसारघुनाथपादभाज्जरविताहः प्रशामामिभ्रान्यामि
 ॥ ३७ ॥ पुनः सानुस्मरणं गमाचकम् ॥ कल्याणोत्साससीमाकलयतुकुशलं कालमेघाभिरामाकाचित्साकेतधामाभ्यगहनगति कुंतिहारिप्रणामा
 सिद्धयोद्गीणिक्रमाधृतजनकसुतासादरापांगधामादिष्कप्रख्यातभूमादिविषदभिनुतादेवतारामनुमा ॥ ३८ ॥ दशाननकुश्वसनत्रसदशपत्ने
 कव्यथाविलोपकरोपकीवसुमतीसुतावलुभः ॥ कृपारसमपारससृतिपयोनिधेस्तारकं लुषीष्टसूक्ष्मीष्टकल्मषणतैकतानेमपि ॥ ३९ ॥ अ
 पिच ॥ सजयमिचित्रत्रोपस्पदिवरचरणपुष्करकरेणुः ॥ महिषीमृषिसिंहस्यप्राजीजनदीपवृषद्वेदेहेतुः ॥ ४० ॥ विद्योसिभूषसिमुहावह
 न्यः प्रेयास्सर्पाज्जनकीत्मजायाः ॥ काकायकेकायचयादितेष्टशायाकीशायचराक्षसाय ॥ ४१ ॥ अपिच ॥ अभीष्टपटकः सितावतुल्येति
 कोदंडभागितिस्त्रमिदं पुनः परममद्भुतं ब्रूमहे ॥ विधूतपरमौर्तिकोविषदितौरिचक्रः स्वयंसकुंभजनेकंप्रभुः शकलयांबभूवकृष्ण ॥ कशातुः
 परमहिमाविष्णुः पक्षेभतिशोतमरोगसहिताः स्मोचरगामिनश्च ३ अयोध्यायै ४ आश्रयदंडवत्संजातेभ्यः ५ पश्यंतोचरणौयस्येतिवथाविधौमितेभ्यः ६ तः पुरं
 तजीवनपाषाणत्वनिरासपूर्वकमानुषीकरणं तत्र औषधरूपं ६ लज्जितः ७ कुर्यात् ८ वरश्रेष्ठोयश्चरणकमलसंबंधीरेणुः ९ ऋषिश्रेष्ठस्यगौतमस्यपत्नीमु १० प्रेयः मुकुतं उक्त
 एचरणमुंहाप्रजोगजः सिंहस्यमहिषीजनयामास ह्योचुषभस्तस्मैदयेहेतुरितिचित्रम् ११ अभीष्टजनकः पक्षेअभीष्टोपटकः कुंभोयस्य १२ अतिको
 भतुलादीसितेजःसंजननद्रव्ययस्येत्त्वतुलदीप्तिकः दंडभाकइतिच्छेदः १३ परमपीड्य पक्षे मृहिकारः १४ शत्रुसमुदायः पक्षे अमाविशिष्टचक्रम् १५ यः १६ कुचने

कथं नाम राम भद्रमनुचितकर्माणमप्येवमीदृशे ॥ वर्षीयानपि जानकीसहचरो मातुः सपत्न्यामुदेसंपन्नं रथहस्तिपत्तितुरगेः संत्यज्य रात्रं
 जया ॥ विदं न्हंतपनं वनं कश्चमसौ न स्यादयुक्तक्रियोगव्यंदुग्धमपास्यपास्यतिजनः को वा यवागूरसम ॥ ४३ ॥ किंच ॥ धिक्कृत्येव ॥
 नधीशालिने बालिनसौ यराससवगेनिग्रहकृतेसुग्रीवमन्वग्रहीत् ॥ तुंगप्रस्तरभगलिष्णुरिहनिः शकंतुटंकंत्यजनुसंकल्पं कृत्यतिपक्वद
 स्नादानप्रसंगायकः ॥ ४४ ॥ कृत्वासेतुं किलजलनिधौपुवंडयित्वादुरध्वानलब्धादेवीस्फुटविदितसंशुद्धिमग्निप्रवेशात् ॥ भ्रुवोप्येनां भ्रुव
 जननीभूमिकेन्यमनन्योमंतर्वस्त्रीमनयतवनंहंतपीलेस्त्यहंत ॥ ४५ ॥ विश्वावस्तुः ॥ सर्वेगुणेषु दोषाविष्कारकथंकारमाचक्षते ॥ गुरावसत्यो
 क्तिनिरासहेतोः स्वराज्यमग्र्योषिसरामचन्द्रः ॥ तृणायमेनेनिपुणायतेनफणाभृदीशोपिपणायितुतम् ॥ ४६ ॥ किंच ॥ बालिनिबलोभिमालिनिजा
 यनिसुग्रीवमग्रीवमग्रीवम ॥ अस्यशक्तिशक्तिविदितं सुव्यक्तं तेनुदीनबंधुत्वम् ॥ ४७ ॥ किंच ॥ लक्ष्मीवस्थसिबिभ्रतृप्यविरतरामाकृतिः श्रीपतिर्त
 निका मपिमानुषीमभिनेयन्वीराययायीमियाम् ॥ कल्याणीतुवनीमनीनयदहोकस्याप्यमृष्यन्वचोमेदिन्यामवलोकितः किमपरोमानीपुमानीद
 शाः ॥ ४८ ॥ वस्तुवस्तु ॥ धतुकइष्टेश्रतरामभद्रानृगणानृगणानांगणनादरिद्रान् ॥ प्राचेतसाद्याः कवयो नवद्यायदेकदेशाकलनेपिनेशाः ॥ ४९ ॥
 तथापि ॥ तदीयगुणार्णवकणानामकदेशलेशकौटितमांशुकलामात्रमिदमत्रभवताश्रोतव्यम् ॥ काकुत्स्थकुलपयांयकलशाणवकोस्तभः ॥ की
 सल्यासकृतव्रातकल्पकप्रसवोदयः ॥ ५० ॥ प्रोटंपत्तिरथागारपरिष्कारहरिन्मणिः ॥ जानकीलोचनहृदचक्रोरानन्दचंद्रमाः ॥ ५१ ॥ संसारमार्ग
 संचारश्रोतच्छायामहीरुहः ॥ सर्वपातकवेतालसमुच्चाटनमांत्रिकः ॥ ५२ ॥ करुणारसकलोलपीयूषवरुणालयः ॥ तपोधनजनाकांक्षातटाकावन
 दौदयः ॥ ५३ ॥ विश्वविरहणोद्यानविनयास्थानमंडपः ॥ सारभ्यप्रभवोत्कर्षसमावेशनिवेशनम् ॥ ५४ ॥ टि० ॥ १ कांजी २ सीमा ३ नविद्यतेन्येनुचरदिर्ष
 स्यास्तामेकाकिनीमित्यर्थः ४ रावणः ५ समर्थोभासि ६ स्तोतुम् ७ अरण्ये ८ विपुलान् ९ क्षीरसमुद्रः १० दशरथः ११ अलंकरणम् १२ समुद्रः १३ प्रभुत्वंप्रतापोवा ॥ ॥

वि-ट सौजन्यवादान्यकयोः सामानाधिकरण्यभूः ॥ सौमुख्यमुख्यभवनंसौहादकावतादिका ॥ ५५ ॥ ५६ ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ ५९ ॥ ६० ॥ ६१ ॥ ६२ ॥ ६३ ॥ ६४ ॥ ६५ ॥ ६६ ॥ ६७ ॥ ६८ ॥ ६९ ॥ ७० ॥ ७१ ॥ ७२ ॥ ७३ ॥ ७४ ॥ ७५ ॥ ७६ ॥ ७७ ॥ ७८ ॥ ७९ ॥ ८० ॥ ८१ ॥ ८२ ॥ ८३ ॥ ८४ ॥ ८५ ॥ ८६ ॥ ८७ ॥ ८८ ॥ ८९ ॥ ९० ॥ ९१ ॥ ९२ ॥ ९३ ॥ ९४ ॥ ९५ ॥ ९६ ॥ ९७ ॥ ९८ ॥ ९९ ॥ १०० ॥

१ औदार्यम् २ बृहः ३ नीवनापथ ४ रोगः ५ दुर्वसः ६ भार्गः ७ कबंधारव्योदानवः ८ हनुमान् ९ यशोवृष्णदर्भभेदः १० समुद्रः ११ विध्यंससूचकोत्सातप्रसरण १२ प्रवृत्तः १३ ख १४ दानं १५ प्राप्ताभार्य १६ अधिकप्रीतियुक्तमुखे १७ राससाः १८ हनुमान् १९ वानरः २० अस्त्रवत्करतिस्त्रयस्त्रयत्वंप्रापेत्यर्थः एवमप्रवृत्तामासेत्तद्विषयः

स्त्वोमशकावभूवभावंस्त्वंमानुषीमासिथाः ॥ ७१ ॥ अशिला प्राणदपरैरचराचरमुक्तिदैः ॥ असर्वभूताभयदैरशर्वधनुर्देनैः ॥ ७२ ॥ अब्रह्मास्ती
 तत्तृणैरतृणिकृतरावणैः ॥ अलंकातरदेवैस्तैरलंकापुरसाधकैः ॥ ७३ ॥ इतिविमानंदक्षिणतः प्रस्थाप्यकृशानुमुद्दिश्य ॥ शिशिलितभ्रमरवेण
 ष्टवैकुण्ठपादाकृतविपत्पनोदाकृत्तचित्तप्रमोदा ॥ विमलतरतरंगाविश्रुतंभोधिसंगाविहितदुरितभंगावीक्ष्यतामत्रगंगा ॥ ७४ ॥ कृशांशुः ॥ उपे
 क्षणीयानिभागीरथीयानिपानीयानिकिमितिबीक्षणीयानि ॥ यत् ॥ येषांजनिश्चरणतस्तद्द्विरण्यहर्तुर्दोषाकरेणगुरुदारविदेनसुधी ॥ ब्रह्मोत्त
 मागभिदएवसहस्थितिश्चरज्यातो लयोजलेनिधौकिलगांगवाम् ॥ ७५ ॥ विश्वावसुः ॥ शोतं पापंमदमतेकिमुकुटपाटारकिंमिष्यदिनीधुनीम
 पिनिंदसि ॥ पश्य ॥ गंगानिवारिगरुडध्वजपादपद्मादाविर्वभूवुरपुनन्युनरिंदुमोलिम् ॥ निन्युर्विचित्रममृतं सगरान्वयंचनेतोधिकंभुविपवित्रत
 मंसमंचा ॥ ७६ ॥ किंच ॥ सासर्वतोसुखवतीतटिनीसरोगांमूर्त्तिविधेरिवविभेतिसरस्वितीच ॥ भेदस्त्वियान्बलिभिदश्चरणारविंदादाद्याबभूव
 चरमाकिलनाभिपद्यात् ॥ ७७ ॥ अपिच ॥ भागीरथीं प्राप्य बुधाः पितृभ्योजलांजलीन्सादरमर्पयंति ॥ पापानिसर्वाणि ततः पितृणां भवंत्यहो
 दत्तजलांजलीनि ॥ ७८ ॥ अन्यच्च ॥ भागीरथीयः पृथ्वीरुपास्तेयथाऋतुन्यायुतएषधन्यः ॥ देवत्वमेत्यत्रिदिवेस्रधायां भागीरथीतिव्यपेद
 शमेति ॥ ७९ ॥ सरस्वत्याश्चिष्टासवितृत्नयालिंगितद्वारास्फुरद्गुच्छस्वच्छाप्रकृतिरिवभातित्रिगुणभाक् ॥ तथाप्येषादोषापनयनपदत्वान्क
 लनयाप्रगल्भं संसारं प्रशमयतिकंसारिपदभूः ॥ ८० ॥ किंच ॥ गंभीर्येणगदाधरस्यहृदयंमाधुर्यतस्तद्गिरंस्वेतिन्नाचयशस्तदीयमनघंशैत
 ल्यतस्तत्कृपाम् ॥ नैर्मल्यातिशयेनतस्यधिषणानित्यप्रसादेनतद्द्वं चानुसरंति तत्पदभुवोवाराशिराराइमे ॥ ८१ ॥ इतिब्रह्मांजलिरग्रतोऽव
 १ अहर्षस्यारासमर्थः २ निरासः ३ हिरण्यसः सवर्णचंद्रः ४ चंद्रः दुर्गुणवनिश्च ५ शिवः ब्रह्मचंद्रेषेउभयोरैक्यात् ६ भूयमपि ७ मासः पीयूषचंद्रराजविशेषः विषयुक्तंच ८ ज
 यवतीचतुर्दिग्विमुखवती ९ रक्तिमाप्रीतिश्च १० नदीवाणीच ११ विष्णुः १२ योयादृशीदेवतामुपास्ते तत्तत्कृतं स्वप्नमात्रोतीत्येषन्ययः १३ सुधायांजागीतिमोजना १४ रथी
 श्विव्यवहारंच १५ माया १६ सत्त्वादयः १७ गंगा ॥

भुक्तवचपलोभुक्तपिनत्रीडनि ॥८९॥ किंच ॥ शस्त्रैर्जीवतिशास्त्रमुद्रतिपरंशूद्राहृतैरंबुभिः स्नात्याचामतिदेवताः स्वपयतिस्वैरपचत्योदन
 म् ॥ उच्छिष्टानविभेतियातिपवनेरुच्चावचैः संगतिमांतगान्नि कदंगतानगणयन् मार्गान्मुहुर्गाहते ॥९०॥ अपिच ॥ नीचैर्दुर्गवनेः शुनेभिरपि
 वानिः शंकमालो कितं भुक्तेपक्तिविदूषकैः सहनैरज्ञातवेदासुरैः ॥ मद्यास्वादनमत्तविन्नजनैतामोहायभीहानितः कर्मण्यारभते श्रुतिस्मृति
 वचोदराण्यसाराण्यहो ॥९१॥ अपिच ॥ कन्यांकामप्युद्वेगप्रविजहैदुर्पचौवनामत्तएनाद्रव्याशापाशकृष्टोभ्रमतिचिरतरं दुर्लक्षेणोतरेषु ॥ अ
 न्योन्याश्लेषवांछाविगलितवयसोरानमालिन्यमन्या देपयोव्याकृतवैहृतविधिरुभयालोकयोः शोकयोगम् ॥९२॥ अपिच ॥ नाधीतेऽत्रज
 नोयदिकश्चिदधीतेशतेसहस्रेबा ॥ दुस्तकैषुश्राम्यतिदरीकुरुते श्रुतिस्मृतिस्तुतकान् ॥९३॥ विश्वावस्तुः ॥ कष्टमरेब्राह्मणनिंदांशृण्वतः कंपते
 मेहृदयम् ॥ यस्त्वयोपन्यस्तः सच्चर्याविपर्यासः सएषकलैरेवतोषो नब्राह्मणानाम् ॥ कलौयुगेकातेयुगचरित्रं कुत्रनामसंभाव्यते ॥ दुरितेनुति
 कोपघ्रात्मादुर्जयः खलुकलिः ॥ पश्याहर्मस्थानमधर्मकर्मविततेदुर्मानमर्मासनंशास्त्रस्तोमललाटभूलिपिलयः शोतिः सवानामपि ॥ सवांश्रा
 यवचः समापनदिनसंस्थासदचिविधेरशाशाजनिभूरभूदिहमुहोनशोवहोयंकलिः ॥९४॥ एताह शोकलिपुगेपिशतेषुकश्चिज्जातादयेजगतिप
 श्रुतिमार्गएव ॥ यत्किंचिदाचरतिपात्रमसौस्ततीनांश्लघ्यमितापमपिकिनमरोसरश्चेत् ॥९५॥ किंच ॥ येकायस्थजुनाश्रयेनृपसुतायेचदि
 जाः शास्त्रिणस्तेयत्नादनुसृत्यनिर्दयतयाशुष्कांस्तरुष्काधिपान् ॥ देवान्भूमिसरांश्चपोतिहृतिनस्तेचेनुधोदासैतेब्राह्मण्यायजलांजलिः
 किलभुविप्राज्ञैः प्रदेपोभवेत् ॥९६॥ सर्वतोदृष्टिंप्रसायेसश्लाघम् ॥ आक्रावास्तवसंधरास्तुपवनेरासेतु हेमाचलेविद्रीणेशितिभृङ्गणेविकरु
 णेनिद्रातिनारायणे ॥ निर्विघ्नप्रसरेकलावपिबलान्निष्कंठकं वैदिकं पथानंकिलतत्रतत्रपरिपात्येकोहिलोकोत्तरः ॥९७॥ टी० ॥ १ दुर्जनः २ चांडाल
 ३ भ्रष्टाः ४ जनसमूहः ५ विवाहिवांकृत्वा ६ त्यजन् ७ आलिंगनम् ८ कृतयुगसंबन्धि ९ पापवल्याश्रयः १० समाप्तिः ११ स्वल्पोदकम् १२ उदासीनाः भवेयुः १३ नष्टे ॥

अंगु-
६

पुनश्च सश्लाघम् ॥ तजतु विहितमेतदेशवासी निषिद्धं भजतु तदपिलोके नास्ति धन्यस्तदन्यः ॥ त्रियुगपदनखश्रीदत्तशुद्धिर्पदं गेलगतिदुरित
भगेलेग्नको गोगपूरः ॥ ९८ ॥ प्रोढेषु गौडेषु च कान्यकुब्जेषु च वंगेषु च मैथिलेषु ॥ अन्येषु सेत्स्व वबुधेषु धन्येष्वद्यापि जीवंत्यधिभूमिविद्याः
॥ ९९ ॥ एवं तावदवधेहि ॥ एतद्देशप्रचुरचरितान्यन्यदेशस्थितानां रोचंते चेन्ननुन मनसे मारुचन्काः ब्रह्मनिः ॥ प्राज्ञाः पुत्राजनयितृहृदे-
पश्यपद्वल्सदेतेतद्द्विद्वन्परमनसेतावताकोत्रदोषः ॥ १०० ॥ किंच ॥ प्रातःशीतजले निमज्ज्य विबुधानभ्यर्चयेत्पुत्रैर्करार्थः पर्युषितं तु ना-
भ्यवहरत्यधः स्फुभाधोप्यसौ ॥ भोगे गोमयलिप्त एव पचते भुंक्ते ततो न्यत्र यन्नीतं तद्विजहाति भुक्तिं नियमो दृष्टः कृभूयानियान् ॥ १ ॥ इति वि-
मानंदरतः प्रस्थाप्य सांजलिबंधम् ॥ भुवनकदनक्रुच्यद्द्वः श्रवः कुलिशा युधप्रचकितगिरि प्राणत्राण प्रतिष्ठिते कीर्तये ॥ प्रसूमे रमरुन्नाट्याचा-
र्यप्रणर्तितविचये महितजनतामाह्यायास्वै महोदधये नमः ॥ २ ॥ रुशानुः ॥ प्रहासम् ॥ पामरैरप्यपेयानां नीराणां परिपातरि ॥ आश्रये जलजं-
तूनामानि नंसाकथं तव ॥ ३ ॥ ममत्वधमानपरुषघोषेरवल्चेतस्मिन्नरोष एव समुन्मिषति ॥ सततं क्रंदते सर्वो दीप्यमानो दयुः स्ये ॥ महापाय-
समुद्राय दरिद्राये वकुप्यति ॥ ४ ॥ समृद्धोप्यग्रमपिलुब्धतया बुद्धि मद्भिर्नादृत्यः ॥ पश्य ॥ रत्नाकरोपि चरमाभ्युदया लयोपि स्वर्णस्थितीरधिग-
तोपि बद्धे मिकैपि ॥ तादृघ्यनोपचयकृत्तरणि प्रचारान्नोपेत्य ह्यैवितरणित्वं मसौ कदापि ॥ ५ ॥ सृष्टिरेवास्य विफुलेति मेदृष्टिः ॥ तद्वाहि ॥ नास्त्येषामुप-
युक्तता तैस्तरोः सस्योपयोगः कुतो नस्त्रानायच योग्यतास्य पयसो कानामपानाहेता ॥ उद्भजेतमियं तमं तैरुपितैर्दुर्जतुभिर्भौषणैस्त्रैः सृष्टव-
१ ऐश्वर्यं षट्संघनः श्रीविष्णुः २ प्रतिभूः ३ अधिभूमि इति च्छेदः ४ भूमाविति तदर्थः ५ नाशः ६ स्थिरः ७ प्रशस्तगतिः ८ डल्योरैक्यादर्थद्वयम् ९ नमस्कारेच्छा १० व-
र्धमान १० कठोरशब्दे ११ दीप्यमान उदरेः गिर्बडवानलो यस्य तस्मै पसे सुदृशा दीप्यमानजठराग्नये १२ महापायसमुद्रायेति च्छेदः महत्यः आपोष-
त्येति पक्षेण कंपदं महनीपा यस्य विषये मुद्रायाचनचिन्हम्यस्येति १३ सुवर्णमजलं च १४ वीचयः अंगुलीयकानि च १५ संचयकर्ता मेघोत्पादकश्च १६ इ-

लोकत्रयशयममुंकोवाशयः कथ्यताम् ॥६॥ यस्य स्वर्णश्रियउरुतरानित्यमायात्ययत्नाननस्वायत्यनुगुणतयानक्रियेतव्ययश्चेत् ॥ बन्धिया
 सो भवति विधितोमंथनं बंधनं बालुष्मी प्रेक्षोर्जगदधिपतेरत्रसाक्षी सरस्वान् ॥७॥ किं बहुना ॥ कुंभजपी तोच्छिष्टं शिष्टैरुसृष्टमर्णत्तमवेत्य ॥ उ
 न्नवतुष्टोप्युदकं पांथजनो नैव गृह्णाति ॥८॥ वि० सखे सर्वगुणाकरः सरित्यतिरेष न दूषणी यः ॥ तथाहि ॥ उच्चैश्चर्वः प्रहातुर्वृद्धश्चवसेपुनस्त
 दनुजाये ॥ क्वमविलोचनदातुर्वदान्यमस्माद्ददान्यमर्णवतः ॥९॥ किंच ॥ अमृतं विबुधेभ्यो दौदभीष्टफलदं तरुंचधेनुंच ॥ दिग्बसनायसिताशुक
 मोक्षितएतादृशः क्वादाता ॥१०॥ अमुष्यखलुभाग्यवत्तांशेषादयोऽपिवक्तुमशक्ताः ॥ पश्य ॥ जन्होरपत्यं जगतः पवित्रकलत्रमब्धेस्तनयः
 कलात्मा ॥ कन्यातुधन्याकमलाविभतिजामातृभावं जगदीश एव ॥११॥ अन्यच्चैदमस्यभागधेयम् ॥ यत्तीरिपुरुषोत्तमस्य लमिदं यस्यासरः कि
 न्नाश्रैर्नित्यमधिष्ठितं भगवतः सान्निध्यमुख्यास्यदम् ॥ अत्रत्यक्तवतामसूनुकरगतामुक्तिस्तदास्तामहो देहो देहविना क्तोप्यविक्र
 तः कथादिवंतिष्ठति ॥१२॥ किंच ॥ निवेदितुस्यात्ररमासरवायनीचाहृतस्यापिकिलोदनस्य ॥ भक्त्याशनं हंतु भवाजितानां महान्हासां नाशनशा
 मनेति ॥१३॥ सभक्त्युन्मेषम् ॥ दारुणिसन्निहिताय प्राज्ञे हंतमश्नते मखेषु हविः ॥ शिशिराय नित्यरुचये शुचये रचये यमद्रुतापनती ॥१४॥ इति
 नमस्कृत्य स्मृतमन्यतो विमानं प्रस्थाप्य सश्लाघं सरवस एषः सर्वसंपदामास्यदतया त्रिदशालयस्यादे शद्ववगुर्जरुदेशश्चक्षुषीसु सुवीकरो
 ति ॥ अत्रदि ॥ सकेपूरस्वादुक्रमुकनववीटीरसलसन्मुखाः सर्वश्लाघाः पदविविधदिव्यांबरधराः ॥ लसद्रत्नांकल्याणुमेषुमितदेहाश्वघुसृष्टेर्षु
 विष्णोः गृह्यन्मभसस्यः ३ एतन्नामकोशः उच्चैरतिशयितं कर्णेद्रिपंच ४ इंद्रः बधिरश्च ५ विष्णुः बधिरबधुश्च ६ स्त्रीरत्नं लक्ष्मीरूपं अथवा वामविलाचनं चंद्ररूपं तस्यदातु
 सुंदरनेत्रं ७ दातारं ८ नगनायशं कराय ९ चंद्रः वस्त्रं च १० जगन्नाथस्थानं ११ एतत्स्थाने शरीरं दाहं विनात्यक्तमपिकाष्टवच्छुष्यति १२ पवित्राय अभनये च शी
 तेलत्वं नित्यरुचित्वेचाऽस्मिन्नगनावद्भुतत्वसंपादकम् १३ भूषणानि ॥१४॥ अतिशयितसौगन्ध्यबोधकोले किकानुकरणशब्दः १५ काशमीरजं केशरुतिप्रसिद्धं

वि. ८ कानोमोदंतेषुवतिभिरमीतुल्यरतिभिः॥१५॥ अत्रवधूनामन्यादृशंसौंदर्यं॥ तमस्वर्णसवर्णमंगकमिदंताम्रोमृदुश्वाधरः पाणीप्राप्तनवप्र
 ७ वालसरणीवाणीसुधाधोरणी॥ वक्रवारिजमित्रमुत्पलदलश्रीसूचनेलाचनेकेवागुर्जस्सभ्रुवामवयवापूनांनमोहावहाः॥१६॥ क०सत्य
 मिवंतथापिनतेसारवस्तूपभोगचतुराः॥ तथाहि॥ ब्रीडामारव्यतिकरवतीर्विद्युत्तभाःकृशांगीःक्रीडायोग्येष्वहहसमयेगेहृणवत्यजंतः
 ॥ नित्यासक्तानिरुपममणिश्रेणिवाणिज्यलाभेबभ्रम्यंतेबहुत्विनंपरिप्राप्यदेशांतरेषु॥१७॥ वि०॥ मंदमनीषससवपुरुषाणांगुणविशेष
 एवनतुदोषः॥ देशदेशेकिमपिकुतुकाद्भुतंलोकमानाः संपाद्येवंद्रविणमतुलंसद्भूयोप्यवाप्य॥ संयुज्यंतेसन्धिरविरहोत्कंठिताभिःस
 तीभिःसीरव्येधन्याः किमपिदधतेसर्वसंपत्समुद्धाः॥१८॥ अनेवंभावोद्दिपुरुषाधमत्वमावेदयति॥ तथाहि॥ आकिंचन्यादतिपरिचयाज्जा
 ययोपिष्यमाणोभूपालानामननुसरणाद्भिभ्यदेवोखिलेभ्यः॥ गेहेतिष्ठन्कुमतिरलसःकूपकूर्मैःसधमोकिजानीतेभुवनचरितंकिंसखंचो
 पयुंके॥१९॥ किंच॥ व्यापारांतरमुत्तज्यवीक्षमाणोवधुमुखं॥ योगृहेष्वेवनिद्रातिद्रिद्रातिसदुर्मतिः॥२०॥ इदंचावधार्यताम्॥ इच्छेद्यस्तसु
 खंनिर्वृत्तमवनीगच्छेत्सराजःसभांकल्याणीगिरमेवसंसदिवदेकार्येविदध्यात्कृती॥ अकृशाद्भुनमर्जयेदधिपतेरावर्जयेद्भुलुभानुकुर्वी
 तोपकृतिजनस्यजनयेत्कस्यापिनापक्रियाम्॥२१॥ अन्यच्चेदमवधार्यताम्॥ अयुक्तंयुक्तेवायदभिहृतमज्ञेनविभुनास्तयादेतन्नित्यंजडमपि
 गुरुंतस्यविनुयात्॥ विवत्सुर्नस्युत्संकथमपिसभायामभिनयेत्वकार्यंसंतुष्टेक्षितिभूतिरहस्येवकथयेत्॥२२॥ इत्यलंप्रसक्तानुप्रसक्तयेति
 दूरतोविमानुमानयन्संजलिबंधम्॥ कृष्णाश्लेषविशेषितासितरुचेकालिंदितुभ्यंनमःकुंज्येभ्यःश्रिततावकांबुकणिकापुंज्येभ्यएवौजसि
 ॥ गोपीभ्यःपरिरिप्तयामुरिपोस्तेषुस्थिताभ्यानतीर्नाथायाभिरुपासितायचनमोवाकानधीयीमहि॥२३॥ क०॥ कृतंसखंचोरजारशिरोम
 १पश्यंतः२दरिद्रात्३वासंकर्तुं४वासंकर्तुमिच्छुः५आलिंगनेच्छा६नमस्कारोक्तीः

वि० दृष्टाभिरब्जो मधुरजलसान्द्रो निरुपमः प्रकाशो दे शो यं सरपुरनिकाशो विजरते ॥ गृहस्था यत्रामी गुणजलधयः केषिविभवैः समृद्धाः श्रद्धातो मुद्गरति
 यि पूजा विदधते ॥ ३२ ॥ क० ॥ सरवे प्राक्काली नचरित्रमधुना कथयसि ॥ अथना किल कलिमालिन्या दन्या ह शीरीतिरे तद्देशवासिना मासीत् ॥ तथा
 हि ॥ अपारैर्व्यापारैरहरिहनयंतोशनदशास्वथस्त्राताः संध्याविदधति नजतुस्वसमये ॥ त्यजंतः स्वां वृत्तिं हि जकुलभवांग्रामगणकी भवतो हे
 तामी कथमपि च जीवति बहवः ॥ ३३ ॥ उपनयनत्रिवाहा बुत्स वै कप्रधानौ कलि विभवत एषां कालभेदान भिजाः विजहति न कदाचिद्दृष्टपाठैक
 के स्येव यस्मिन् बर्षना श्रीवाचनाभ्या समेते ॥ ३४ ॥ अज्ञानाम विरामलौकिकवचो भाजाममीषां पुनर्मंत्रोच्चारण एव पर्यवसितं मौनव्रतं कर्मसु ॥ ग्रा
 मयव्ययलेखनेन नयतां कालानशेषानहो पारंपर्यतद्दृष्टामिहनृणां ब्राह्मण्यमन्या दृष्टाम् ॥ ३५ ॥ अन्यच्च ॥ कुसेः पूत्यै यवनवितते भृत्यक
 त्यानिकतु वित्रीणी तेव पुरपि निजं वेतनैरेतदास्ताम् ॥ विप्रो भूत्वा प्यहह गणना नैपुणै र्वचमिवास्वर्णस्तेयं रचयति जनः स्वामिनां पोषकाणा
 म् ॥ ३६ ॥ अहो वत कलिमहिम्ना सदसद्विवेकवैधुर्यमखिलजनानाम् ॥ ये मुष्णंति निशि प्रविश्य भवनं ये वा बलात्काननं नैते स्वामिधनं हरति
 ननु वाग्भिर्देति चोरा इव ॥ सद्यो ह्ये तहरति पोषकधनं संख्या विपर्यस्यये कष्टतानपि वंचकानिह पुरस्तु वैति सर्वजनाः ॥ ३७ ॥ अयं खल्वनुपमो
 दृष्टा इति युत्त्वदुक्तयुक्तमेव यत्र स्वल्पेनापि यत्नेन सिद्ध्यति महती प्रतिष्ठा ॥ वेदव्यासः सनत्तदृष्टयो वेदवेदाक्षराणि श्लोकं त्वेकं परिपठतियः
 स स्वयं जीव एव ॥ आपस्तंबः स इह कलयत्सम्यगोपासनयः कष्टं शिष्टं क्षिति कृति कलौ काश्यपे मृच्छति विद्याः ॥ ३८ ॥ वि० ॥ किमरे भूस्करे ए
 व दोषमुदोषयसि ॥ अत्रापि संति बहवः कलिताग्निहोत्राः शास्त्रार्थबोधकुशलाः किञ्च शोति मंतः ॥ अंतर्मुखाः सततमात्मविदो महोत्तानि
 भूतवात्सविषयात्रिगमाध्वनिष्ठाः ॥ ३९ ॥ अन्यच्च ॥ श्रुधी भूताः स्वानैः क्रतुहितपुराणाश्च नियमादपूतानां स्पर्शानि बहिर्दृष्टोः मीविज
 हंतः ॥ सराभ्यं कृत्वा श्रुचिरुतमदंत्यन्मनघं महाराष्ट्रदेशविलसति महानेषदिगुणः ॥ ४० ॥ टि० १ वाचस्पतिः २ स्मार्ताग्नि ३ प्राशुवंति ॥

किञ्च ॥ चक्षुनि यमनेन वा जनपदाधिकारेण वा हि जत्र जउपत्रजत्र भुपटं महाराष्ट्रजः ॥ नहनिमिह पालयेद्यविधरासुराणां तता भवद्यवनवाष्टन
 भुवनमेतद्ब्राह्मणम् ॥ ४१ ॥ यच्च दोषांतरं भवता परिभाषितं तद्दोषमपि साधुजनोपकारेण परिहीयते ॥ अलमंशुसंहर्नुमैहः सहस्त्रं स एको
 पिविप्रप्रवेकोपकारः ॥ कठोरः कुठारः किलकोपिति गोविनिर्भंतुमीष्टे विषद्रूननेकान् ॥ ४२ ॥ कृ ० ॥ अस्त्वेवमप्यत्रत्यानामाद्येतरवर्णप्रभवाना
 मपि पुनरतिदुःसहं चेष्टितम् ॥ पश्य ॥ देशे देशे लुपताः पर्यटंतो भंजं भंजं ब्राह्मणादीं शेषान् ॥ हारं हारं हंत सर्वे स्वमेषां पापा एते स्वोदरं पूरयंति
 ॥ ४३ ॥ वि ० ॥ सत्यमेव मथापि मंहनीयमेव तेषामेव चेष्टितम् ॥ तथाहि ॥ मार्या चंचुतया भयावह गतिः प्रत्यर्षिपृथ्वीभुजां महाराष्ट्रभटच्छ
 वारणपदुर्नोपर्यटाल्येतचेत् ॥ देवब्राह्मणवर्गनिग्रहकृतौ देशां स्तरुष्काद्रमेनिष्पृहमनोरथावितनुयुर्निर्देवभूमीसुरान् ॥ ४४ ॥ ततः
 ॥ देवसोणीसुरहितकृतेदारित्तुम्लेच्छपंक्तेर्मत्यासंत्याकथमपिमहाराष्ट्रपुथस्यचेष्टा ॥ ज्याधिव्यूहप्रतिकृति कृताव्यक्तमुग्रौषधानां
 कायारोग्येणपिहृदयैः कौटवं मर्षणीयं ॥ ४५ ॥ इत्यन्यतो विमानंगमयन्नग्रतो विलोक्य ॥ कइमेव हवः समवेतामानुषामार्गानप्यशून्यं
 ति ॥ निपुणं निरूप्य ॥ सश्लाघम् ॥ अंगान् वंगान् कलिं गानथमगधकुरुन्कोसलान् केकयान् वाकाशमीराकुंतलान्वायवनजनपदान्किं
 त्रिपोचालुस्सम् ॥ नेपालान्केरलान्वाकतिचनकृतिमः पांड्यतुंडीरचोलान् कर्णाटानुगोडलोलान् परगतिघटनालेपुटाः पर्यटंति ॥ ४६ ॥
 कु ० ५ ॥ अरेकिमेतान्निंदनीयानभिनंदसि ॥ नानाजातिभवाद्मेकलिबलादेकी भवंतो नरा वैराग्याभिनयचिराद्दधतो वणोश्च मत्यागिनः ॥ नि
 र्भूतानघवैदिकप्रणयनानिष्किंचनावचनादसादिस्त्रविदिस्त्रकुसिभृतयेभिस्साटनं कुर्वते ॥ ४७ ॥ कच ॥ विमरुचरिताविश्वामिनाटयः परमर्ष
 यो बहुभिरतुले ब्राह्मण्यं यत्तपोभिरुपार्जयन् ॥ नदिहजह तो जन्मप्राप्तं त्रयीविमुखेष्वमीष्वहहकृतिचित्पारवंडेषु प्रविश्य हताजनाः ॥ ४८ ॥ टी ०
 १ ॥ इति त्रिशेष्टः ३ ॥ टी ० ५ ॥ ब्राह्मणतरुभंक्ताभंक्ताद्दृत्वाहृत्वा ७ ॥ सुत्यं ० ॥ मोहजनकत्वनेपुण्यं ९ ॥ निर्विघ्न १० ॥ मर्षणीया ११ ॥ प्रतीकारः १२ ॥ कटुत्वं १३ ॥ संधीभूताः १४ ॥ संकुलान् कुर्वंति १५
 परलोकसंपादनसंक्ताः १६ ॥ वेदमार्गपराङ्मुखेषु ॥

वि०॥ कथमरेहरे र्भक्तेष्वमीषु सन्न ह्यसि दोषेभ्यो नैव भेदव्यं दृढा चेद्वक्तिरच्यते। तिमिरेभ्यो हिन भयं दीप श्वेत्तु भ्यते महान् ॥४९॥ किंच ॥ इः रवं च ज
 न्मदुरितं च दृढा मविद्यां हाहं न हंति परमादुरि भक्तिरेका ॥ एकोऽपि राघव शरः किल सप्ततालान् शौलान् रसा तलमपित्वर पाविभेद ॥५०॥ अ
 पिच ॥ धुनोति निविडुं नमः परिलुनाति पापादवी तनोति च मनोरथानुपचिनोति नानोत्सवान् ॥ अनक्ति च पुः पुनर्ननुमनः सुधानिर्दरैर्व्यं न
 किपरिपार्श्वं सुवृषगिरी शभक्तिः श्रुभम् ॥५१॥ किंच हुना ॥ पूतांगानां पुण्यगंगादि सिंधुस्त्राना ज्ञाना क्षेत्रयात्रा यराणाम् ॥ दारागारा पत्यवैरा
 यज्ञांसीराभिज्ञैरादुरः कार्य एषाम् ॥५२॥ इति विमानमन्यतः समानप न्निपुणं विभाव्य ॥ सशोभनक्रमकरैः सवितो जीवैर्नार्थिभिः ॥ मध्य
 यषोडशो ज्ञानं ध्रुवैः शो नदी शवत् ॥५३॥ क०॥ अये किं प्रशंसस्यपयात्त मयात् ममुं देशम् ॥ पश्य ॥ ग्रामे ग्रामे निवसति चिरात्स्वामिभावेन श्रु
 द्रो भूत्वा मूखापठति गणनां ब्राह्मणस्तस्य पार्श्वे ॥ वेदाध्यायी सर इव मरौ क्वापिकश्चिद्यदि स्यात्त्रा मैत्र प्रकरकरणे चर्तते सो निपुक्तः ॥५४॥
 किंच ॥ महाराष्ट्रे दृष्टादेषा अत्राप्यति देष्टव्याः ॥ विश्वावसुः ॥ वयस्यमैवं वा दीः ॥ मानामयस्य तमखै रनघैरिहामीमाचाधिमीषतवचांसि चिरं
 तनानि ॥ देवेषु भक्तिरवनित्रिदशेषु चैषां विश्राणनं च विविधान् विधुनोति दोषान् ॥५५॥ पश्यता वदेतेषां भाग्यवत्ताम् ॥ रोमावल्यात्तपनसूत
 यारम्यहाराङ्कनद्यात्तद्यास्तं गस्तनगिरिजुषो नाभिवापीमनो ज्ञाः ॥ भूमे भूर्नीरिव वसू सनी भुंजते भाग्यवतः स्रोणीपाला इव युवजनाः का
 पमाधीपुरंधीः ॥५६॥ शृणुतावत् ॥ को वा कल्पतरु गुणः स्रमनसां यः स्वाश्रिता नाम हो सैरां शान्हरतः प्रसह्यमधु पान्धने महो माद तनो कर्णैल
 दि० १ निदितुं कर्षपरिकरो भवसि २ दूरी करोति ३ परिच्छिनत्ति ४ विस्तारयति ५ पुष्पाति ६ सिंचति ७ प्रकाशयति ८ परिपक्वम् ९ वृषगिरिर्विकटगिरिस्तस्येशः
 १० सशोभाः = पक्षे सशोभना इति च्छेदः नक्राः क्रमाश्चेति यथा संख्येन बोध्यम् ११ उदकं प्राणधारणं च १२ ब्राह्मणः अग्निश्च १३ भोजनार्थं पलाशादिपत्रावली
 करणे १४ पुष्पाणां शोभनमनसां सतां च १५ मधुरूपान्द्रव्यरूपांश्च १६ अमरान्मद्यपांश्च १७ ॥ कौतेयः धवलाच ॥

जैनकीर्तिहानिपरताकालांबुदेर्गर्जननीरंध्रं पुनरांध्रदेशानृपतिष्वास्तेसमंस्पर्शनम् ॥ ५७ ॥ समंतादवलोक्य ॥ अहो कृष्णागोदावरीमध्यमध्या
 शीनानाममौषां वैदिकानामभिनेदनीयो यमनपायः संप्रदायः ॥ निगमपाठनिराकृतदुष्कृतानयविदो बहवो नधरासूराः ॥ प्रतिवसंतमुपात्तमुखाः
 सखं प्रतिवसंतिसुकुं दंपरायणाः ॥ ५८ ॥ अत्रत्यानामधिकारव्यापारनिरतानामप्यपरवल्लकलंकोनियमः ॥ आश्रयितव्यो नरपतिरानयितव्या
 निभूरिवित्तानि ॥ आरब्धव्यं त्रितरणमाने तव्यं यशो दशापिदिशाः ॥ ५९ ॥ कृ० ॥ समंतादवलोक्य ॥ हंत संतुतमत्यंतदरितनिरतायवनाः प्राचुर्यतः
 पर्यटेति ॥ पश्यसखे ॥ अचनावेतीतपवनाश्चशोभिने भवनागंशायिभवनावमर्दिनः ॥ सवनादिधर्मलवेनायदीक्षितायवनाश्चरतिभुवनातिभी
 षणाः ॥ ६० ॥ वि० ॥ सत्यमेवमथाप्येतेषु लुक्कयवनेषु नन्यसाधारणविक्रमगुणममुंगृहाण ॥ युद्धायप्रमिलंतुहंतपटवो योधाः सहस्वाधि
 काययेनेपिबलात्तुरुक्कयवनेष्वारूढघोरोभटः ॥ निःस्त्रिंशपरिकंपयन् स्वकटकान्निष्क्रामति क्रोधतः संवेते कृपणास्तृणान्यशरणाः रवाटं
 निसीदति च ॥ ॥ ६१ ॥ किंच ॥ पिबेतुमदिराममीपरितुदंतुदेशानहोहरंतु परसुंदरीरपलपंतु वेदानपि ॥ तथापि चमृधंगणेत्तुणवदेव सु
 त्तुनेहठाहं दधतेमरुत्पुरकवाटिकां द्वाटनम् ॥ ६२ ॥ इतिव्योमयानमन्यतः स्यदयन् ॥ अथतोदृष्ट्वासप्रत्यभिज्ञं ॥ कर्णाटदेशोयः पूर्वकर्णा
 टेशमभूषणसंभूषसांप्रतंपरश्चक्षुषोभूषणायते ॥ ६३ ॥ लोचनासेचनकंकिलास्येदशस्वरामणीयकम् ॥ प्रतिनगरमिहाराभाः प्रत्यारामपचे
 लिमाः क्रमुकप्रसवाः ॥ प्रतिक्रमुकप्रतिप्रसवमप्युस्रपतिमधुततिः ॥ ६४ ॥ प्रतिमधुविंदुमिलिताः प्रखंतिप्रतिमिलिंदमारावाः ॥ प्रत्यारावेसु
 दृशांमत्ताउदाराप्रतिमदंमदनः ॥ ६५ ॥ कृ० ॥ हंत कथमभिनेदयसिनिदनीयममुदेशम् ॥ तथाहि ॥ वेदवैदिकविदेषु दपिनाभस्मरूषिताः ॥
 टी० ॥ १ गर्जितवल्लानंचरनिदोषि ३ एनं ४ वसंतवसंत ५ राखधिकवेगाअप्ताः ६ शिवविष्णुदेबालयभंजकाः ७ ध्वंसः ८ कृवटीक्षाः ९ अन्यसाधारणो योनभ
 वतिसः तदेकनिष्टइत्यर्थः १० अश्वः ११ खड्ग १२ मुहंगाणे १३ स्वर्गकपाटोद्वाटनं १४ अतिस्पृहणीयम् १५ परिपक्वाः १६ अमंति १७ लिताः ॥

वि-द- चंडाः संखत्रपारदंडालिंगलिङ्गितवक्षसः ॥६६॥ आकर्षयतावदन्यदप्यमीषामपचरितम् ॥ शिरःपुरारेर्हिजेराजपाददिव्यौमृतैः सिक्तमितीर्थये
 १० वा ॥ श्रुद्राद्मेलिंगधराः स्वयंतस्त्रपादतोयैः स्वपयंतिकष्टम् ॥६७॥ वि० ॥ सरवेमैवंसंगदिष्टाः ॥ यदस्मिदेशेयदुर्मेलप्रभृतीनिदिव्यहेत्राणिदृश्यं
 ते ॥ दुरितमवनतानांदुर्निरोधंनिरुंधन्सितमतिभिरतंद्रैः सेव्यमानोमुनींद्रैः ॥ यहुगिरिरयमिधेयेत्रनारायणात्मानिवसतिकिलहर्षेनीलमेषः प्र
 वर्षम् ॥६८॥ सभक्त्युन्मेषम् ॥ यहुगिरितटागारास्वाराजमौलिपरिस्फुरन्मणिगणमहोधारानीराजितांधिसरोरुहा ॥ नवजलधराकारानाराय
 णात्सभूषितानिरवधिदयासारोसारजतेपरदेवता ॥६९॥ पुनः सविस्मयम् ॥ यः प्रभुर्यादवक्ष्याभूत्पुरस्कृत्यापुराबभौ ॥ अधुनाथादवक्ष्या
 धुदधः कृत्यासभान्यहो ॥७०॥ सश्लाघम् ॥ भूभृत्पारिस्मिन्यस्मिराजेनपूर्वेश्वेतरीपादाहतांश्वेतमृत्स्नाम् ॥ धन्यानित्यंधारयंतोललाटेमाल्त्रिभ
 स्यमानसुंमृजति ॥७१॥ किंच ॥ विष्णुपद्याकुलनपाविश्रुतोविमलीशयः ॥ कासारोःत्रहरत्येनूः कविः कंसारिभागिव ॥७२॥ इतिविमानमितरत्र
 परिस्पन्दधेनुसानंदम् ॥ रजतपीठपुरंननुकांचनश्रियमिदं बहतेमहदद्भुतं ॥ इहवसनशुभरीतिर्वहोबुधः परमयोगनएवैविराजते ॥७३॥ पुनः सश्ला
 घम् ॥ अर्चुर्हिजेद्रैरमृतोभिलाषादासेवितोभुव्यभिजातकीर्तिः ॥ आनंदतीर्थोऽहयमत्रकश्चिदन्वर्थयन्नाविरभून्मनीन्द्रः ॥७४॥ क० ॥ अस्तुतावदेव
 मथाप्यदसीयदशानानुवर्तिनामधुनातनानां हिजानामपिबहव आकर्षयतामपचाराः ॥ सततमकृतसंध्योपास्तिरभ्यस्तशास्त्रः सवितरि गत
 बाल्यकाल्यसंध्यामुपास्ते ॥ तदपिभुविनमान्यमन्यतेधन्यमन्यत्यजतिविहितहानात्साध्वसंमाध्वसंगः ॥७५॥ किंच ॥ गायत्रीसहसाजहद्गव
 तीयज्ञोपवीतं त्यजन्मुंचन् किंचशिखां विरक्तइवयः संप्राप्ततुर्पाश्रमः ॥ आरूढश्चतुरंगयानमभयोहाहंतदेशांतरेष्वर्थानामुपसंग्रहायविचरत्ये
 टी ॥ १ अत्यंतकोपनाः २ चंद्रकिरणब्राह्मणचरणाः ३ कृधाउदकंच ४ शरद्वृद्धिभिः ५ प्रकाशते ६ नारायणस्वरूपः ७ यदुराजपुरस्करणेन ८ एतन्नामकपर्वतः ९ क्षा
 लयति १० जान्हवीपक्षेविष्णोः पर्यानि ११ मानसभंतरंच १२ कांचनद्वितीशब्दश्लेषः १३ पित्तलंबवर्तमानेच १४ लोहयोगसहत्वंच १५ मध्याचार्यः १६ प्रातःसंध्या ॥ ॥

षोडशमीषांगुरुः ॥७६॥ अहोमहानेषव्यामोहोविदुषामपिकलिमाहात्म्यात् ॥ पश्य ॥ यस्य क्वापि विलोकने सवसनं स्नानं बुधैः स्पर्शते यस्या न्न
 ग्रहणे च निष्कृति यथा चां द्रायणं चोदितम् ॥ तस्य प्रत्यक्तवाहनस्थितयतेर्दृष्टिर्विमुक्तिप्रदातस्या न्न च समस्तपाप हृदि तप्रत्येति विद्वानपि ॥
 ॥७७॥ पश्यतावत्कलिकालनरपालस्य गृहस्थेषु प्रदेषं भिक्षुषु पक्षपातं च ॥ भिक्षां कष्टमं तं तिकुक्षिभृतयेण लो गतेः केशयेत्याश्रुच्छन्नाः शिशि
 लैः पदैश्च गृहिणो जीर्णैर्गृहेशरते ॥ राजत्सुस्मपटाः प्रशस्तशिविकास्तडागृहिभ्यो न्नदाग्रावव्यूहदृढे मठे स्थितिजुषो धन्या हि संन्यासिनः ॥७८॥
 अन्यच्च ॥ अनभ्यस्य वेदान होशास्त्रवादान् पठंतः स्फुटं ते बतैतन्मतस्थाः ॥ अधीशाननादृत्य तद्भूत्य पूजा पराणां नराणां पदे ते भजंते ॥ ७९ ॥
 किंच ॥ एकदश्यां कालो होमहोना देषामग्नि लौकिकत्वं यदा गात् ॥ तस्मादेषां व्यर्थं हिंसा निवृत्त्ये स्यादुत्कृष्टः पिष्टपश्चादरोपि ॥ ८० ॥ वि० कि
 मरेकैव भक्तिप्रकर्षदी प्रोनुपि विप्रान् दूषयसि ॥ शूद्रा हि किल मध्वसिद्धांतनिष्ठानामिदं हृदयं जरी हरीतिरीतिः ॥ आबालस्थविरस्थिरं ह
 रिने शूद्रोप्युत्तमनिष्ठत्सूहमहर्निशं विजयते नारायणाराधनम् ॥ श्लाघ्या भागवतेषु भक्तिरमिता श्रद्धान्वयेषां दृढा शास्त्रे स्त्री यगुस्तदितेन
 रिने साधुषु माधुषु किम् ॥ ८१ ॥ एतद्गुणा यतीनां पुनः येषामाकलितदोषवैधूर्याशुभचर्या ॥ दनुजभित्तिभेदैः सत्पुराणावलोकैः पुनरुत्तम
 हिः पुण्यतार्थावगच्छेः भवके दनविद्वैत्रे द्वाविद्याविचारैः क्षणमिव यतिवर्यैः कालमेतेनयेति ॥ ८२ ॥ यदपि त्वया तदुपरि दूषणमुपन्यस्तं सत्पि
 मदीपहितहृदयेभ्यो भवादृशेभ्य एव रोचते न तु गुणग्राहिभ्यः ॥ तत्तद्देशनिवासि शिष्यनिबहूत्राणा यगुर्वाज्ञया संचारास्यमएष विंदति यतिश्च
 ह नैकास्ति ॥ दत्तचित्तमशेषमास्ति कजनैर्देत्यारि नित्या र्चना सात्त्वत्य स्वयमसृशान्वसति चेन्निंदास्ति किं तावता ॥ ८३ ॥ किंच ॥ स्वामिनि विनि
 मुक्तानां सत्त्वेना नध्यवस्यतायतिना ॥ इत्यं यत्पन्नत्वं प्रत्यवयं त्यत्र तद्भुजस्तकुतः ॥ ८४ ॥ एतेन मतां तस्यैः अपि मठाधिपतयो यतयो व्याख्याताः ॥
 टी० ॥ १ निश्चिनोति २ गमनैः ३ विष्णवादीन् ४ सायं प्रातः संबन्धिः ५ होमाभावात् ६ क्षेप्तान् ७ पुनः पुनर्हरति ८ आबालवृद्धं ९ निर्विभ्रम् ॥ ७ ७ ७ ॥

वि. ल. इ. द. चा. ब. धे. य. म् ॥ यदि कतिपये जाता लस्याद्यथा समयं हि जावतनतनुषुः संध्योपास्तिं भविष्यति किंततः ॥ निगमचरितानेगी कारो हि द्वेषणमंगिना
 ११ मशकनवशदोषायेषानजात्वनुष्ठितिः ॥ ८५ ॥ किंच ॥ पेशानमनुरुंधानः पित्रा देने वदष्यति ॥ इति स्मृति मधीयानेरेषां दोषो हि दुर्वचः ॥ ८६ ॥ इ
 ति विमानं दूरतः समानयन् सुरतो हृष्टा ॥ भाषावेषाचारे भूषाभिः पुरुषाश्च योषाश्च ॥ वीक्षस्व प्रतिदेशं विलक्षणा एव हेतु लक्ष्यते ॥ ८७ ॥ कृ. ० ॥
 युरवे वीक्षस्विति माचोचः कित्तु सत्वरमतिक्राम ॥ कीशकल्पजनानिमान् जनपदान् ॥ चेद्रा लोकचयांधकोरभरयोश्चापेये किं पीकये राजकुंड
 ति लक्ष्मण लिलकेषी राजी बधचूरपी ॥ खेलत्को किल लोकका ककुलयोः सीराणवांधोरिव व्यक्तं पंडितमूर्खयोः समदृशो ब्राह्म्या इहत्या इम ॥ ८८ ॥
 मित्यप्रेक्षितममुपानयनसानंदं सांजलिबह्वच ॥ स्फुरभितमतमालस्तोमपुष्यद्रसालप्रकरतिलकसालप्रेष्ठसुष्ठुद्रुजालः ॥ अतिसमवनश्रि
 तः श्रीशुद्धिप्रानुकूलः शिशिलितभवमूलः सेव्यतां शेषशैलः ॥ ८९ ॥ पुनः सहषम ॥ पन्नगेषु च नगेषु स्वगेषु हीपिरो जस्रुषत्सुहृशत्सु ॥ विल
 ति बुद्धीषु प्रार्थयति नैनिमत्रमुनीन्द्राः ॥ ९० ॥ विविधनिगमसारे विश्वरक्षैकधीरे वृषशिखरिविहारे वसुसाक्षि हृष्टारे ॥ भगवति यदु
 वीरे भक्तबुद्धेरेदरे भवबुचिरमुदारे भौवनानिर्विकारे ॥ ९१ ॥ अहो महो नतारखल्वस्य शैलस्य धन्यता ॥ वैकुण्ठे पि द्विरुत्केठमकुंठविभवं महः
 ॥ तदत्र चित्रचारिच्यमतेरमयासमम् ॥ ९२ ॥ इति सानंदं ध्यायति ॥ कृ. ० ॥ हंतन्यपेतविषयांतरव्यासंगत्वदंतरंगं देवसुबास्मिन्ननुभवति
 दृढसंगम् ॥ वि. ० ॥ सखे सत्यमेवोदितं भवता ॥ द्यतीचिराय सुदती मुरस्थले तदती तसीमददती सुखं सताम् ॥ रसिकस्य चित्तमिह कस्य देवता
 प्रतिपन्नपन्नगनगानगाहते ॥ ९३ ॥ कृ. ० ॥ किमरेकेवलमर्थपरममुं देवमनुसंधत्से ॥ इष्टप्राप्तिमनिष्टभंगमपि वासंप्राश्याधुक्त्या जनैर्यहातव्य
 मिति प्रतिश्रुतमभूद्व्यंतदासफले ॥ तेदास्यातिनचेत्स्वयभयमसावुत्याद्यतेषां पुनः वृत्तसौम्यहिरण्यहृत्पददृष्टं हृष्ट्यासमम् ॥ ९४ ॥ दि. ० १ ॥ का
 र. २ ॥ चपकः ३ पांगारा इति प्रसिद्धः ४ शेषः ५ इंदु भारव्यः सुद्रसर्पः ६ रूपः ७ उत्पत्तिः ८ अंतःकरणं ९ मानसं १० अतिशयितं ११ प्रतिज्ञातं १२ सुवर्णहिरण्याक्षश्च १३ व्याज इति लोक
 प्रसिद्धम् ॥

किंच ॥ तातेत्यामंत्र्यकश्चिद्भूवितृषितस्तोयविंदन्ययाचेकस्याप्युच्चैस्तटाकरवनतद्दृगिरौहंतमृद्धारमूहे ॥ दत्तांकेनपिसूनावलिमधिमुकु
 तंमृन्मयीमेवदधेसोयभूयःऋतिहैभुवनपतिरितिस्तृयतेध्यायतेच ॥ ९५ ॥ वि० किमरेकुरुणानिधयेव्यकटाचलपतयेव्यसूयसि ॥ शृणुतावत् ॥
 ॥ नियंताजंत्नानिखिलजगदुत्पादविभवप्रतिक्षेपैक्रीडन्परमपुरुषःपन्नगनगे ॥ परत्वेसोलभ्यप्रकटनकृतेवैकटपतिःकृपासिधुःकांकांननु
 मनुजलीलांनतनुते ॥ ९६ ॥ किंच ॥ किमप्युत्पादायदिशान्भीष्टं कृत्वांजनेभ्यःपतिरंजनादेः ॥ कृष्णावतारीयकुचैलसंपत्प्रदानरीतिं विवरीवरीति ॥
 ॥ ९७ ॥ प्रियसहचरीलक्ष्मीःस्थानंसहस्रवस्तुःस्वयंकुचैलपपतिःशालोरत्नाकरःश्वश्रुसेहरेः ॥ तद्विहरतिद्रव्यपूर्णजगत्यतिरेषयत्तदिहभज
 तां कर्तुं नृणामुद्यमनुग्रहम् ॥ ९८ ॥ अखिलहेयप्रत्यनीकानांतकल्याणगुणैकतानस्यविश्वनाथस्यश्रीनिवासाभिधानस्यपरस्यब्रह्मणो
 गुणार्णवांमृतकणानांगणनायामनिपुणाधिषणाधिषणाद्योपि ॥ गांभीर्यैकावलंबेगिरिमनिवसतौकांतिकुल्यातटाकेकल्याणांभोजकल्पनि
 रवभिकुरुणासारकलोलराशौ ॥ चानुचौदार्यलक्ष्मीविहरणशरणेसद्गुणोघान्दधानेदेवश्रीवैकटेशेनजिगणयिषताकेनवास्त्वानवात् ॥ ९९ ॥
 किंच ॥ समयाहिहैवेदैःसमयाहिगुणावलिः ॥ प्रत्येक्षेपिपरत्वेस्यप्रत्येक्षेपिचसंशयः ॥ १०० ॥ अहोमहात्मनस्याप्यस्यसौलेभ्यंकनककुसुमस्य
 सौभ्यमिषस्यैकभ्यएवस्वदते ॥ पश्य ॥ प्रचंडविश्वकटकप्रखंडनैकपडितःपंतगमंडलेवसनयएषांडवप्रियः ॥ अकुठरीतिकःप्रसन्नपुंडरी
 कलोचनःसकुंडलीद्रभूधरप्रकांडमंडनायते ॥ ११ ॥ अषुलोकयतावद्गवर्धरणीधुरशिरोमणेश्वक्रपाणेरतितरसकरवरवितरणकौशल
 मतिपेशलम् ॥ सूकारब्धकमपिबधिराःश्लोकमाकर्णयतिश्रद्धालुस्तंवलिरवतिकुंणिःश्लाघयाविक्षितेधः ॥ अभ्यारोहत्यहहसहसापंगु
 १ तोषविंदुयाचकःमृद्धारवाहकःमृन्मयपुष्पावलिधारकश्चसएवलीलयामवति २ सृष्टिस्थितिसंहारैः ३ परलोकविषये ४ सदात्मा ५ प्रकटयति भंगीकरोतिवा ६
 किरणाःमणयश्च ७ पृथ्वीकमलुंच ८ रुहस्यतिः ९ उषःकालः १० श्रीजगद्दे ११ मौनभाजा १२ सम्यग्युद्धीता १३ त्याजितः १४ क्रियापदं १५ सूर्यः १६ कुब्जः ॥ ११ ॥

विदुः रघुपुत्रं शृंगसांद्रालस्याः शिशुभरणतोमं देमं दंतुवं ध्या ॥ २ ॥ सर्वतः पर्वतमा लोक्य सश्रुत्तम ॥ सर्वेत्तुंगश्रितशुभगुहः साध्वभिरव्यातशीलोभास्व
 १२ हेशोपचयजनकः सातुंजः स्फूर्तिकोयम् ॥ एवं नूनं क्षितिभृतममुं जानती जानकी शंकी शश्रेणी कलयशरी कुर्वती वर्वरीति ॥ ३ ॥ पुनः सानंदम् ॥
 प्रकाशबहुपादेवत्यविफणिक्षमाभृत्वदः प्रकाममवलोक्यते परममन्यदत्यद्भुतम् ॥ निजोरसिपयो धरं विरमचंचला विद्यु तं पयो धरसुरस्यसाव
 पिबिभन्ति नित्यं मिजे ॥ ४ ॥ इति दक्षिणतो विमानमानस नूनं सानंदं विलोक्य सरवे विपिनानाममीषां परमं रामणीयकं ॥ पुरः पुरोषनं नूनं चनेवने
 महागिरिर्महाप्रिये महागिरौ विराजते गुहागृहम् ॥ गुहागृहे गुहागृहे विहारतत्परो हरिर्हरौ हरौ निरंकुशः कृते भसाध्वसो ध्वनिः ॥ ५ ॥ ० ॥
 किमरेवण्यस्य चक्षुष्याणि मनुष्यां गकवलनचपलचडपुडशेकाननानिकाननानि ॥ इतस्तावद्वा बुव्यतिकरद्वतः संत्यजगरा इतो लुंटाको
 नासमुदयदृक्कंठकचयः ॥ इतो व्याघ्रा उग्राज्वलनजनकावेण वदुतो वनं संलक्ष्यैतन्ननद्वद्महोमो हमयते ॥ ६ ॥ वि० ॥ सरवे निपुण्यिस्त
 पणत एतेषां गुणानपि गृहाण ॥ अनायासग्राह्याण्यवनिपतिभोग्यान्यपि फलान्ययत्नेन प्राप्या नृपसुदृगपेक्ष्याः सुमनसः ॥ असूर्यपश्या
 न्यप्यहहसुलभान्यश्मभवनान्यरण्यानी भाजामतिपतति भाग्यं किल गिरः ॥ ७ ॥ अपि च ॥ गहनगुहाविहारि हरिपाणि रुहाभिहृतद्विरद शिप
 स्तदोद्गलितमौक्तिकसंहतिभिः ॥ अहहविभूषितैरिद्वचिरं विरहंति सुखं सममबलाजनैरतिविलासपराः शबराः ॥ ८ ॥ इति व्योमयानंद
 क्षिणतः प्रापयन् पुरतो निर्दिश्य ॥ कंठोपरिकंठोरवशुचिदंष्ट्रा रुचिविचित्रचंद्रिकया ॥ स्फटिकाचलद्ववनयने घटिकाचलएषसंप्रतिधिनो
 ति ॥ ९ ॥ सभक्तिप्रकर्षमंजलिबध्वा ॥ वरकेतुस्थता स्पर्शा यस्मरकेलिपुषेभ्रियः ॥ नरकेक्षणविघ्राय नरकेसरिणे नमः ॥ १० ॥ किं च ॥ स्थिरश
 र्वादिचिन्हाय सूरसंधार्चितां प्रयो ॥ परसंहारदृष्टाय नरसिंहाय मंगलम् ॥ ११ ॥ जभदं भद्वरसेमारं भलं भनमूर्त्तये ॥ शंभुसंभावनीयाय स्तं म
 दिभाय मंगलम् ॥ १२ ॥ ० ॥ किमरेक्रोधमयेपिनरमृगे देस्तव वचनं विरचयसि ॥ प्रल्हादमाल्हादयितुं तमेकं सर्वस्य कुर्वन् भुवनस्य भीतिम् ॥ दि
 १ मायंति २ दरीरामससश्च ३ कुलेवेणुश्च ४ शृंगबंधवश्च ५ प्रत्यतपर्वताः चरणाश्च ६ शेषचले ७ विद्युत्प्रभालक्ष्मी ८ विद्युदपि ९ संचयः १० तस्सतः ११ नस्कावलो कन १२ शत्रु १३ इदं १४

अहं देहे संहेन नं पुंस्यस्तव स्तवस्तत्र कथं प्रवृत्तः ॥१३॥ वि० ॥ वयस्य मेवं वादीः ॥ यतः ॥ अपुण्य धोरैर्यहिरण्यद्वन्द्वि लोकशोकस्य पणा यशोरिः ॥
 कायाधवायास निरासदं भस्तभादिहाजं भतसंभ्रमेण ॥१४॥ इदं चावधार्यताम् ॥ मुनुष्यतिर्यक्तमुपेत्यनित्यो देवः स्वयंस्थावरतो भ्युदंचत ॥ विनि
 त्रशक्त्यन्वयमत्रवेदेः प्रत्याप्यमानं प्रकटीकरोति ॥१५॥ पुनः सविश्रंभम् ॥ घटिकाचलवपुरवेस्यत त्वौ घटिकाचलं समधिरुत्थभक्तितः ॥
 नरकेसरीं द्रुचरणी विलोकयन् नरकेसरिष्यति नजा तुमानवः ॥१६॥ इति विमानमन्यतः संचारयन् सहर्षम् ॥ वीक्षारण्यमिदं वदंति सरसी
 हृत्तापनाशिन्यसावुस्यारोधसिबीरराघव इति प्रख्यातनामा हरिः ॥ व्यक्तं राजति वीतिहोत्रद्वयो विस्तीर्णं हितिद्युतिः क्षेत्रं प्रापु कुशस्थलं प्र
 भजति श्रीशालिहोत्रांचितम् ॥१७॥ आकलयतु भवानत्रे मंचमत्कारं ॥ हिरैरुर्वैर्णोः सुमनोरमांतनुं बिभर्ति संज्ञामि ववीरराघवः ॥ सुपर्वराजेन य
 दीयमर्चितं मुखं पदं हं ह्रिमिवोपशोभते ॥१८॥ लु० ॥ वयस्य किं सन्न ह्यसि वीरराघवस्तवने ॥ यदस्मिन्नपि पन्नगनगनाशद्वयपरधनग्रहणप
 रत्वाद्यैः प्रादुश्रंति दोषाः ॥ वि० ॥ अत्रास्वदुक्तेनैव तत्समाधानेन पुनत्रापि संतोषव्यमायुधता ॥ पामरमतेरमतेन कस्य मनो वीरराघवे देवे
 स्वसासाध्यजगज्जनिः सुतनुपल्लास्यो कितोरः स्थलः साक्षादेष परः पुमानुरुतनुतिर्दासायणी शादिभिः ॥ वीक्षारण्यपतिर्विराजति गतिद्र
 सामहकसाक्षितीभीसात्यायुर रोगताधनयशोमासाद्यपेसावताम् ॥१९॥ किंच ॥ उपेत्य वीक्षावनमुन्नतः सदा सुवर्णवल्या सुमनः पुषांश्रितः
 ॥ धेहीनसेव्यो हरिचंद्रनस्तनोत्फपाश्रितानामुचितो सुवासनाम् ॥२०॥ इत्यन्यतो विमानं प्रैखयन्नग्रतो वीक्ष्य ॥ सप्रत्य भिन्नमृषाभूतपुरीनि
 शसितचेरीदोषपहं श्रीमयाश्रीमानत्रगुणाब्धिराविरभवद्भ्रामानुजायौ मुनिः ॥ त्रय्यंतामृतसिंधुमंथनभवद्दुष्यंगवीनात्मवे विज्ञानं यदुपैत
 १ सिंहस्य २ शरीर ३ पुरीणः ४ हिरण्यकशिपुः ५ नाशय ६ कयाधोरपत्यं प्रल्हादः ७ घटिकाचंचलम् ८ खड्गः ख्वलाच ९ मुनिः १० भ्रमरः रेफद्वयंच ११ द्रुचः चंद्र
 श्रव १२ प्रादुर्भवति १३ साहित्यं १४ सुवर्णलतातन्नाक्यापल्या १५ उत्तमाः सर्पश्च १६ भवलोकिता १७ संआचार्य एव आसन्नानकारणो यस्य ॥ ॥ ॥

वि-८ १३ मेषविदुषामद्यापिविद्योत्तते ॥२१॥ किंच ॥ कामादिवैरिगणभीमानवद्यत्तिजनामाभिलाषगरिमावैमानिकार्यसमभूमामतौवचनसीमाति
 लंघिमहिमा ॥ श्रीमाननुजकलसीमाननोविमलधामावमानितरविः स्येमाणिजृम्भयतुभूमावमुत्रचसरामातुजोयतिपतिः ॥२२॥ अपिच ॥
 समयतिराज्ञानुजयतिरजयतिपरवादिनयदीयोक्तिः ॥ संजयतिबांधमनघंरजयतिबुधान्व्यथाश्र्वभंजयति ॥२३॥ तेमीमांसाशास्त्रप्रमथन
 परिकलितबुधनेवामिदाः ॥ लक्षणमुनेः प्रबंधालक्षणपूर्वजशरादूवजयंति ॥२४॥ अत्रकश्चिदपश्चिमोविपश्चितामित्यमेनमनुदिनेप्र
 णमति ॥ रामानुजायगुरवेनरवेषभाजेशोषायधुतकलयेकलयेप्रणामानु ॥ योमादृशानपितृशानपरिपातुकामोभूमाववातरदुद्वित
 बोधभूमा ॥२५॥ एतच्चाकर्ण्यताम् ॥ श्रीमानुजोयमुनेतीर्थसेवापरावुरीतौनेरकंनिरोद्धुम् ॥ तयोःपुराणःप्रणिनायगीतांतस्यानवीनस्ततता
 मलीकाम् ॥२६॥ क० ॥ सत्यमेवंतथापितत्यथानुविधाधिनांमेधाविनामपिपरावमंतत्वादयोदोषाः प्रसिद्धाः ॥ तथाहि ॥ श्रीरामानुजदश
 निकरसिकः शिष्टः प्रकृष्टगुणैः पूर्णानांविदुषामतांतरजुषापंतौनभुंक्तेकचित् ॥ हाहंतौदनमंततः शुचितमंतदृष्ट्याश्रत्यजत्यास्तांतत्स
 मतेस्थितैरपिसमंप्रायेणनाश्रात्यसौ ॥२७॥ अपिच ॥ तेषान्याय्यदृहद्विजान्वयजुषाभाषाप्रबंधेश्रमावेदेविश्वपुमर्थसाधनविधौकहादूरे
 जाग्रति ॥ तीरंक्षीरपयोनिधेस्प्रगतौदेत्यारिदीस्यावृतेकोचाधावतिदुग्धलब्धिचपलोमापालकस्यालयम् ॥२८॥ किंच ॥ एतन्मतामुबतिना
 केषांश्चिदेषांचेष्टानेष्टावैदिकानाम् ॥ पश्य ॥ मुचंतःपंचयज्ञानद्रविडभणितिभिर्मोहंयतो नभिज्ञान्निदंतोहंतयज्ञानसकृदपिहरेवंदनवार
 तः ॥ लुपतःश्राद्धचर्यायतिमपिशृष्टिणोवंदनकारयंतः संह्रेषंधारयंतः कतिचिद्विहितैरेवकालंक्षिपंति ॥२९॥ किंच ॥ घंटाघोषंत्यजंतोहृ
 परिचरणेसर्वलोकावगीतरव्यातं ॥ टी० १ अजवत्करोति २ उत्पादयतिघंजसंमेल्यस्यसूपसंभधातीत्यर्थः ३ रामपक्षेकेमीडृतिच्छेदः मांसाशाः राक्षसाः मीमांसा
 शास्त्रं ४ देवपंडितौ ५ रामानुजकृष्णौ ६ यामुनेतीर्थो गुरुर्ग्रामुनासंबेधितीर्थं ७ निरयासरौ ८ एकस्मिन्मेवभगवद्वंदनंकार्यमिति तत्संप्रदायः ९ संतंवेषंसतांहेषंच ॥ ॥ ॥ ॥ १

त्रैलोक्यमातुःश्रुतिभिरभिहितं वैभवं वृन्दयंतः ॥ संकेतः अहं यैव स्वचरणसलिलं स्वीयगोष्ठ्यां पिबंतः केचिद्दिग्भावयंते जगदभिदधतः केशचंसे
 षमो म्भम् ॥ ३० ॥ अपि च ॥ यज्ञाः यंचमहत्पदेन सहिता ये चापरे वि श्रुता यत्कर्मग्रहसंक्रमादिसमये सर्वेषु भाः कुर्वते ॥ तत्सर्वं विस्तृतं तिका म्यमिति
 येत्रयं तविध्वंसकास्तैर्देनित्यतयाश्रितेषु दशनेयाचव्यवायक्रिया ॥ ३१ ॥ अन्यच्च ॥ विदुषामपि मोहमावहंतो वितथैतित्यसहस्ववर्णनेन ॥ विन
 याभिनयात्प्रवलाः किला मी विजयंते कपतालयाजगंति ॥ ३२ ॥ किंच ॥ यस्यां नास्ति पुरस्कृतिर्नयविदां यज्वात्तु हासास्पदं पूज्यं ते च निरसराः
 पुनरमी सांकेतिकाचार्यकाः ॥ वेदानामवहेलनं व्यतिहतावर्णाश्रमप्रक्रियागोष्ठ्यै दुष्कलिपुष्कलीकृतपुषे कस्ये चिदस्यै नमः ॥ ३३ ॥ किंच हुना ॥
 प्रायेणैषां सकृदकरणे प्रत्यत्रा योस्ति भूयान्यज्ञादींस्तानि हविर्जहति स्पष्टवेदेषु दिष्टान् ॥ कर्मवामी विदधति जडाः किंतु संकेतसिद्धं कष्टं क
 र्तव्यं तद्वत्कलेः कश्चिदुन्मेष एषः ॥ ३४ ॥ नगाहंते गेगा मपि नटु जटो सार इति येन मज्जं त्यं भोधो लवणरसवेशत केद्विति ॥ नपे चैव गज्य न्यपि पश
 शकृत्सार इति हापि बंत्येषां दोषान् कद्वहनिपुणः स्याद्गणयितुं ॥ ३५ ॥ वि० ॥ किमरेकलंकलेशरहितेषु श्रीमद्रामानुजदर्शननिष्ठेषु गरिष्ठेषु पिस
 न्न ह्यसि ॥ अथवा भवाद्दशानां च शविवे कानां काना मम पादा ॥ उक्तं हि ॥ अनल्पकंधराया हि सर्वज्ञा स्थापिदारुणाः ॥ आरोपयंति मालिन्यका
 कोलावृषते खलाः ॥ ३६ ॥ इति पश्यतावदेतेषां यवित्रनर्मचरित्रम् ॥ उच्छिष्टान्यतिदूरतः परिहरं त्यज्यं त्यसत्संमतिप्राणापत्स्वपि बांधवे नर
 गृहे प्राश्रंति नापोप्यमी ॥ कर्म्यनिर्मिमतेन कर्मभगवत्कैर्य एव स्थिताः सत्वस्थैः स्पृहणीय एष जयति श्रीवैष्णवानां क्रमः ॥ ३७ ॥ किंच ॥ भा
 ले प्रकृद्मृदुर्ध्वं पुंड्रतिलकः पद्मासमाला गले दिव्यं शंखवरथांगचिन्हमनिशं दीप्तभुजा मूलयोः ॥ वक्त्रे शौरिगुणे कवर्णनपरा वाचस्तदेनो मुषामे
 तेषां हरिभक्तिं तु दिले हृदा वीक्षापि मोक्षावहा ॥ ३८ ॥ दोषारोपणं चैतेषु त्वदीयमुपहास्यम् ॥ टी० १ स्वातंत्र्येण शक्तिपूजनं कार्यमिति तत्सिद्धांतः
 २ संसादि ३ पंचमहायज्ञाः ४ सूर्यचंद्रोपरागो ५ दृष्टिविकासः ६ शिवः ७ संचयः ८ महान्तपक्षे अनल्पकंधरायामिति च्छेदः कंधरायां गीवायां ९ शिवः बहुश्रुतश्च

वि-द
१४

तथाहि ॥ दृष्टा स्वबांधवजनादितैरदृष्टं यद्वृजते नमिहलक्षणपक्षविद्याः ॥ दोषः किमेषदुरितापहरो गुणो वेत्से बंधिविच्यपरिपृच्छरुणा
 गन्तान् ॥ ३९ ॥ किंच ॥ दृष्टं बंधितरैः सतामनेदतादोषोय एषोपरैः शिष्टैः स्पृष्टमन श्रतामिह महाराष्ट्रादिकानां समः ॥ एषादृष्टयितानकोपि
 नियताहारः परंतुहिजः सर्वाशीनतुदृष्टणहितभुजातेषामिदं भूषणम् ॥ ४० ॥ यश्च शठारिप्रभृतिस्तस्मिन्निनिर्मितदिव्यप्रबोध्यायनेत्सुत
 द्वादितः सोयमिति हासपुराणादिभिर्वेदमुपलंघ्यः सद्योनरोचते शृणुतावत् ॥ बकुलविभूषणेन गुरुणा करुणानिधिना श्रतिमुक्ते ताभिसे
 मवधार्य परंगहनम् ॥ रचितमिह प्रबंधमनुसंधतां कथितं सममपि दृष्टे स्मृतिपुराणमधीतवताम् ॥ ४१ ॥ किंच ॥ उपादेशं प्राज्ञैरुचिनविषय
 द्राविडवचोप्युक्तार्थे हेयं भवति वचनं संस्कृतमपि ॥ हरिं विभ्रञ्चे तं स्पृशति सुभंगोपि स्तुतिपदनसंज्ञोप्यंतः करणधृतनागी स्तनभरः ॥ ४२ ॥
 साव्याकतोचुलकितसमुद्रो मुनिवरः प्रबंधारः प्रौढाः शठमथनमुरव्याः शमधनाः ॥ प्रवक्तारः शकृद्वाः प्रथितयशसः पूर्वगुरवो गिरां पारुनासाज
 यतिगस्मिन्नेविडुगिरामे ॥ ४३ ॥ यश्चैकदेशविषयदृष्टेणोपन्यासस्तत्राप्याकर्ष्यताम् ॥ कतिचिदलसाः कर्मायासासहायैर्निर्भ्रास्तास्तद
 पिभगवद्वक्तिस्तेषांधुनोतिभवव्यथाम् ॥ श्रमसहजनैर्कौहेर्नृणां विने वहिलंघनेर्ज्वरनिरसनायालवी येतिरपरमोषधम् ॥ ४४ ॥ किंच ॥ रह
 स्पृष्ट्याख्यानेरघुवरचरित्रानुक्तयनेस्त्रयीसधीचीर्नांबकुलधरवाचाप्रवचनैः ॥ अमीभाष्याख्यानेर्हीरचरणकैकयविधिभिः प्रमाणेश्वाया
 णां सणमिवनयेत्प्रदिवसान् ॥ ४५ ॥ पुनः सक्षणमनुध्यापन्सश्लाघम् ॥ अन्यत्वास्तांनामतामेव काममन्योन्यकलहायमानानां नावि
 १ पृथक्पृथक्विचार्य अनशनमकुर्वताम् २ शठारिनामांतरं ३ उपनिषत्तात्पर्यनिश्चित्य ४ धारयत्यरुषः ५ साधारणमुंदरोपि ६ लावण्यमुक्तः ७ अस्त्यः द्राविडभाषोपर्यगस्त्य
 मुनिप्रणीतं व्याकरणमस्ति ८ ग्रंथकर्तारः ९ कर्मायाससहनासमर्थाः १० स्थिरचेतसः ११ श्रमसहकारिणो १२ नैकाहा अनेकदिवसायेषु तैः अनशनकुंसासहनसमर्थैकयोगैः १३
 वेदानुसारिणानां

१

धानां श्रुतीनामविरोधसाधनेनसाधुभावंप्रकटयंतीमखिलगुणाभिरामारामानुजसरस्वतीमभिनंदामि॥प्रसिद्धं हि संधिमिच्छंति साधवदिति
 ॥पश्य॥नित्यं हे श्रुणावधूननपरानैर्गुण्यवादाः श्रुतौ मुख्या र्थाः सगुणोक्तयः श्रुतगुणप्रख्यापनाद्ब्रह्मणः॥अद्वैतश्रुतयोविशिष्टविषया
 निष्कृष्टरूपाश्रयाभेदोक्तिस्तदिहाखिलश्रुतिद्वितैरामानुजीयंमतम्॥४६॥क०॥अचितथमेतदथापियद्मेसंचरंत्याचार्यपुरुषसमा
 रब्धात्ताएतन्मताभिनिविष्टाः शिष्टास्तेषामेषारितिर्नरोचतेविवेचकेभ्यः॥पश्यतावत॥हत्वा मार्गे हि जाटीनखिलमपि धनं हंत हत्वातिद
 स्तादुष्टं तास्तस्करायेवनगिरिनिलयायेचनीचाड्हा न्ये॥कृत्वाचक्राक्रमेष्ठां द्यदिति विदधतः किंचमत्रोप देशंतहत्तैरववितैर्दधतितनुममी
 वशोपारं परीभिः॥४७॥किंच॥ज्जारात्सोरान्किरातो नूनजनपदमना न्नाजपाशां न्महाशाः शिष्यान्कृत्वातिदृसाः श्रुतिपथविधुराः श्रोत्रियै
 र्ब्रह्मनिष्ठैः॥साकेनोभुंजतेमीसकृदपि विनतिं कुर्वते येन तेषां संकेतेनैवसिद्धं तदिदमविदुषां श्लाघ्यमाचार्यपुंस्त्वं॥४८॥अहोमहानय
 मभिजनविद्यासूतसंपन्नानामन्येषामप्यनिवृत्तोव्यामोहः॥आचारस्यद्वीयसोधनतृषामिज्ञातवेदाध्वनांकामातंककलकपंकिलहृदाके
 षोचिदेषाममी॥सुखाचारजुषोजिते द्वियतयाश्रेष्ठाः स्वयंसूरयः शिष्यत्वं यदुशंति तत्किलकलेः साश्राज्यमत्रोर्जितम्॥४९॥अपिच॥स्व
 यं तरितुमसुमः किमित्तानसौतारयेदिति स्वयमचिंतयन्नगणयन् धनानां व्ययम्॥जडगुरुरिति धमनूश्रयति पुस्तकाडंबरेर्वहपकरणा
 न्वितैः पृथुलदेवताविग्रहेः॥५०॥अपिच॥अमलमतिषुलोके जागृक्केष्वनेकेष्वपि निजगुरुवंशोत्पत्तिमेवावलोक्य॥विगतशुभं चरित्रं
 वेदशास्त्रानभिज्ञं कर्मपि गुरुमितीमेकष्टमां राधयंति॥५१॥अपरमपिकलेराकर्णयत्तमत्कारम्॥सम्यक् शिष्यजनं परीक्ष्य वदुभिः संव
 त्सरेरुत्सुकैः सुश्रुषाभिरुपादिशन् प्रमुदिताः पूर्वेभुवीति श्रुतम्॥आराध्येष्टसमर्पणैरविनतानाचार्येवाद्वादर्थैर्भूरितमेः प्रशस्य
 अनित्यत्वाद्ब्रह्मपदेसाः २ मत्तः ३ चक्रमुद्राचिन्हं ४ दुर्गपान् ५ रहिताः ६ वृणां ७ अतिलोभिनां ८ च्छंतिस्वीकुर्वति वा ९ महतीभिर्देवताप्रतिमाभिः ॥ ॥ ॥

वि-द लभतेष्विष्यान्क्रमेणाधुना ॥ ५३ ॥ वि० ॥ मंदमनीषमहतः पुरुषानेवंमाददुषः ॥ भवजलनिधिमज्जत्सज्जनोज्जीवनार्थंजगतिमहतिवंशो ज्ञातवं
 १५ तोमहांतः ॥ प्रपदन्धनतुष्टाः पंचसंस्कारद्वानात्कृतिनकृतिन एतेज्ञानहीनान्पुनन्ति ॥ ५३ ॥ अपिच ॥ आचार्याः पुरुषा महत्तरकुलेष्वक्षास
 दास्योज्वलानात्कृत्स्नतिवारिधेः परममीनावातरिष्यन्पदि ॥ अत्रासा च्युतदास्यवृत्तयद्वाविज्ञातमंत्रोत्तमाः सर्वतर्हि कलावतसतनबोहंतापति
 व्यन्धः ॥ ५४ ॥ तोपदिभिः सपापांजनतापुनतांमहात्मनामेषाम् ॥ दोषश्चेदपसमोदुष्टात्युनतोपिगोगपूरस्य ॥ ५५ ॥ इदंचबोह्व्यम् ॥ सङ्श
 प्रभवश्चरित्ररहितोप्याहृत्य एवोत्तमैः साध्याचारयुतोपिदुष्कलभवः सभ्येषुनाभ्यर्हितः ॥ शालिग्रामममृत्त्रिमंपदुमतिः सल्लसणायुक्तमप्याह
 तेनतुलक्षणाद्व्यमपितंचक्रोज्ज्वलकृत्रिमम् ॥ ५६ ॥ सविनयमंजलिंबध्वा ॥ शिष्यार्थितेनशक्तिनाद्रविणेनतुष्टाः शिष्टामुकुंदशरणायुतिधर्म
 निष्ठाः ॥ सत्संप्रदायनियवाः प्रयताः सदायेतेभ्योनमांसिकरवैवरवैष्णवेभ्यः ॥ ५७ ॥ इतिविमानमन्यतः प्रस्थापयन् अग्रतोदृष्ट्वा ॥ एषाकैरविणी
 विशल्यकरणीदोषाश्रुगार्त्तात्मनामैतद्रोधसिपार्थसारथिरितिपुब्यातः समिधेहरिः ॥ प्रत्यादांबुजचुंबिनास्करपतेः कोटीरगारुत्मतस्तोमानां तु
 लसीदलप्रकरतो नोवदभेदंजनः ॥ ५८ ॥ अत्रवसंतः संतश्चिरंतनोक्त्यंतचितनाश्राताः ॥ ओ नन्वतेस्करचितमानेन्वतोविभंतिशांतिधनाः ॥ ५९ ॥
 कृ० ॥ अस्तु तथापिपरिकलितगुणप्रहाणदूणप्रायेहेयजननिबिडुनगरविशेषसन्निकर्षएवात्रमहान्दोषः दुर्लभाः खलुहृणेभ्यः कुत्सितत
 मालोकेहृणाः करुणाहीनास्तृणवद्वाह्यणगणंनगणयन्ति ॥ तेषांदोषाः पारेवाचांयेनारचंतिशौचमपि ॥ ६० ॥ पुनःसनिर्वरेविधिमुद्दिश्य ॥ शो
 चत्यागिषुहृणकादिषुधनंशिष्टेषुचक्रिष्टतांदुर्मधस्सधराधिपत्यमतुलंदक्षेषुभिस्ताटनं ॥ लावण्यललनासुदुष्कलभवास्वग्र्योसुनीरूपता
 कष्टंस्पृष्टवतात्वयाहतेविधेकिन्नामलब्धंफलम् ॥ ६१ ॥ वि० ॥ पश्यत्वमेतेष्वपिगुणग्राहिताम् ॥ टी० १ तस्मुद्रापुंड्रः मंत्रः नामनित्यविधिः २ विष्णुः ३ न
 अवातरिष्यन्तिच्छेदः नतरेपरित्यर्षः ४ तस्मुद्रादग्धदेहाः ५ एतन्नास्त्रीनदी ६ मुकुटनीलमणोः ७ उपनिषद्गाः ८ निरंतरासक्तः ९ शरीरत्यागपर्यंतं १० विस्तारयंतं
 ११ कुलीनासु ॥

प्रसस्य नहरं त्यमी परधनौ घमन्यापतो वदंति नमृषावचो विरचयंति वस्त्वद्रुतं ॥ यथा विधि कृतागसां विदधति स्वयं दंडुनं गुणानुवगुणाकरेष्वपि
 गृहाण हृणेष्वमून् ॥ ६२ ॥ इति विमानमितः प्रतीच्यां दिशियोजनप्रचक्रमात्क्रामयन् पुरतो हृष्टासायोदम् ॥ इयं कौची कांची करि शि सरिणः का
 पि नगरी गरीयस्थां यस्यां विहरण जुषां पक्ष्मलदृशा ॥ मुखदंशं दशैरजनि करमादशै ममलं स्वस्वैः केपं केरुह मपिन निंदंति रसिकाः ॥ ६३ ॥ किं
 च ॥ सुमनोजनता स्थानं स्थाने सद्रूपसेवनी सेयम् ॥ स्फुरताभ्युदयविधात्री शक्रभैकांची साधुरंजयति चेतः ॥ ६४ ॥ नगरी मेनां दक्षिणेन करुणा
 द्यरी वभगवती वेगवती नाम प्रवहति पावनी शैवल्लिनी ॥ माधुयोध्ययनोपसन्नमधुनिष्यंता निमेदानिलव्याल्लोलत्तत् चारुभूरुह शिरवानिष्या
 तिपुष्पाधिकैः ॥ डिंडीरैः स्मितवंति पांतिदुरिताद्देगापगायास्फुरद्देगोद्देजितवाजिमधुमुखकृद्देधासिपाथांसिनः ॥ ६५ ॥ इतश्च सस्वेचस्मर्ति
 क्षिप्यताम् ॥ येषु राजत्कटकः सतालभिः समाश्रितः शोभनदानसंपदा ॥ सनित्यशुद्धं वरदं तमुद्दहन् यथार्थं नामा गजभूभृदीस्यते ॥ ६६ ॥ स
 भक्तिप्रकृषं जलंबंधा ॥ द्विपाचलमुपाश्रितं त्रिदशपादपैस्वर्गवीचपाकरमुपास्महेदिगधिपावनपावनम् ॥ कृपाशिशिरलोचनकृतभवव्यथा
 योचनं वर्षां स्फुरभिलाधरं वरदनामधामस्थिरम् ॥ ६७ ॥ कृशाजुमामत्र्य ॥ वरदं भो भजसततं शरदं भोरुहविलोचनं देवम् ॥ परदं भो पहतिकरं हरे
 दं भोलिधरं मुखमखाशानुतम् ॥ ६८ ॥ पुनः सानुस्मरणरोमाचम् ॥ तापत्रयप्रशनादमृतं गृहीतुं तौमवैधहयमेधवणमुपासे ॥ ७० ॥ भोधिजाधरस्त
 धारसवासितेनयाचुं वितावरदराजमुखांबुजेन ॥ ६९ ॥ पुनः सानंदम् ॥ भुवनवहनशीलासिधुरागंभजंती नयदवरदमूर्तिः साधुवेगापगाच
 ॥ दमयितुमवतीर्णाधातृयसंहितीयासफलधितुमिहाद्यासादराप्रादुरासीत् ॥ ७० ॥ टी० १ कल्पवृक्षादिहस्तिगिरेः ३ संदरीणां ४ दृष्टादृष्टा ५ कामासक्ताः सुष्ठुम
 नेयेषीत्ते च ६ सुंदरदृष्टं सेवनीयसद्रूपं च ७ देवसंचोरतिश्च ८ क्षेत्रं भूषणं च ९ एतन्नामकानद्याः १० कदाचिद्ब्रह्मासरस्वतीमनादत्यभुवमागत्याः श्वमेधं प्रारब्धवान्तरारोषवत्यात
 यापहोविभ्रितइतिकथाभनेकाश्वमेधफलनिर्माणे विधातुसदृशानि ११ वरदराजं १२ हस्तिहरीः १३ कल्पवृक्षः कामधेनुश्च १४ वृद्धाश्वमेधसंबन्धिनी १५ वरदं भो इति पदं १६ शिवेन्द्रादि १७ उद
 कंजगध्व १८ समुद्रप्रीतिः द्विपाचलश्च

विदे
१६

॥७०॥ वयस्यत्तवेयं जयानभिज्ञे तस्मिन् जयती त्यक्तिर युक्ता ॥ सवनसफ लीकरण भणितिरपित त्यातिकूल्य भाजिनो चिता ॥ तथा हि ॥ भजयज्ञो
 द्वे तस्मिन् कथं नाम जयज्ञता ॥ सवनोशा तु क्लृप्ते का सवसा फल्य कारिता ॥७१॥ वि ॥ सरवे श्रेष्ठं भग्यैव दीषमुद्गावपि ता भवता तस्मिन् स्विकृत
 हे पप्रत्यनी कतैवा विष्कृता ॥ युक्तैव तत् ॥ पद्यो ह्या सविधापि निसत्पर्यदीप्ति कृति चक्रं भव्यकरे ॥ भास्वति वर दे भवितान जा तु दोषौ लुषंगवा तेषि
 ॥७२॥ समंतादव लोका यन्ने जलिन ध्या ॥ सेवेनंत सरः श्रये करि गिरिं श्री पुण्य कोट्या समं ध्यायाम्युत्तरवे दि मत्र महितं दे वाधिरा जे भजे ॥ कल्या
 णी कल्या मि कं ज निल पां कल्या ण कोटि स्थिता मी डे रा घ व या द वा दि म कि टी न्वं दे मु कुं दा मि तान् ॥७३॥ इति प्रती च्या दि शि किं चि दंत र म ति
 क्रम्य सविस्मयानंदम् ॥ अत्र हि ॥ स्वावज्ञान समूनि षट्पिसर स्वत्या विरिंच्य धर प्रत्यु ह्य न दी प्रवाह विधि ना पर्यापित त्या म हो ॥ दूने तु द्रु हि
 णे गणे च मरुता दीने मखं विघ्नतः पातुं सेतु कृते षे तु र भव त्य सी द्रु के तुः स्वयम् ॥७४॥ किंच ॥ परे वेगं सर स्वत्या उ हे ग म पित त्यनेः ॥ षष से तु वि
 धरणो न्य रु ण च्छ ग प त्र भुः ॥७५॥ अपि च ॥ आशामी शान बंधो श्रर ण न स्व रु चां धार या स्ते र ये ती कुं भी डि भं स्प का षा म पि म पि मु कु ट न्यु
 स मु क्त म पू र्वैः ॥ पर्यं के शब्द विद्या परि मल सर ले पे क ज स धि ने त्रा व क्ति र्वे गा प गा यां स्व प ति स मु द्दि ता का पि ता पि ष्ठ व र्णा ॥७६॥ स प्र त्य भि
 ज्ञं ॥ प्राजापत्य म स्वांत राय त ति नी पा थो नि रो धो द्य तः प्रा सः पा व न हे म ता म रं सि नी पा रं रु पा र म्य धीः ॥ से मं की म ल म ल्पि का स ह च रः पु ष्णा
 तु कृ णां बु द च्छा यः सो य म वा त र न्म ह ति यो रं गे भु जे गे श य ॥७७॥ पु न र नु ध्या य न्सा ने द म् ॥ श त म र व म णि ष्ठो म श्वा मं श य न म ही श्व रं श
 शि स र व मु र वं रा जी वा स्सं स मु न्त न ना सि कं ॥ महि त च र ण धा तुः प ल्वा म ह स्त म सः प रं द्दि ल म तु मे वि बो धं ते र शो क्त कृ दा ह्य म् ॥७८॥
 १ विधातृ यज्ञो त्या ना प से ज यान भि ज न्मा २ यज्ञ भा गा श न त न्ना श श्र ३ लक्ष्मी कम लं च ४ आकाश वेद मार्गो ५ चक्र वा कहिताः अक्षे चक्र पु क्त करे ६ सूर्य दीप्ति
 मां च ७ रा नि र्दू ष णं च ८ सं त्त कं वि मा ने ९ ए त त्त्वं त्त कं स्थान म् १० अ ग स्त्यः ११ शेषे १२ सर सी १३ तद्गार्वा १४ श्री रं ग से त्रे १५ पद्योक्त कवी तित्तो श प्रसिद्ध म् ॥

११

किंच ॥ वेगवतीसेतुतया प्रागवतीर्णादिदेवताविनुत्तम् ॥ द्वागवतीयंदुरिताद्वागवतीकलशजलधिकन्यायात् ॥१९॥ कृशानुः ॥ अहो कथमा
शुकविः सन्नपि भवानमुं देवमभिनेदति ॥ तथा हि ॥ अधः करोत्यादिमशाब्दिकोरगकलानिधिधिकुरुते मुखेनयः ॥ कृतातरायस्मसरस्वतीज
वेस्तथैरुचिस्तस्य कथं भवेत्कवेः ॥२०॥ वि० ॥ किमेभिः श्लेषैकाबलंबनैर्दोषैरमुं देवमाश्रितेषु खल्वप्रत्यूहः सरस्वती प्रवाहा विजयते ॥ १३५ ॥
कल्पंते कामरामास्फुरदधरस्रधागर्व सर्वस्वमोषोक्तान्युक्तान्यमीषारसिकजनमुदेधातयो वाहिस्रवाम् ॥ श्लेषावेलासुदोलायितजिज
सुकुटाकल्पकल्पद्रुसूनोडीनालिध्वानतानाकलनपरिमल चारुबीणाभिगाना ॥२१॥ किंचिदुत्तरतो दृष्टिमाधायसोजलिबंधम् ॥ क्षेमारेभ
निदानमापुवजुषां हेमाभिरौमांबुजस्तोभायातप्रदं लंभितपयोभूमास्वभूमानिता ॥ सद्याद्रिप्रभवो समानविभवामत्याम्सह्यतिदृत्तुष्यायोगिव
रुष्यपुष्पसरसिदुष्यादसहाहसे ॥ २२ ॥ इति दक्षिणतः सादरमस्मिनिक्षिप्यसांजलिभूत्वा ॥ विश्वाल्हादकरीं करींद्रसरसीकल्हारपारंपरीभव्यामोदधु
रंधरानिलजडैरिव्यालयैजायतीम् ॥ कष्टापह्निनिवर्तिनी घनतपः किष्कात्मनां योगिनामिष्टामष्टभुजां भजामिविबुधैराशयितादेवताम् ॥
॥२३॥ अथ प्रतीच्यादिशिकिंचिदेतरंगत्वाविमानमागमप्यसहर्षम् ॥ त्रिदशाकलितस्त्रैहस्फूर्तिमान्छुमपंस्तमः ॥ भातिदीपप्रकाशो
त्रशरणो गवबोधकृत् ॥२४॥ कृ० ॥ दीपप्रकाशसंज्ञादेवेस्मिन्नुत्तमस्फुरणे ॥ रात्रिचरप्रतिकूलैर्नदीपजातो ह्यसद्रुचो नार्हा ॥२५॥ वि
॥ मद्यत्तमेवंभाषी ॥ प्रकटितदेशावतारे प्रचुरीज्याकलनभावितस्फुरणे ॥ दीपप्रकाशनामक्षमं विभावयुदितिभीतिहरे ॥२६॥ निरु
प्यसांनेदम् ॥ श्रीरंगेश्वरशासनादधिगतश्रुत्यं चलाचार्यकंदोतं ये कविवादिदंति द्वारित्यार्यावदतिक्षितौ ॥ सर्वस्यामपि हंतं तं प्रसर
१ क० दुग्धम् २ देवाः वर्त्तयन् ३ तैलं प्रीतिश्च ४ तिमिरं अज्ञानं च ५ देवतादीपप्रकाशश्च ६ गृहं रक्षणं च ७ उत्कृष्टतमं स्फुरणं यस्मिन् न्यक्षे उद्गतं तमः स्फुरणं यस्मि
न् ८ नदीपः समुद्रः तस्याज्जातालक्ष्मीकौस्तुभावा ९ दशावताराः प्रसिद्धाः पक्षे दशानां वर्त्तिकानामंबतारः १० प्रचुरं यदा ज्यं पक्षे प्रचुराः आजयः संप्रसाः ११ दंत
चार्य

पकेक्षमः॥ इमेविवेकं कुर्वन्तोदांताचार्यचतंविदुः॥९६॥ कृ०॥ कथं नामद्रुहिणगृहिणीचिकुरनिकुरंबचुंविचंपककुसुमसुखमारवराः॥ क
 विकथककंठीरवगुरोरपिगिरोदस्तरप्रस्तरनिष्ठुरवृंहिष्ठुसासूयहृदयनिर्भेदायजायेते॥ वि०॥ सखेशृणुतावत्॥ वेदांतापिगिरुःप्रसूनमृद
 वोमोदंद्धानाःसतांशौढ्यावकठारकाण्यधिपरंभिदंतिहृदिहिषाम्॥ नंदाचार्यजनाभिनेदितमृदुस्पशोपिपादोहरेर्दुर्भेदेशकलाकरेतु
 शतकोल्योकाप्रमाणान्किम्॥९७॥ पुनःसप्रार्थनमंजलिंबध्वा॥ दर्पाविष्टुकुट्टिदुष्टसमयोत्सादायबोधांकुरोद्दिदायप्रबलेकलावपिजयोत्सा
 दायवेधाध्वनः॥ श्रीमच्छुद्धमणपक्षरक्षकबुधामोदायपापाटवीच्छेदायाथिमरुत्तरुर्विजयतां वेदांतविद्यागुरुः॥९८॥ इत्यन्यतौदृष्टिं वि
 न्यस्यसोजलिबंधम्॥ श्रीमान्मभीरतरवेगवतीप्रतीरभूमावघदुहिस्तरदुर्वावतीर्णः॥ कामादिवैरिगणमुल्बणमस्यदीयं कामासिकान
 रहरिःकवलीकरोतु॥९९॥ इत्यन्यतश्चक्षुनिष्पिष्यश्रांजलिःसन्॥ भयार्त्तजीवातुदयामहिम्नेवैकुण्ठधाम्ने करवेनमांसि॥ आम्नायउ
 क्तःपरमेशितेतिनाम्नायउक्तःपरमत्रचित्रम्॥३००॥ युक्तंचैतत्॥ यतोविष्णुःपरमइतिश्रुताश्रुतिः॥ अनपायइमोविष्णुःकस्यादपरमोभवे
 त्॥ युक्तरमापतेरन्येदेवास्त्वपरमाइति॥१॥ किंच॥ जाग्रत्येवशिरांसिनित्यवचसोसवोन्यतौशाङ्गिणस्तत्रव्यासपराशरादिकृतयोदत्तस्य
 वस्तुतः॥ यःपादाबुददातिपस्तदुपसंगृह्णातिधनेथवायश्चैतच्छिरसेवतेषुपरमंजानातिकोनात्मवान्॥२॥ पुनःसचमत्कारे॥ दुर्वादिनो
 विष्णुपदारविदंतेषापहंतानुसरंतिमोहात्॥ तेषामतंतुस्वयमत्रविष्णुपदारविदानुसृतिंविधत्ते॥३॥ इत्यन्यतौदृष्टिं विन्यस्य॥ समेतस्तु
 द्रुमपुष्पनिष्पतन्परंदसंतत्यभिषिक्तमुत्तमम्॥ रविक्रमाश्रुत्वनिरोधिगोपुरंत्रिविक्रमस्यायतननिशान्यताम्॥४॥ सविस्त्रयमभिध्यायन्
 र्ति० विचारंकिंचश्लेषेणइमेवेदांताचार्यशब्दविगतवेकवेशब्दरहितं कुर्वन्तो लोकास्तमाचार्यशब्दं चदांताचार्यं बुवतेतियुक्तमेवेति श्रीमदंतोपाह्वयलक्षणा
 नालापतकौशल्यम्॥२॥ वज्रप्रायाताम्३॥ कामासिकानामकनगरवासीनरहरिः४॥ नआम्नायउक्तइतिविरोधाभासविचित्र्यं५॥ अनुत्सृष्टःलक्ष्मीरहितश्च६॥ गमना
 रविदं

वि. ट
१८

अव्यादाभयतामनश्चरपदप्रासादनिश्रेणिकोहर्षादूर्ध्वमुदंचितः सचरणस्त्रैविक्रमोनः कृमात् ॥ त्रैलोक्यार्पणतः सितं शुभ्रयशश्चुत्रं परासीद
लेर्दाघिष्ठोहरिनी लदं ह्रस्वयस्तत्कारणा यो हृतः ॥ ५ ॥ कृ० ॥ किमरे माया विनयेन मन्त्रमंत्रित्विक्रममभिनंदसि ॥ पश्य ॥ श्रीमानपि स्वयंदैत्यात्कु
र्वाणः कुं प्रतिग्रहम् ॥ विदन्समहतीं हृदिमिष्टगोत्रैभिर्देदौ ॥ ६ ॥ विशिष्यायमकपदानां कवीनां नश्लाघनीयः ॥ यतः ॥ नित्यानपायिप्रमदीपि
नाथो बहूभवन्वंचितदातृकोसौ ॥ कविव्यथाकृत्वलुभूक्तोपि भूदानवत्त्वसममेव भेजे ॥ ७ ॥ वि० ॥ अभ्युपगच्छामएवभवतः प्रौढगुणदो
षीकरणपौंडित्यमास्तामेष श्लेषचमत्कारः ॥ आकर्णयतावदेतत् ॥ यत्प्रतिरक्षणाय पद्मेक्षणः खमहत्त्वा ननु रूपमपिरूपमापेदे ॥ नित्यान
तोपिनिरापरमाश्रितोपि दातापि हंतबहुशो महतांपदानाम् ॥ स्वीकृत्यवामनवपुः श्रितमिद्रमीशः पातुं पदत्रितयमंत्रबलिबिभिसे ॥ ८ ॥ पुन
सभक्तिप्रकर्षम् ॥ त्रैविक्रमास्त्रिपञ्चगाजनकः सपादः पायात्पुरस्य मरुतां मरुतानिहंता ॥ शंभोः स्फुरन्मुकुटभूषणदानचंद्रुसंभोनिधेः श्वश
रमासगिरोयमाहः ॥ ९ ॥ इति किंचित्परिक्रम्य ॥ अत्र हि ॥ काचीनगरविभूषाकामाक्षीकल्पमंजरीभजताम् ॥ रक्षास्फुरसेनानाराजतिशर्वस्यस
र्वस्वम् ॥ १० ॥ इति निरूप्यसविस्वयानंदे कामाक्षीमामंत्र्य ॥ दंतश्रीस्तवदृश्यते यदिततः कुंदं ननिंदतिकेव चंद्रयद्यभिलक्ष्यते बधजनश्चेदं न सं
द्रस्यति ॥ दृष्टेदृष्टियुगे पुनर्न विनुयाद्दालोपिनीलोत्पलं सूक्तिश्चेदनुभूयते मधुरताकामाक्षिकामाक्षिके ॥ ११ ॥ कृ० ॥ यद्यपि वियते कामाक्षा
सर्वाभिनंदनीयसौ दयम् ॥ तथापि मुधातदिति प्रतिभाति ॥ तथा हि ॥ कातोर्विरूपाक्ष इति प्रतीतः कामस्य हंता गिरिराजपुत्र्याः ॥ स्तबेरमास्य
स्तनयोः पितृस्यालंबोदरः किं फलमाभिरूप्यम् ॥ १२ ॥ अनयोः खल्वंबिकात्र्यंबकयोः दांपत्यमननुरूपमिति नित्यं कमेतत् ॥ इयं हि सर्वमंग
लासतुस्य शानमंदिरो विभाति हेमवत्यंसी सयाति दिक्षु भिक्षुकः ॥ इयं तु कुंकुमांकिता सभस्मरा शिखरिणोप्यरालकुंतलाचसानताभिरेषभीषणः
१ लक्ष्मीसपत्न्यै २ कुत्सितपृथिव्यौ ३ इंद्रकुलानाशकौ ४ भूदैत्यत्वं तत्स्वीकारकर्त्तृत्वं च ५ स्वभक्तं ६ निर्जलत्वं ७ शिवः श्लेषेतु विरूपे कुत्सिते भस्मीणीति ८ मंगलविरुद्धं तत् ९ सुवर्णं च

कृताहियनगस्यकत्वा

वि० वयस्यमेवंवादीः ॥ नखल्वप्रशस्तेरप्यावासवासः प्रभृतिभिः सांसिद्धिकमभिरूपाणामभिरूप्यमपहीयते ॥ विनस्तांवाकृत्तिंनिवसतु
चिरंवापितृवनेशिवस्तावद्वृत्ता महिगणमथाप्येषुभगः ॥ परीतंशैवालैरुषितमपिपकेषुमलिनानलीनोबिभ्राणंकिमिहकमनीयंनकमल
म् ॥ १४ ॥ किंच ॥ रमणीयः सहिपुरुषोरमणीयत्रैवरज्यतिविदग्धा ॥ श्लोकः स एव सुभगाश्चत्तसक्तं हियत्ररसिकस्य ॥ १५ ॥ अवधार्यतामति
मात्रमत्रेदंविचित्रम् ॥ शिवास्यालोकितः कामोजित इत्येवशुश्रुम ॥ व्यत्यासोत्रजितोयस्यात्कामास्यालोकितः शिवः ॥ १६ ॥ पुष्कलंकिलुपु
त्रभास्यमपिपर्वतराजकन्यायाः ॥ यतः ॥ कुशलीभनाथवक्त्रः पुत्रः प्रथमोहिमादितनयायाः ॥ पंचास्यात्पितुरधिकः षडाननोतुंदनो हिती
योस्याः ॥ १७ ॥ इत्यन्यतः किंचित्परिक्रामन्सामोदम् ॥ शशोकमौलिः सहकारमूलेकेलासवासीसद्दहाविरासीत् ॥ यस्याग्निभूदेकचतनू
भवश्चयोषापिभूषापिचनागराजिः ॥ १८ ॥ क० ॥ वयस्यकिंवर्णयसिविश्वविलक्षणचरित्रंरुद्रलोकेहिलोचनशैत्यसपिपादपिषयायत
गानान् ॥ जनानेवपश्यामः ॥ अयंतुपशुपतिस्थाणुरितिस्वाह्युमन्वर्थयन्निवआशुशुष्णिगिमस्णिगिसिप्तवान् ॥ वि० ॥ अवधेहिताव
दभिधास्यामिरहस्यम् ॥ अंगानुषंगोदितसीतबाधामिदोद्युसिधोश्चसमन्वयेन ॥ हर्तुं बहुत्यग्निमयीतृतीयादूरोद्वंसतीमिवहंतदृष्टि
॥ १९ ॥ क० ॥ हेततर्हिनुहिनकिरणशकलासरसरिज्झरीशिशिरशिरसस्त्रिपुरहरस्यकथमभिवेकप्रियता ॥ ततश्च ॥ गंगातरंगावलिभिः सु
धांशोः सुधाश्रैश्चानिशमाईभूर्धः ॥ वृथाभिवेकंकलयतिशंभोस्तप्तायतोयस्यदत्त्यपःके ॥ २० ॥ वि० ॥ अत्रापियुक्तमुतरंन्यादृशमि
॥ ज्वलनाकलनादिषस्यपानादिषभाजावदनाच्चतसमूर्तैः ॥ अनिशत्रिदशापगाधरस्याप्यभिवेकप्रियताशिवस्यजाता ॥ २१ ॥ क० ॥ अ
स्तीदमथाप्यन्यदपिनयुज्यते ॥ किमसौविहायविहायसेततंशंकरशिरसिगंगातरंगांतःप्रतिवसतिमृगोकः कृशोगः ॥ टी० १ मनोतानंअ
शान्त्वावतीकामासिकामेनेत्रेतेनजितइतिविरोधः ४ एकाश्वरनामाशिवः आश्वरइतितद्देशप्रसिद्धः ५ गृहः अश्रुत्यत्तिस्थानं च ६ नगराजस्येयंनगराजिः नागानोरजि
रितिच७ अंगारपात्रम् ॥

वे-द विश्व० ॥ शृणु सखे तत्र कारणम् ॥ शिवं शिरसि सीतभानुः सागरसूनुत्व सूचनाय परम् ॥ अधिवसति तन्महिष्या गंगाया जठरमुल्मत्तनुरेषुः ॥ २२ ॥
 १९ कृ० ॥ तथापि लुब्ध एष फलप्रेक्षु भिरनाहत्यः ॥ तथा हि ॥ सूक्ष्मसिवांशुकलाभेष्यपटोहैमधरपटनिविष्टोपि ॥ लुब्धो यमयो हस्तस्तुङ्गलसत्त्वेप्य
 टत्यहो भिक्षाम् ॥ २३ ॥ अन्यदल्पमिदमुच्यते ॥ यच्छेकरसंगाङ्गाया मषिजीवनदायिन्यां सक्रोतातद्रता लुब्धता ॥ पृथय ॥ मुक्ता श्रिता वि
 षणुपदादुदीर्गा गेयमुत्पाद्यवस्तुप्रकृष्टम् ॥ प्राप्यापिरत्नाकरनित्यसंगं कपर्दिकशांनजहाति गंगा ॥ २४ ॥ अन्यच्च ॥ सर्वतो मुखसमृद्धिजु
 बोधत्यौ डरीकं च न वासनयापि ॥ यत्तया व्यवधि जन्तु मरुस्तत्सत्रघाति चिरसंगतिदोषात् ॥ २५ ॥ पुनर्विमृश्य ॥ ईशः करस्थी कृतकांचनाद्रि
 कुबेरमित्रं रजताचलस्थः ॥ तथापि भिक्षाटनमस्य जातं विधो शिरस्थे कुटिले कुतः श्रीः ॥ २६ ॥ किंचैष विरूढधर्मा कृत्तिवासानस्तोतव्यः ॥ शृ
 णुतावत् ॥ धत्ते महो मूर्ध्नि तदौषधी शमौषर्बुधं भालतुलंगकेषु ॥ फुणीं द्रमौलिस्थमणिप्रसूते हरो धकारित्वमथाप्युपैति ॥ २७ ॥ अपिच ॥ तार
 कारिवहन्कंमस्तके तारकाधिपम् ॥ अंगीकुर्वन्सुदृशमप्यलीकाक्षो विभात्ययं ॥ २८ ॥ वि० ॥ किमेभिः शब्दश्लेषैकशरणैर्दूषणैरस्य रवलुमु
 त्फंजयस्य विश्वस्तुत्यमसदृशं बुदान्यत्वम् ॥ दीर्घायुर्मुनिसूनवे प्रदददेदिव्यं तथा भीष्टं प्रख्याताय भगीरथाय भगवत्यादां मृतं प्रादुरात् ॥
 पापभ्योपि च बाणपक्तिवदनप्रेष्ये इष्टफले प्रादात्तस्य शिवस्य भाति जगदाल्हादायै वादान्यकम् ॥ २९ ॥ कृ० ॥ तदेतद्व्याहृतं भाषितं ॥ यच्च
 हादेवस्य वादान्यकं जगदाल्हादायेति ॥ यतः ॥ दत्त्वा वरान्दानवराक्षसेभ्यो विश्वस्य च स्वस्य च यो विषादम् ॥ संपादयामास शशांकमौलि
 दातृत्वमेतस्य तवैव हृद्यम् ॥ ३० ॥ वि० कुटिलधिषणुगुणमपि दोषद्विघोषयति भवान् ॥ तथा हि ॥ टी० १ एककलः २ चंद्रः वस्त्रं च ३ विरोधे हेमध
 रस्ये देहे मधरं पक्षे हिमधरस्ये दे४ शुभं लोहं च ५ तं दुर्गणस्ते न लसतीति तस्य भावस्तत्त्वम् ६ मौक्तिका निमुक्ताश्च ७ भीष्मः स्फुपर्णं च ८ द्रव्यं वसवश्च ९ सर्वतः प्र
 सासि समृद्धिजुषापक्षे सर्वतो मुखमुदकं १० पुंडरीकं कमलं तत्संबंधिस्तु गंधिमुक्तया पक्षे पुंडरीको यत्तः ११ देवं चंद्रश्च १२ स्कंदं १३ स्त्रियं दृष्टिं च १४ कृत्तितं भालं च १५ अ
 ये सरः १६ औदार्यम् ॥ ॥

दैत्येभ्यो न वरान् सदा स्यति पदि त्र्यक्षो सुहृस्तर्हि तेनाशस्यन् भुवनस्य पेष्टमुदयं नाप्यदृशं शाङ्गिः ॥ नोदायिष्यत मानुषादिषु हरिर्नो सेतु
 गीतादिकं प्रारप्स्यद्गवान् भवार्णवममीनालंघयिष्यन् नराः ॥ ३१ ॥ किंच ॥ पेपीतरं गशि शिरानिलडिं भजातकेषां निष्यति तपुष्यरसाभिषि
 क्तः ॥ संपादयत्यतुलसंपदमर्थिनो नुकंषासंधो बुधिरपपतिरं बिक्रयाः ॥ ३२ ॥ पुनर्निरीक्ष्य सस्त्राघम् ॥ अल्योपिकां च्यामावासादा सादय
 निगौरवम् ॥ यत एतत्पुंरस्थाणुर्गिरीशदृतिगीयते ॥ ३३ ॥ ६० ॥ अन्योन्यविरुद्धस्वभावाभ्यां देवाभ्यामाक्रांतानगरीं किं विनोषि ॥ देवौ ह्यव
 धिकां चिपश्य लसत्तः प्राची प्रतीच्याशयोस्तत्रैकः कुरुते विनोपकमधश्चित्रं पुरश्चापरः ॥ एको नित्यमनष्टमूर्तिरितरः ख्यातोष्टमूर्तिर्जगत्ये
 को वारितवां नृगजांतिप्रचिराहूने गजांतिपरः ॥ ३४ ॥ यद्वा ॥ कांचीनाम्निपुरे सरं द्रमहि ते प्राकृपश्चिमो देशोश्चित्रं देवतयोश्चित्रं निवसतो
 रीतिर्विरुद्धमिथः ॥ एको हि हिजराजमप्यधरयत्यन्यस्तमुत्तं सयत्पद्यौ हं तविभर्तिकश्चित्परः स्वेमूर्धनि स्वर्धुनी ॥ ३५ ॥ विरुद्धदेवाक्रांत
 कांचीनगरसमागमाहारणधराधरोप्येवम् ॥ तद्वाहि ॥ भेत्तास्ति गोप्ता च हरिर्महासवजुषो हिरण्यगभस्य ॥ भयकृदिभास्या भयकृन्पुल्यं च
 लयोश्च कास्ति ॥ ३६ ॥ अयंचापरो दोषः ॥ द्वा अनुषंगं च गदां नुषं च त्यक्तुं जनाये निवसति का च्याम् ॥ देतावत्ताद्रीश्वरमाश्रिता स्ते देहस्ये
 तौ नियतं भजेते ॥ ३७ ॥ वि० ॥ सरवमेवं संभाषिष्ठाः ॥ यत एक रूप देवतमिदं नगरमिति समर्थ्यते ॥ शृणुतावत् ॥ फणिपति सरः स्फुरंती भनी
 यकधरोत्तमांगशोभितनुः ॥ भवहरिसंज्ञाका च्याः पूर्वापरयोर्हि देवता ज्ञयति ॥ ३८ ॥ अन्यच्चास्य नगरस्य भूषणमेव न तु दूषणमित्यन्य
 त्रदृष्टिमाधायसानंदम् ॥ अहोरवलु ॥ ममाद्यपचेलिमभागधेयम् ॥ सरयोवतोपगीतः प्रातःपक्षाननोपुनिर्ध्यातः ॥ व्यासेकृतौ यः ख्या
 तः पांडुवदूतः सहकृपथनीतः ॥ ३९ ॥ ६० ॥ अनुचितकर्मसौ किमर्थमनुवर्णयते ॥ टी० १ एकमेव रमणीयवर्तिसरः २ पुरस्थोः शुः पुरः संबधिस्थाणुरिति च
 शिवश्च ३ गरुडः गणेशश्च ४ भजेन्द्रांति ५ असुरः ६ गरुडचंद्रौ ७ भयंशं वश्च ८ रोगायुधयोः ९ अनंतसरः पक्षे सर्पराजहारः १० आद्ये भनायकश्च ११ पक्षे भनायको हस्ति
 गिदिः १२ भयंशं वश्च

२० सकलजगतामीशानोपि स्वयंविगतमिच्छामिदमनुचि त्वंदतो जातो य एष पृथा भुवाम् ॥ किमिह महतां हृष्टा खद्योतपोतनिकेतनेस्त्रिमधिप
 तेर्भासां दासानुदासतया स्थितिः ॥ ४० ॥ वि० ॥ पुरोभागिन् भगवद्गुणेषु दोषमनीषया भवानेव दुष्यति ॥ श्रूयतामेतत् ॥ कवित्वस्यर्गाभीर्यमो
 तार्यमृद्धेः प्रभुत्वस्य शौर्यं गुरुत्वस्य विद्याम् ॥ महावंश्यतायाः सदाचारपूर्ति महत्त्वस्य सौलभ्यमो कल्पमाहुः ॥ ४१ ॥ इत्यपरत्र विमानमानय
 न्मानंदम् ॥ अत्र हि ॥ विकचरुचिरपुंडरीकरवंडद्युतिमदमोचनलोचनप्रभावः ॥ जयति विजयराघवः सदेवः श्रुचिरगृध्रसरोवरोपकंठे ॥ ४२ ॥
 किञ्च ॥ संपन्निसोदरसरस्तटसंप्ररूढोभात्यङ्गुतो विजयराघवपारिजातः ॥ शारवातनेरुपरिसद्भि रूदीक्ष्यते यो यस्या धएव सकलः स्त
 मर्नः प्रपंचः ॥ ४३ ॥ पुनः सभक्तिप्रकर्षम् ॥ जनानुद्दिश्य ॥ भोभोभुक्तिमुक्तिप्रेमवद्दृष्टुं त्वं भवतः ॥ विश्रुताश्चित्वात्सल्यं वीरं विजय
 राघवम् ॥ नमस्कुरुत्तयो गृध्रं समस्करुत्तदाहृतः ॥ ४४ ॥ अत्र च गृध्रपतिक्षेत्रे विश्वप्रसिद्धा काचिह्वैचित्री ॥ तनयार्थनया समागताभि
 स्तरुणीभिः परिभर्जिताश्च मुद्गाः ॥ दृढमुं कुरमुत्र देवशक्त्या सममासां पुलकांकुरैः फलंति ॥ ४५ ॥ क० ॥ निजमहिमानुत्सुपस्थिति रसौ
 विजयराघवः किमीड्यते ॥ शुकस्ततो हसमयूरवाहमुखप्रगीतो गरुडासनोसौ ॥ क्षीराब्धितीरावसथोपिवासं करोत्यहो गृध्रसंति
 केस्मिन् ॥ ४६ ॥ वि० ॥ तदेतद्व्यापयोधरेतस्य भूषणमेवनतुदूषणम् ॥ तत्तादृगुत्तमपदेतमसः परस्तादस्तामपैरतुलसूरिभिरचितोपि
 ॥ अत्राविरस्ति हरिरेषान्चिरान्नेराणां दृष्टिं कृतार्थयितुमेव दृढानुकंपः ॥ ४७ ॥ इति दक्षिणतो विमानप्रस्थापयन्सहर्षम् ॥ इयं हि ॥ गंगासि
 धुसरस्वती भवहरा तु गायुतंगात्मजारेणोभ्याशतरं गिणीवदघतत्यगारभगावहा ॥ शुग्धाराशामनोमनीषिजनतारब्धावगाहा मुद्गुग्धा
 नामपिशुद्गुब्धिजननी दुग्धापगादृश्यते ॥ ४८ ॥ किञ्च ॥ ॥ टि० १ एतन्नामा देवः २ वेदः शिफाच ३ देवपुष्ययोः ४ दाहसंस्कारमकरोत् ५ शुकाचार्यः
 पक्षी च ६ परमहंसाः ७ षडाननः मयूरोवाहनश्चेति पृथगपि श्लेषे ८ छंदी मयासनत्वं सूचितम् ९ कांचननदी १० कावेरी ११ पालरूद्र इति तद्देशप्रसिद्धा ॥ ॥ २०

ममदुग्धनदीधनदीकृतमज्जन्मानवानवांभोभिः॥बुधजातनुतातनुतां तनुतापकृद्दनाधानाम्॥४९॥कृ० भवत्वेवमथाप्यस्याःश्रीरत्नं
मिण्याविधिनाकृताविरसता॥कालुष्यलेशविधुरामधुरापिपथानदी॥रोचेतसाधवेयुक्तानेचेच्छुवणसिंधुना॥५०॥वि०॥गुणमपिभणसि
दौषतया॥यतः॥कचनसमागतसिंधुनिधुनीजलेसाधुनिस्नानम्॥पंकविलोपंकलयति संघटयतिश्रियमितिस्वरतिबुधाः॥५१॥किं
चिद्दक्षिणतोभिक्रम्य॥मोहादिदोषरहितोतटवासिदेहिव्यूहायकामपिमतिमहतीदिशंती॥स्वाहाकरोतिदुरितानिशुभप्रवाहावाहनदीबु
धसमूहकृतावगाहा॥५२॥अस्याश्चात्तरतीरेश्रोत्रियोत्तसवासयोम्यः॥समेग्रगुणोसावग्रहारःसंलक्ष्यते॥पश्य॥कर्णानेदकरस्फु
रन्प्रधुकरल्याहारवाहापगारोधःशास्त्रिमरंदतुंदिलपयःकल्याणकुल्यातृतः॥आत्रियान्वयविहृदध्वरहृत्त्रिगंधानुबंधापतस्सेमोभात्यरश
निकालुदतिहिग्रामेभिरामाभिधः॥५३॥किंच॥साध्वग्रसरूपेतःसाकेतनगरश्रियम्॥अग्रहारोविभात्येषरघुनाथाभिरक्षितः॥५४॥किंचिद्दि
मानमुन्नमय्यसञ्जाघम्॥नद्योःपाश्वेद्वयमवलोक्य॥चारुगुणैःसन्नेणिभिर्जुष्टावाहानदीपयस्त्रिन्योः॥उपकूलमग्रहाराउदग्रहाराद्वावने
भोति॥५५॥कृ०॥अमून्यामान्कथंकारमग्रहान्प्रचक्षते॥सकृत्तमुक्त्वादितापदेनानाश्रिताजनाः॥५६॥वि०भवतास्ततिरेवएषांभ
म्यंतरेणकृतांतमृष्याहृष्यामिचअथसर्वतस्तुंडीरमंडलमवलोक्यन्॥सहस्रातिरेकवयस्यस्फुटमस्यतुंडीरमंडलस्यपश्यतुभवान्पावनत्वं
रमणीयत्वंच॥तीरेतीरेस्फुरतिसरितामग्रहारोन्नभूयन्ग्रेयोवर्गधरणिमरुतामग्रहारेग्रहारे॥वर्गवर्गधरणिमरुतांवर्ततेसाधुयज्ञोयु
ज्ञेयश्रेष्ठवपस्रभगस्तोत्रशास्त्रानुघोषः॥५७॥किंच॥तुंडीरमंडलनिवासिषुदुग्धसिंधुडिंडीरस्वेडनिभकीर्त्तिषुपंडितेषु॥आप्याय्य
दि०१देवहंसकृता२स्वयत्तु३कार्ष्यम्४ववणयोमेपयसोनिषिट्त्वादनदियत्वमस्याः५विद्यादयः६सूत्रच६७उन्नमस्त्रकृविप्रार्पितोग्रामश्च७अग्रेसराःश्रेष्ठा
येषूपास्तेस्वैतः८श्रेष्ठेअग्रेसररूपेत्८९रामभद्रोष्णाद्यदीक्षितश्च९३उन्नमस्त्रानिसाधवश्च१०श्रेष्ठाः११ब्राह्मणाः१२केनः१३सेव्यमानम्॥

वि- २१ कान्तमविहेरविगीतमेतद्वेत्त धृतदुरितंचरितंनकस्मै॥५८॥ ६०॥ हेतवस्मिन्नंतिमयुगेपिअध्वरकर्माचरतामभीषांचरितानिकथमिवरो
 चेरन्वेदिदेभ्यः॥अभ्रत्विबसंपत्तिर्नचकुशलतायष्टुरनघानचद्रव्यंशुद्धंनचहृदयशुद्धिःकलियुगे॥प्रसिद्धिकांक्षतःपरिमितधनेहंतकृपण
 वृथापुत्रंभविदधतितथापिभित्तिस्तराः॥५९॥किंच॥शौचंनचरितंयथाविधिकलौशक्ताहिजाःकिंचतेयेखल्वाचमनापूवादिनियमास्ता
 न्मर्तुमप्यसमाः॥कामीषांपुनरग्निहोत्रनियमःकेष्टेरनुष्ठानधीःकाग्निष्टोमसुरवामखाःसपशुकाःकृत्याग्निचित्यातुसा॥६०॥वि०॥स्थूल
 मनीषमृषाकिमितिभाषसे॥यतः॥शिष्टेभ्यःप्रतिगृह्यवित्तमुचितंसंपाद्यद्विद्यांकुलाभ्रद्वालूनृक्कविकल्पसूत्रचतुरानूलब्धाशचीनृत्विजैः
 ॥प्रीतिभागवतींप्रकाममभिसंधायाहरंतःक्रतून्धीमंतोसुगमेतिमंकृतयंत्यंतसुखाःसंततम्॥६१॥किंच॥अथज्ञाहद्रव्यावयमितितुपज्ञा
 हिरमसांनकल्पेवस्वानैर्ननुभगवदाराधनमपि॥प्रयत्नेनद्रव्यंशुचिकिमपिलब्धाभगवतःकृतचेत्कैकयंकिमितिनतदेवाध्वस्मयम्॥६२
 ॥अपिच॥हिंसाकृत्प्रत्यवेयोदितिकथयति योवेदस्यवेषयागेपश्चालंभेविधत्तेयदिकदृहमस्वैर्वेदिकःसंशयीते॥हिंसात्वाभावमेवाध्वरपशुनि
 हतेराहममानुजार्यस्तत्पक्षस्थोपियोनप्रसजतियजनेकस्तदन्योगुरुहिट्॥६३॥दुदचावधेयम्॥हिंसांतरेष्विवमस्वाभितहिंसनेपिनेतरो
 पदिजनाभजतेजुगुप्साम्॥नार्यंतरेष्विवनविंदतिनेदनानांनिष्पादनंकिमनुषेपिनिजेकलत्रे॥६४॥दुदमप्यवगत्यं॥अभ्रत्विभिशुद्धिविरहाद
 शंक्याचेत्केचित्कलौनहतिनित्यमपिक्रतुते॥मुंचतिगुर्वशुचिताविशयेनकिंचक्रांकवेषावर्मनुग्रहणादिसर्वम्॥६५॥किंच॥सर्ववेदैःस्मृति
 गुणयुतिःसेतिहासेःपुराणैःशिष्टाचारैरपिनियमितानध्वरान्मध्वरातेः॥आशासिद्धानहहजहतस्तहिंरुहानिहृत्पान्यातन्वतःकृतिचिदितरा
 नप्यमीशिस्यति॥६६॥किंबहुना॥यागंयेवतवैष्णवाविजहतिच्छागच्छिदाभीतितःशिष्यकेशनसाध्वेसाज्जहत्सुतेचक्राकवप्रक्रियोम्॥
 १ पशुहिंसने २ कलिसंज्ञं ३ कृतयुगवत्कुर्वन्ति ४ ब्रह्मनिष्ठा ५ प्रत्यवायं प्राप्नुयत् ६ संशययुक्तो भवेत् ७ प्रवर्तते ८ संशयः ९ समुद्रां १० मंभो पदेश ११ मुद्राधारणप्रकारः

पूर्वस्थिन्वहुसंमतिर्भगवतः प्रीतिः फलं नो धनान्यल्पीयो भिमतिः परत्र फलमप्यर्थासिरित्यंभिदा ॥६७॥ कु० ॥ विहस्य ॥ तप्ताभ्यां शंखचक्रा
 भ्यां तापनं प्राणिनामिदम् ॥ अगालं भसमत्वेन साधो किमिति वर्ण्यते ॥६८॥ वि० ॥ गुणदोषतारतम्या नभि शशृणुस्तवदिदम् ॥ अगालं भसम
 स्वतः क्षिति स्फुरस्यै कस्य हि साधिका तस्माद्ब्रह्मणतापनं नु किमिदं तुल्यं यशोर्हि सया ॥ शास्त्रान्तस्तरथांग धारणमपि श्रेयस्करं चेत्तदा वैदेरे
 वसवे पशो विशसनाद्दुर्मोपिकिं हीयते ॥६९॥ इत्यलं श्रुत्य ये तद्विहितं सुवनकरणा वश्यकता समर्थनेन करवदरास्तित्वसाधकप्रमाणंतर
 परिकल्पना कल्पेनेति दक्षिणतो जिमानमानयन्स शिरःकंपं खनीकृता रिवलहृदारमणी मणीनां मंजीरमंजुतरशिंजितरंजितेन ॥ चंजीपुरीयु
 वगणेन च कास्ति पूर्णा संजीवितो ग्रपरिवंचितपंचबाणा ॥७०॥ किंच ॥ अस्सामयोश्च यजुषांच निवासभूताः पूताहिनाः स्मृतिपुराणकला
 धुरीणा कुर्वेति वासमिह कर्कशतर्कशब्दतंत्रयथी शिखरसिंधुतलस्पृशामी ॥७१॥ कु० ॥ सहासम् ॥ नैतद्दिभातिनगरेनगरस्य दुर्गप्राकार
 साधनदशा सुविशांपतीनाम् ॥ युद्धान्मम हृदशिरस्तटनिस्रतासूकस्रोतः सहस्रभरविस्त्रपलास्थिसांद्रम ॥७२॥ विश्वा ॥ वयस्यै गुणाच्च
 यस्य पुनरस्यै नमस्स्थानिंदात्तुद्यनप्रशसाभेव भवन्नरुत्त्वान् ॥ यतः ॥ पुरातनानाहिपुरातराणां प्रशो धितारोपिदिशासभूपाः ॥ पुरंतदेतद्दुपुरंतमा
 जौ हंताभ्युपेत्याप्यलभ्येयते ॥७३॥ कु० ॥ निरूपणमभिनीयसास्वरसंहतचिरंतनानामिदानीतनानांचवसंधराधुरधराणां अवारणायोसा
 वविवेकः ॥ पश्य ॥ प्राज्ये हंत धनेस्थितेपिनृवरोराज्येपिसत्पूजिते संभोगानुगुणा विलोचनगुणैरंभोजदंभद्गहः ॥ कल्याणी स्तरुणी रूपेस्य
 करुणाहीनः ससेनः स्वयं हर्तुं शत्रुधरां चिराद्भिलषनमर्तुरेणैजुंभते ॥७४॥ वि० ॥ विरुद्भुद्देविवेकमेव तावेदविवेकमाकलयसि ॥ तथा हि
 ॥ संपहंन्यसि रिवृरीसहचरी शोषी समे प्राभेवं नार्यः सूर्यकरावली ढरजनी अयासहृद्यो वनाः ॥ देहः स्त्रहविही नदीपसरव इत्यात्प्रच्य
 ॥ टि० ॥ १ हिंसया २ सहस्राणि ३ विबलीरुत ४ शिवः ५ अधिपतयः ६ संग्रामः ७ स्वीरुत्य ८ हृद्रनदीवत्त्वल्पकालस्थापिनीम् ९ विद्युत् १० प्रभुत्वं ॥

वि-२२ पृथ्वीश्वराः प्राणान्जुहतिनाकमाकल्पितुंशुद्धाहियुहानले ॥७५॥ शृणु सखे चमत्कारम् ॥ रक्तेभदेरणमुखेरुधरेणतस्मिन्नूरत्ताभव
 त्यमरयोषिदनुव्रतेव ॥ शूरः सचेरतनुसायकरखंडितांगः साप्युच्चैरतनुसायकरखंडितैव ॥ ७६ ॥ किंच ॥ दीप्तौतिप्रभमाश्रितस्मिति तरुदि
 व्येविमानेस्थिबोगाढाश्लिष्टरुपाणपाणिकरजग्रस्तामरस्त्रीस्तनः ॥ तत्संदत्तनखसतोबहुतरं प्रत्यर्थिबाणसतंयुद्धाग्नेहृतनीवितुनिजव
 पुर्वीरोमुदावीक्षते ॥ ७७ ॥ इत्यन्यत्रविमानं संचारयन्परितो हृष्ट्वा ॥ पिनाकिनीं पश्य घनाघनाशिनीं जलाञ्चलध्वीं गरुडापगामपि ॥ इदं तदे
 राजतिदेवनायकः परोत्रसगौदिवदेवनायकः ॥ ७८ ॥ इतरत्रविमानं प्रस्यंदयन्सानंदम् ॥ अद्यपत्त्रं प्रक्रिमं सच्चरित्रं देवः प्रीतः सः प्रभातानि
 शामे ॥ श्रीमुष्णयन्मुष्णदेहः सहस्रक्षेत्रं प्राप्तं नेत्रयोः पुत्रभावम् ॥ ७९ ॥ अत्राह ॥ वरावराह रूपिणीचराचरोतरस्थितासुरासुरानुसेविता
 धराधरादिदेवता ॥ सदासदावलिस्ततामुदामुदारसेवधिर्हिताहितो ह्यकेतनानतापतानतानयेत् ॥ ८० ॥ श्रीमत्कवींद्रश्चात्रकश्चिदित्यमनु
 संधत्ते ॥ सदावदातनिस्त्रगावटीकुटीस्वासिनीकटीस्फुटीभवत्कराकटीश्वरीपटीयसी ॥ रसारसादिहोदितारसालसालसंवृतेवनेवनेषुटी
 सितामदीसिताधिदेवता ॥ ८१ ॥ रुशानुः ॥ सोऽयं हेयप्रत्यनीकोपिशाङ्गीकष्टपृथ्वीकांक्षयाभूह्राहः ॥ इत्यसिद्धेबुद्धिभूलाभलोभात्कंकेवे
 र्वमानुषोमहधत्ते ॥ ८२ ॥ विश्वा ॥ अनभिज्ञोभवान्भगवदावताररहस्यस्य ॥ शृणु ॥ पीठीनीयं कामठं कैठभारिः कैटं रूपेयातुकांठीरवंचा ॥
 अन्यद्वयत्सर्वमप्राकृतं तन्नासौ तेष्वप्युद्भूतिस्वस्वभावम् ॥ ८३ ॥ किंच ॥ श्रीकौलंभुविकौलंजगदालंबमवैतुं स्वामीशुभकामीकिलभू
 मीमसुरार्ताम् ॥ वाराशिगभीरांभसिकाराभवनेभिग्रस्तामिहमुस्तामिवयस्तामुदहाधीत् ॥ ८४ ॥ सभक्तिप्रकर्षयज्ञचाराहमभिध्यायन्
 तन्मामंत्र्य ॥ द्रापिष्टं कुहनावराहभगवन्दंष्ट्रात्मकं तेदृढस्तंभं संप्रतिचिंतयामिजलधिस्वेहोषसंपूरितम् ॥ पस्मिन्विंदतिदीपभाजनविधा
 वामेदिनीमेदिनीचित्रतत्रचरत्त्रसानुरयतैनिष्कंपदीपाकृतिम् ॥ ८५ ॥ टि० १ अमृतारकामबाणः ३ एतनदेधनिधिरूपा ५ शोषमरुडो ६ याक्यम् ७ वाराहं ८ उत्तुनवन्

दूत्यन्यत्राभिप्रमचंद्रानिलस्यश्रीसरवमभिनीयसानन्दम् ॥ कल्हारोत्पलतल्लजोल्ललनवत्कल्लोलनिर्लोडनक्रीडापादषगादरूढहिमता
 सौरभ्यविभ्रमितः ॥ कावेरीसलिलावगाहरसिकः कस्यैषनेड्योमरूत्क्रांतानामुद्गरध्वनीनवपुषांयन्निर्धुनीतेश्रमम् ॥ ८६ ॥ कावेरीनिरीक्ष्य
 सशिरःकेपम् ॥ हंतरंगपुरसंगतमत्राहं तरंगचलपंकजसंघम् ॥ सद्यजायतद्भरंबहुमन्येसत्यजायततमः शमनार्थम् ॥ ८७ ॥ एषारवलुदोषा
 कुलसकलमनुजकुलसकलकलुषशोषणबहुकंकणकंकणानिजतटनिबिडतमबकुलधवलकुलतिलकामलकाविरलसरलकेटुचंद
 नमंहरसहकरकरलकेसरसरलबदरकदंबकदेवकगंभीरजंभीरजंबीरजंबुसपूर्णपणेकुसुमपुलाशसमृद्धकपित्थप्लोभ्रुवीरंभ्रुशिलांभ्र
 पादलपटलजटिलक्रमुकप्रमुखविशंकटवितपिमंजरीपुंजसंजरीजृभदुरुतरश्रमशमकरमकरंदरसग्रसनतात्पयेपयेतददभ्रविभ्रमाले
 बरोलंबनीकुरंबकरंबिततथाकलिनंदिनीप्रतिच्छंदतामनुविंदतीनिशाकलितविशालसरतदशाभवश्रमशालिस्मितीशालिनिशांतक
 शोगीजनमज्जनवेलाहोलापितपृथुलहारप्रत्युत्तमुक्ताफलरुचिनिचयपरिचपरचितयाशुचितयापिपीतांबरपदाभोरुहसंभवसरिदेबुडंबरवि
 डंबयतीसततमंतर्गतचिरंतनपुरुषतल्पीभवदंततफणामणिघृणिश्रेणीशोणीभूततयासरस्वतीमनुकुर्वतीपार्श्वद्वय्यामपिनेष्यमिककर्मानु
 ध्यानयत्नवहासनशङ्खावनीसरारब्धानवद्यब्रह्मयज्ञसमयसमधिगतमंत्रब्राह्मणाम्रेडनपूर्वकमजस्त्रसहस्त्रपत्रमध्यमध्यासीनानांश्रीरं
 गरजन्नाभिसरोजराजमाननिरिवलनिगमपठनमुखरचतुर्मुखमुखवैखरीं व्याचक्षणांमदकरमरालयूनोवरतापरिरंभपरिचुंचनमुखानं
 गसंगरप्रसोभसमुत्सृत्वरैरभिरामतामरसपरांगैरभिनवचंदनरसमसृणशरीरेवसलीलमाकंठनिमग्नमूर्तीनांसुगात्रीणांवेदनैरदसीये
 पयसि विहायसाध्यासिनसमागतश्रंद्रमाः सन्निहितश्रीरंगधामास्वसमाननामाविधुर्विरचितानेकावतारदृतीष्ययास्वयमपिबहुनिसूक्ति
 टि० १ श्लोकाः २ अत्रअहमितिच्छेदः ३ सःहिअजायतेतिचेच्छेदः ४ ४ बहु ५ हैसी ॥

१-२ २३
 दधानोविराजतइति भांत्यां सत्यामनुरागमां द्यसंपादिकायामितरेतरहृद्वाश्लेषोन्मिषत्तोषाभिः कोकदंपतीपरंपराभिर्निराकृतायामकुंठो
 ल्कडेनशुबलोकेननिर्मिषमवलोक्यमानैरलंकृतासरस्वत्याभिमुख्येनकवेरात्मजेति प्रसिद्धिसार्थयंतीशांतनवास्पदतयागांगेयत्वं
 गिणीति संज्ञामन्वर्थयंतीसमज्जनदुरितहरापिनमज्जनदुरितहरानिराकृतपथिकविश्रांतिः स्ववेतीयंकंदलयतिचक्षुषोरमंदमानं
 द्रुम् ॥ प्रहसतिभवशोषकरीभवेनपरितोषितां सुवर्णनदी ॥ दुर्वर्णरुचिरफेनैः सत्यसूताजान्द्वीमसत्यसूता ॥ ५५ ॥ पुनःसश्लाघम्
 स्वर्णवंतविदुःकांतेरामां हेमापगामिमाम् ॥ हांपत्यमनयोरेतदनुसूपंविशोभते ॥ ५६ ॥ कृ० ॥ साक्षेपम् ॥ परिशोभिताम्रपाश्वामध्यमहि
 तरंगराजंतः स्फुरिता ॥ कथमिवदधातिकीर्त्तिकावेरीकनकनिम्नगत्येषाम् ॥ ५७ ॥ विश्वा० ॥ आपातदूषणमिदंनिरूप्यमाणअस्यागुण
 एवस्यात्यश्रयतावदेनांपरमरमणीयाम् ॥ पीतांबरालंकृतमध्यभागाकल्हारमालाकमनीयवेणी ॥ सत्त्वादिक्न्याजनकस्यगेहात्यत्युः
 समीपं ब्रजतिप्रसन्ना ॥ ५९ ॥ पुनर्निर्वर्ण्य ॥ उद्गच्छदच्छतमगुच्छलसच्छिरेस्कास्तीरद्वपेपितरवः प्रतिभांत्यमुष्याः ॥ एनांतरीतुमिहयत्न
 जुषःस्वशीर्षबद्धावदातवसनाःपथिकाइवामी ॥ ६२ ॥ किंचिदंतरमुपसृत्याधस्ताद्बुलोक्यसहर्षम् ॥ सारंगडिभनयनानवकेलियो
 म्यनारंगमुख्यतेरुपुष्कलनिष्कृतयम् ॥ श्रीरंगदिव्यनगरीप्रथतेनयाब्धिपारगतैर्बोधजनेःपरिसेव्यमाना ॥ ६३ ॥ निपुणंविभाव्यस
 शिरःकंपम् ॥ हसानिष्कृतीर्षिकावसतयः प्रक्रांततर्कावहालीलोद्यानचरःपतंजलिगिरापुंस्कोकिलःखेलति ॥ हेताहितकथायथा
 विदधतिक्वीडाकुमाराइहस्वैरंतांत्रिककारिकाःपरिपठत्येतामुहुःसारिकाः ॥ ६४ ॥ किंच ॥ प्रातःप्रातःपयसिविमलेपावनेसत्यपुत्र्याः
 स्त्रापेस्त्रायंसकलविषयत्पागिनोयोगिनोमी ॥ वारंवारंभुजगशयनेलोचनाभ्यांपिबंतोक्षामक्षेमाःसणवदसिलकालमत्रक्षिपति ॥ ६५ ॥ कृ
 टी० १ कवेरात्मजाकन्येतिश्लेषेण २ शोभनंतमर्णवंसुवर्णयुक्तंच ३ आम्रताम्रइतिपदे ४ त्रपु ५ रूप्यंपक्षेतसिमत्ययांतम् ६ बहुलकल्याणाः ॥ ॥ ॥

वयस्यविरुद्धमेवाभिभाषसे ॥ सारंगदृष्टीः कथमुत्सृजद्वाः सारंगदृष्टीः स्वदत्ते मुनिभ्यः ॥ कवेरजासंगतिमुच्छिस्तस्योः कवेरजासंगरुचिः क
 थं स्यात् ॥ ९६ ॥ वि० ॥ सरवेभवता भणितानां पदानां व्यासेनैव विरोधः समधिप इत्यग्रतः पश्यन् जलिबद्धा ॥ श्रीरंगेशोभते यस्य श्रीरंगेशोभ
 ते च यः ॥ नमो हं कलये तस्मै नमो हं कलये ततः ॥ ९७ ॥ किंचि प्रणिपति कर्मकुर्मः फणिपतिभोगे शयं रथंगशयम् ॥ कारणमेकजगतां वारण
 पतिभीतिवारणं ज्योति ॥ ९८ ॥ क० ॥ किमस्मिन्महाभुजंगे क्रियंते त्वया प्रणामाः ॥ तथाहि ॥ प्रणामोत्तुंगपयोधरो ज्वलरुचिस्तन्व न भुजेगा
 न्वयं श्रीरंगे स्थलनित्यवासिरसिकः शृंगारिणामग्रणीः ॥ प्राकारप्रकरांतरस्थितिमतीशाराजपद्मिन्यहोनिः शंके परपुरुषश्चिरमसौ निद्रा
 तितत्संनिधौ ॥ ९९ ॥ वि० ॥ श्लेषावलंबनादोषानमेरोषावहाः ॥ प्रत्युत तोषावहा इति नाह मत्रोत्तरयामि पुनर्निरूप्य ॥ स्थितिभृद्भिर्निजमौलि
 षु धृतपादो विरहितापकारी च ॥ इंदुरिव रंगबंधुर्दोषाभावे विलोक्यते कितु ॥ १०० ॥ यद्वा ॥ नर्विधौ शृंगरंगलक्षितांगे सुमुदाप्यायनकारिणी ह
 दहे ॥ कुरुयामि कुरुंगलक्षितांगं सुमुदाप्यायनकारिणं विधुं तम् ॥ १०१ ॥ पुनः संचित्य सविस्मयशृंगेशं सर्वकोयुक्तं नोर्त्तरीति भजेदिति ॥ चित्रमेतद्
 संगीतिव्यपदेशं दशुते ॥ १०२ ॥ अन्यद्दुतमुद्गतमत्र श्रीरंगधामनि ॥ यच्चैद्राभिरव्ययाप्येषां शोभते पुष्करिण्यहा ॥ १०३ ॥ समंतादवलोक्य सश्लेषम्
 गारंगक्षेत्रमिदं रमेशितुरभिव्यक्तिस्थले ध्वदिमं तीर्थं सर्वमरुद्धा भगवती यो तोषवी निश्रुतिः ॥ सर्वात्मानगरस्य चास्य जगतां निर्वाहको नायको
 वासश्चेदिह लभ्यते जगति को वै कुंठमुत्कंठते ॥ १०४ ॥ क० ॥ सार्धांगीकारम् ॥ सोयं यद्यपि ह्येव विषयः सायंतने दीवरश्यामां गेन सनायकः कृत
 तमो भंगे न रंगे दुना ॥ भ्रान्ताः कितु चरति हं तपिशुनाः शांतात्मनां तापदाः श्रीमंतो यदुदंचना हतनखल्वत्रासमत्रासते ॥ १०५ ॥ किंबहुना ॥ नित्यं कोच
 नसिंधुमध्यरुचिरो निष्कंपसंपन्नधिनिस्तल्या मपि कांचनश्रियसुरो मध्ये दधानः स्वयम् ॥ विभ्यत्किंपिशुनेभ्य एष बहूलप्राकारसंवेष्टिते शोते
 १ विदसर्प २ रं स्थलं क्षेत्रं च ३ चंद्रनृषी ४ राना पर्वतश्च ५ किरणाप्ररणाश्च ६ रंगसंतके विष्णौ ७ सुरंगमित्यर्थः ८ प्रसिद्धं चंद्रम् ९ नृत्यरीतिं आर्त्तरीतिं च १० संगीत्यभावः संगरहितश्च

वि. ट
२५

धामनिरंगनायक इति स्वारव्यामिह स्थापयन् ॥६॥ वि० ॥ सखेन जातु श्रीमतां हानिः ॥ प्रकृततद्दृष्टाणां पिशुनानामेव भवंत्यनर्थाः ॥ परवित्तजिह्वी
र्षया प्रवृत्तः पिशुनस्तस्वप्ने वनाशमेति ॥ कलभः शलभस्य किं नदाहः पृथुदीपग्रसनायजं भित्तस्य ॥७॥ अलमन्य प्रसंगेन तमेव चरंगेशं श्रीरं
गधामानमनुसदधामि ॥ सविस्मयं ॥ सपयो विरुह्यादपि प्राप्नुमीष्ट समर्थो जगत्यां यतोरामचंद्रत् ॥ अरंगाधिराजोदितप्रौढभक्तेरपि प्रायपूर्जा
सरंगाधिराजः ॥८॥ अथ कानात्र विरोध इति समर्थये ॥ कुवस्तु हानात्स हस्तसंग्रही सघवः समम् ॥ हंता कुरंगराजस्य रंगराजमपूजयत् ॥९॥
पुनः सभक्तिप्रकर्षं भगवंतमुद्दिश्य ॥ अतस्करत्तुतिघोषे शत्रुषु स्फीतरोषे निहतविनतदोषे नित्यदा स्याभिलाषे ॥ ललितवपुषि शेषे लब्धसंपू
र्णतोषे परमपुरुषशेषे पर्वचंद्रविशेषे ॥१०॥ भगवन् रंमनायक भवदीयसदसि भाषितुमपि वयं बिभीमः ॥ तथाहि ॥ कर्तव्याकरणस्य वाममिते
रस्य प्रवक्ता स्वर्णभाषा व्याकरणस्य साधुविदधेशय्यापदीयापुनः ॥ यद्वाहो हि जशवरः अतिमयो यस्य श्रुषाभारती गोष्ठ्यां त्रस्यति तस्य ते
कविजनोरंगेशकृतं स्तुतिम् ॥११॥ पुनरंजलिं बध्वासार्थनम् ॥ वरगुणगणसीमावारिदश्यामधामासततममररामासंघसंगीतनामा ॥ परि
हृतभवत्प्रभासिताकल्यहेमाममकलयतुभूमामंगलं रंगधामा ॥१२॥ अन्यतोषीस्य सश्लाघम् ॥ स्वामिनीस्तोमिनीलाज्जमदमोचनलो
चनम् ॥ अंगनारंमनायस्य दीप्तिं मूर्तिमतीमिव ॥१३॥ देवीमुद्दिश्य ॥ मोहोन्मूलनमूलिका भवजुषां मोक्षाध्वनिः श्रेणिकचैतः शुद्धिविधान
सिंहगुलिकाचिंताममश्रुद्रिका ॥ विद्याविभ्रमसारिकाः सिकमले विष्णोः स्रोमालिकामातस्त्वममपारिजातलतिकामोदांबुधेर्वीचिका ॥
॥१४॥ क० ॥ कौत्येव हंतवृत्त्यापिकमलामपि चंचला ॥ अशिष्टेष्वेवरज्जंतीमभिष्टौतिकथंबुधः ॥१५॥ तथाहि ॥ प्राकूपयं कर्मधिष्ठितोपि मृ
दुसंपालाशशय्यामपि प्रायः प्रार्थयते कदम्बमिवयः क्षीरोदनं भुक्तवान् ॥ प्राश्रात्येव कैदुष्णिकाममृतवत् प्रागाप्तपीतांबरः कंथां प्राचति
टी० १ सभा २ स्थित्यास्वभावेन च ३ विद्युत्तपलाच ४ दुर्यवागूः ॥

भूत्यतिस्थितिप्रतिर्लक्ष्मीकटाक्षस्यये ॥१६॥ अन्यच्चावधेयम् ॥ दातुहारिय एषवारणमगात्तद्वार्यहोवारणं पश्याम्यद्य चिरादशेतुभुविपोभूस्तस्य
 शीतेभुजे ॥ नाहारानपिलेभिरेयदवलाहारानमूस्तत्रियाविंदैतेकमलादगूर्मिभिरहोनिम्बेभवत्पुच्छति ॥१७॥ इदंचबोध्यश्रियमुद्दिश्य ॥ इदं
 बंधुजनान्धनार्थमनघान्गतुः परस्त्रीशतरंतुजंतुविहिंसकैः सहजनैः संतुष्यतोवचनैः ॥ वक्तुस्तीक्ष्णमयुक्तमेववचनंपंक्तुमित्तौदनेनि
 त्यंचृत्यसिमदरेषुकमलेकृत्यंतवैतन्मतम् ॥१८॥ अन्यच्च ॥ एषामन्यकलत्रदर्शनकलान्युत्पत्तिशून्येदृशौमूढं हृच्चपरार्थचितनविधौभिष्ठा
 नभित्तंमुखं ॥ अप्रज्ञातपशून्बुभुक्षितशिशून्भ्रोदकैस्ताम्यतस्तेषालक्ष्मिगृहान्दृशाचभयभीतेवेहनावीक्ष्यसे ॥१९॥ वि० ॥ सखेमनसः
 स्वेदजननीतवेयंवाणी ॥ यतोदुःशीलेषुदृश्यमानाः साधुजनानुपयुक्ताः संपदाभासाः प्रत्युतमृत्फतरणकारणभुवनजननीरूपाकटाक्षवै
 धुर्यनिबंधनाएव ॥ उक्तं हि ॥ गुणहानरुदधिदुहित्वैमुख्यनिबंधनत्वमुचितज्ञेनकेनेचिद्विदुषा ॥ सद्योवैगुण्यमायांतिश्रीलाद्याः सक
 लागुणाः ॥ पराङ्मुखीजगद्गात्रीयस्यत्वंविष्णुवल्लभे ॥२०॥ ततश्च ॥ संपत्तिः किंपचैनानांसंप्राप्ताकापथेनया ॥ नरकानुभवोदकैर्नसालक्ष्मी
 कृपाफलम् ॥२१॥ तथाहि ॥ धन्यमन्यतपातृणाकृतबुधाधर्मेषुदुर्मधसः सेव्याः स्तामसपुण्यलेशविलसत्संपल्लवाः पल्लवाः ॥ पश्यास्तूनपहाय
 पंचषट्दिनेराकल्पमल्पाद्दमेभोक्ष्यंतेबतयातनाबद्धविधात्कार्तानगर्तंतरे ॥२२॥ यच्चभणितंभवतातत्रभवतः शिष्टान् लक्ष्मीनवीक्ष्यतइतितद
 ब्धानोपहृहितमेव ॥ यतःसाधुजनेभ्योमुक्तैश्चर्यपर्यंतनिरंतरभगवद्भक्तिंसंपदंप्रदत्तेदूरापास्तमारमयविकारावाराशिदुहितुरुदारकंटाक्ष
 कृधाधारा ॥ संभोगारंभजंभन्मदकितवपरीरंभसंपीड्यमानाप्रौढस्त्रीरत्नहारप्रशिथिलगुणवत् भंगुराः संपदोघाः ॥ साधूनांमास्मभूवन्सर
 पुरनिरपीकारदक्षाहिलोकेभोक्ष्यंतेमोक्षमंतेस्थिरनिरवधिकानंदधारात्मकते ॥२३॥ किंच ॥ लक्ष्मीकटाक्षपूरः सजयति यदुपचयतारतम्ये
 न ॥ नरसरपशुप्रजानापतयःस्युर्हेतजंतवःकेपि ॥२४॥ टि० १ भूत्यवदाचरति २ रूपणाः ३ अन्यायेन ४ औकलिकम् ५ पंचपडवापाविद्धृतांतोपमस्त
 स्यये

व. द.
२५

क०॥ कमलाकटाद्या विशयोविभवोपचयहेतुरिति नोपपद्यते॥ यतस्तदल्पीयस्त्वमेव संपदुत्कर्षसंपादकम्॥ तथाहि॥ गजशिबिकातु
 रगाः स्फूर्जरस्यतन्व्यादृशाहरेस्तन्व्याः॥ तद्भूम्नि भवति वा होनीरदउसाच हतपक्षीच॥ २५॥ वि०॥ विहस्य॥ इदृशीमुत्कर्षपिशुनामरवि
 दालयामभिनंतामि॥ किं दर्पदायकधनोपचये प्रमत्तैः कंदर्पसायकहतेः क्षितिपैरिहेति॥ संतःपुरंदरनुतत्वरविंदनाभैरतः पुरतदवनाव
 नुचिंतयंति॥ २६॥ पुनरनुध्यायसांजलिबंधम॥ मातस्तेमधुसूदनप्रणयिनिप्रातःसरोजच्छटा मुष्टीमुष्टिविचक्षणेशुभगुणे दृष्टी नमस्कुर्महे
 ॥ अष्टाभिः किल दृष्टिभिश्चतिसृभिर्जुष्टाः सहस्रेण वा देवा ह्यदशभिश्च यद्विषयतामेवार्थयंते क्षणम्॥ २७॥ इत्यन्यतो वीक्ष्यसानंदम्॥
 अग्रिपुनिग्रहपविग्रहदिवौकश्चक्रवृत्तशक्रमदविक्रमनिहंता॥ मोक्षसमाप्तरसमेतद्दहपूर्णः प्रक्षिपतुपेक्षिपतिरक्षियुगुलेमे॥ २८॥ क०॥ किं
 वर्णयसि स्रुपर्णममुमतिक्वंतमयोदम्॥ तथाहि॥ अधिगतनिगमांगोपि द्विजराजो व्यच्युतदधानोपि॥ निजगारकथंकारनिःशंकंभिल्लपल्लि
 कांगरुडः॥ २९॥ वि०॥ पक्षिराजस्यभिल्लपल्लिकानिगरणेनसाधुजनानुग्रहसाधुजननिग्रहसामर्थ्ये सदसद्विवेचनचातुर्यंचन्येजितमेतत्कथं
 भूषणमेवदुषयसि॥ शृणु॥ गरुडो गिलेनूकिमपिकिल्लिषाविलेखलभिल्लजालमुषितंतदंतरे॥ निरजीगलनिजगलादिलासुरंभवतः प्रप
 न्मिवपन्नगेशयः॥ ३०॥ हंतशुकंतपुरंदरस्यास्यस्वच्छंदविहारावसरेष्वप्यभंगुरमेवस्वामिकैकर्यम्॥ यतः॥ स्वज्येष्ठप्रेयहयोश्चितरथघृणि
 मन्मंडलस्थाच्युताप्यसन्मार्गपक्षवातोद्गतधरणिरजच्छन्नमेतज्जवेन॥ कल्लोलैरुल्लसद्भिः प्रचलजलनिधेः क्षालयन्घूर्णदण्डः प्रंखडिंडी
 रखेडच्छलकुसुमकुलैर्मंडयत्पंडजेन्द्रः॥ ३१॥ पुनरभिध्यायन्॥ यद्दीक्षाधैर्यंरक्षांकिलपुलकभृतापाचतां देवतानां संवासंमर्दकाले
 गिरिशपुत्रिणादिभ्यतामभ्यतानीत्॥ सोयंगमेषपृथ्वीधरवरशिरवरच्छायदायादकायश्चिदन्वृंदंरिपूणांकलयतुकुशलच्छादसो
 नः शकुंतः॥ ३२॥ पुनःसविस्मयम्॥ नगरूपमुपैतियुक्तमंगीकृतशास्त्रोपिसुपर्णउन्नतोपि॥ टि०१ दृक्ष्यस्त्वं रवेदशाखाः शिरवाश्च ३ दलानिपक्षाश्च॥

२५

विनतेकविधेयएषचित्रं स्थिरमामोदमगान्धोर्विपश्चात् ॥३३॥ अथसर्वतःपुरीनिरीक्ष्यसांजलिबंधम् ॥ श्रीवल्लभदासेभ्यः श्रीरंगक्षेत्रनित्यवा
 सेभ्यः ॥ त्रुटितभवत्रासेभ्यः नमोस्तु कृत शिष्यधीविकासेभ्यः ॥३४॥ ॐ ॥ सर्वेसर्वानेतत्पुरवास्तव्यान्मास्मभवान्नमस्कार्षीत् ॥ निबिरीस
 गुणस्तोमैर्हरितसैरलं कृते ॥ अट्टशूलाः कतिपयेपट्टनेस्मिन्नतिष्ठिताः ॥३५॥ निरूप्यसविस्मयं ॥ शक्राद्यर्थहविरघहरंशौरिणास्वादितएत
 दत्तं वित्तग्रहणचपलाः केपिविक्रीणतेतत् ॥ धामश्रीमद्यदिमधुजिताधीयतेस्वीयमेतेनत्रस्यंतेधनकणतृषास्तच्चविक्रेतुमज्ञाः ॥३६॥ वि० ॥ मे
 दमतेमैवं ॥ किं किंनजीर्यतिमुकुटपदारविंदहं ह्यभिवंदनकृतामिहदेहभाजाम् ॥ अत्यद्भुतौषधविशेषनिषवकाणामाप्ताद्येतकिमनर्थमप
 य्यसेवाम् ॥३७॥ समंतात्पुरीनिरीक्ष्यसश्लाघम् ॥ रंगादन्यदनंगारैः कसारेर्वास्थलेष्वहै ॥ किं दृष्टं किमपि क्षेत्रं सप्तप्राकारवेष्टितम् ॥३८॥ ॐ
 वयस्यमेवैवोचः ॥ अभ्यर्णस्यपुरस्येतदधिसत्त्वात्मजातदम् ॥ शैवक्षेत्रमवेक्षेयाः सप्तप्राकारसंवृतम् ॥३९॥ विश्वा ॥ विहस्यसत्यम् ॥ ज
 टाधरप्राकारसंवृतस्यास्यश्लेषनेपुण्येनैवरंगसाधर्म्यसमर्थनीयनिपुणं निरूप्य ॥ नंदत्कंदर्पदं पंक्षपणनिपुणदृग्बन्धि संपर्कलाभारुण्यः
 फण्याग्रगण्यप्रकरमयतयाभीषणैर्भूषणैर्यः ॥ कांतः सांतः पुरः सन्नकवलितगरलोराजतेराजतेद्वौ मत्यां सत्यात्प्रजाप्रेषिहरतिसुचिरं शंकरः
 शंखशेखः ॥४०॥ ॐ ॥ सर्वेनात्रस्थातव्यम् ॥ अदिहविश्वविलक्षणारीतिरालस्यते ॥ पश्य ॥ येतोयैर्नादैर्यैरभिविक्तास्तेहितापमुज्झंति ॥ प्रत्युत्तज
 हातितापंकावेरीशंकराभिषेकेण ॥४१॥ वि० ॥ कुतएवं ॥ ॐ ॥ शृणुतावत् ॥ गंगानुषेगाद्यमुनासदर्व्येत्यसह्यतापावतसह्यकन्या ॥ गंगाधरेस्वैरभिषि
 च्यमानेतोयैः स्वयंतापमियंजहाति ॥४२॥ वि० ॥ ईदृशंदूषणगुणग्राहिणामभिमतमेवेति अन्यतोविमानेप्रस्थाप्यसानंदम् ॥ अमीरवलु ॥ व्याला
 धिपेशयश्चुभस्थलभूषतेलाः स्वैलाशनायतनसाद्रतरोतरालाः ॥ चोलाविभांतिपवमानविहारवेलाडोलायमानसहकारनवप्रवालाः ॥४३॥
 निपुणेविभाव्यसोत्कंठं ॥ नागवलीमतल्लीभिः समुरवीभिरिवादरात् ॥ ॥ दि० ॥ १ नम्राः २ वसेतदैत्यौ ३ पकात्रकयस्थानानि ४ प्रभिर्जटाभिसहितः शंकरस्त
 स्यप्राकारः ॥

वे-द परिख्याः प्रमोदंते क्रमुकः कामुका इव ॥४४॥ इतश्च भवानवेक्ष्यताम् ॥ अश्रं लिहानहह पश्य मरुद्दुधायारो धोरुहः पृ शुफलानि हनारिकेलान् ॥
 २६ आगच्छते सवितृमंडलमाश्रिताय देवाय भक्तिदत्तनवोपहारान् ॥४५॥ कृ० ममत्वेवंमतिः ॥ लोलहीर्घदला बृहन्नरफला वातो ललत्थूलिभि
 श्छन्नाः प्रोश्रुतमाः स्फुरेति पुरतो ये नारिकेलद्रुमाः ॥ धूमास्वादनपात्रे धारिणद्रुमेद्राधिष्ठु चंचज्जटा भस्मोत्थूलितमूर्त्तयो विवसनाः पासवंडिभेदा
 इव ॥४६॥ वि० ॥ सहा समन्य तो निर्दिश्य ॥ पद्मिन्वा कर्षो चितगंधप्रसवान् प्रपश्य पुन्नागान् ॥ अते नृश्याशुगकेलनात्सं प्रासानधिकरेणुसंपर्कम् ॥
 ॥४७॥ पार्श्वतो वीक्ष्य ॥ अहो महो न ता जनपदानाममीषामभिजाता ॥ पश्य ॥ ज्योतिषो मस्तो मउक्थ्यातिरात्राप्तोर्यामः षोडशीवाजपेयः ॥ प्रौ
 ढायज्ञाः पीडुरीकाद्ये चोलेष्वेते चित्रमोपासनंति ॥४८॥ पश्य ॥ गृहे गृहे पश्य कृताग्निहोत्राः शास्त्रौषधो ज्ञाघहृदो विदोषाः ॥ पुण्योत्तराः पंडित
 पुंडरीकाः पुनेति वेदैकधनाजगंति ॥४९॥ कृ० ॥ एतद्द्विषयविषयाश्लाघाशाखानुशाखेन कर्तव्या ॥ यत एतद्देशे वसतां सतामप्यनेकप्रकारादुरा
 चारा उपलभ्यंते ॥ स्त्रातिप्रानरधिस्त्रंति विधिवत्संध्यादिकर्माचरं त्यग्नीनादधतमखान् विदधते शास्त्राणि चाधीयते ॥ अभ्यर्चति स्तरान्परा
 र्घ्यकुसुमैरर्चति किंचातिथी न्यैः किंतु पुरातने स्तनुममी पुष्यंति दुष्यंत्यतः ॥५०॥ पुनर्निस्तप्य सविस्मयम् ॥ कष्टमेतद्देशवासिनीनां विलासिनी
 नां लज्जाव्युत्पत्तिराहित्यम् ॥ तथाहि ॥ अपि हतचोलवासे स्थैर्यवतीनां विराय सुवतीनां ॥ अपकंचुलिका बंधोकचकुंभाविति विरुद्धमुपलब्धम्
 ॥५१॥ किंच ॥ अगूढगाढस्तनकुंभिकुंभमंभोजदंभोटयज्ञेत्रनेत्रं ॥ चित्तेनिधत्तवतचोलदेशस्त्रैण प्रवीणरतिक्रतबाणं ॥५२॥ अपिच ॥ नवा
 र्त्तवमहोत्सवे ननु सहस्रशः संगता गृहाद्दहिरशंकितंगदितकामगाथाश्रुताः ॥ अहार्यकठिणस्तनप्रकटनादनागस्विनो मुनेरपि श्रुतां धृ
 त्तिचुलकयेति चोलांगनाः ॥५३॥ वि० ॥ वयस्यमास्मनिंदचोलमंडलवासिनो जनान् ॥ याभिः सर्वपदार्थशुद्धिरूदितातास्वप्नदेवार्पितं नि
 ही० १ कवेरी २ अतनोः कामस्य बाणाः पक्षे अतनुर्महान्वासुः ३ पल्लविते सार्थः ४ नद्या ५ वस्त्रं वसतिश्च ६ स्त्रीसमुदायः ७ अगस्त्य ८ प्रसन्नमिति तां विव स्वल्पं कुर्वति ॥

क्षिप्रं निशिरक्षितं शुचिहृदिर्भक्ष्ये तवेत्कासतिः ॥ त्याज्यं शास्त्रनिषेधतस्तदिति चेत्साज्यं सतैलं च तद्भोज्यं पर्युषितं स्मरंति यदतो योज्यं न तद्
 वषेः ॥ ५४ ॥ पातिव्रत्यमुपेत्य नित्यमनघाचारावदात्मानां चोलीनां यदिकंचुकीनकुचयोर्मालीमसीकाततः ॥ नारीणां स्फुरतोपयोमयवयव
 स्पष्टीकृतिर्दोषदुक्तं चेत् धरापिधानमपिकिनस्यात्सदावाससा ॥ ५५ ॥ पार्श्वतो वलोक्य सस्नाघम् ॥ अस्य देवस्य भास्यवत्तारवल्चियत्ता
 परित्यक्तः ॥ यतोत्र ॥ मणिमयफणितल्येमल्लिकापुंजकल्पेशमितजगद्भद्रांसश्रयन् योगनिद्राम् ॥ देहरकुहरवती देवता चक्रवर्ती रत्नि
 तदुरितवाणेदृश्यते कुंभकोणे ॥ ५६ ॥ अंतर्नागरिकिंजनतामवेष्ट्य सशिरःकंपम् ॥ स्नात्वा सहस्रकृताजलेशुचितगाभूत्वा जपादिक्रमैर्दुः
 त्वाग्नेौ च हविःकृतैरगिरां कृत्वा च पारायणं ॥ नत्वा शार्ङ्गधरं भवामयहरं स्तुत्वा च तं भक्तितः श्रेष्ठाः कालममीक्षिपंति बहवः श्रीकुंभकोणे
 हिजाः ॥ ५७ ॥ इतश्च ॥ कुटीषु गोपीरुचिरासुर्योर्कभूतटीषु गोपाल इति श्रुतो चरत् ॥ अकंपकारुण्यमुपेत्य मोदते स चंपकारण्यमगण्य
 वेभवः ॥ ५८ ॥ अत्र किल राजगोपालपादकमलमुपाश्रयतः साधुजनस्येत्यमनुसंधानम् ॥ कोपादेपदशाविशालपरुषालापादिरूपाशुभ
 व्यापारस्तपितार्थिलोकहृदयैर्भूपात्पौशोरलम् ॥ तापाविष्टसकृत्पन्नजनमुक्त्या पादनेदीक्षितेषा पानामपनोदनाय कुहनागोपालमे
 वाश्रये ॥ ५९ ॥ क० ॥ अत्रापिममत्रिरीधएव प्रतिभाति ॥ यतः ॥ न्यस्तपादः स्मनसांशीषेषु मेधुहायं हो ॥ सुरारातिर्द्विरेफोपि चंपकारण्यमा
 श्रितः ॥ ६० ॥ वि० ॥ विरुद्धानामपि सहावस्थिति संपादके देवेषां सदेवेकानामविरोधकथा ॥ यस्मिन्विलोचनतपासहपुष्पवंतौ पर्येकवाहन
 तया फणिपक्षिराजौ ॥ तेजस्विनौ प्रमुदितौ स्थितिमाश्रयेते तस्मिन् न हो भगवति क्व विरोधगंधः ॥ ६१ ॥ इति परिक्रम्या वलोक्य प्रांजलिः ॥ प
 रिगतसुहृकारैः प्रांसुभिर्नारिकैर्लेर्दिनकरकरधारादुष्प्रवेशांतरैभ्यः ॥ चुलकितदुरितैभ्यश्चो लदे शस्थितेभ्यो नम इदमखिलेभ्यो नाथ दिव्य
 स्थलेभ्यः ॥ ६२ ॥ क० ॥ भवतु त्वैतेषु नमस्कृतं ता ॥ ॥ टि० ॥ १ आकाश २ वेदानां ३ यमुना ४ दूराजमिः ५ दैत्यपकरंद ६ चंद्रसूर्यो ७ अन्नचौर्यपरिः ॥ ॥ ॥

१२७
 २७
 मम हृदे न कदादि देवा लयोपनी विदु राचाराना लो कयतो न भवति न मश्चि कीर्षा ॥ तथा हि ॥ वार स्त्री कुचमर्दिभिर्विचरयंत्यर्घ्यादित्यं कुरैस्त
 हीदीरमवासितेश्च कर्त्ते जल्पति मेत्रानमी ॥ द्रव्यं देवलका हरत्यच कितो देवस्य तत्पूजितास्वेता सप्रतिमा स हेत भवितु किं देवता सन्निधिः ॥
 ॥ ६३ ॥ किंच ॥ आघ्रातावतपुण्ययौवतकचानो कर्मसंध्यादिकेयैरभ्यस्तमभूत्सभ्यवचननत्वेव वेदाक्षरम् ॥ अधश्चो यपरे हेरन्वयभवेः सूदैर
 भीभिः कृतान्यन्नादीनि निवेदितानि भगवानंशी करोत्येष किम् ॥ ६४ ॥ विमृश्य ॥ अहो कलिमाहात्म्या दरिखलजनानामनिवा यो विवेकविपर्ययः ॥
 सदाः स्वादरतोर्पिता निहरये सत्त्वैतुरैभूस्करैरन्नान्यत्र नमानयेति विधि वित्तिह्यनिवृत्त्या अपि ॥ देवस्यायतने स्वदेति विभया ब्राह्म्यैः कृतावो
 दनात् स्पृष्टान्दृष्टजनेन कष्टमरिवलेहैष्टानशिष्टात्हतान् ॥ ६५ ॥ वि० ॥ मादृशोभ्यो हि दिव्ये क्षेत्रमहात्म्यवेदिभ्यो भवती यमत्र दृषणनरोचते ॥
 यतः ॥ उपस्येवस्त्वानादुचितश्रुचिताशालिवषुषोविनीताः स्वेशास्त्रे विगतवृजिनाः पूजकजनाः ॥ परित्रातुं लोकां विधि वदपतं द्रो नृविदधते प
 वित्रैरन्नाद्यैः परमपुरुषाण धनममी ॥ ६६ ॥ आकर्ण्यतामिदमपि यद्भ्युपगम्याप्यभिधास्यामिरहस्यम् ॥ विधिवदविधिवद्वा भक्तितो भक्ति
 तो वातनुप्रचिरप्रचिवां नाथमर्चत्विहत्याः ॥ अमुदिनमुपयातैर्चमाना सदैवैरुचिरजितमूर्तिस्वास्तिकस्यास्तिकस्य ॥ ६७ ॥ इदंचावधे
 यं ॥ केचिच्चैत्रधरापराधचकिताः श्यापोलभीताः परेश्रद्धातः कतिचित्पचंत्सवहिताः श्रुधाश्च दिव्ये हविः ॥ अग्रे न्यस्तमिदमुदेव भगवा
 नालोकनेः स्वोक्तो त्यहः संहरणास्यपाचवदिदं प्राश्नंति भाग्योत्तैराः ॥ ६८ ॥ पुश्यतावत्स्वानुभवसिद्धौ प्रकर्षनिकर्षौ भगवदायते न तदिन
 रस्य लपरिकल्पितयेरन्नयोः ॥ उपस्कारैस्फारैरुपचितरसामोदभरमप्यवेस्यन्नेगेहेकृतमनतिभोग्यबुधजनः ॥ अभूयः संस्कारिण्यपि
 हविषिदेवाल्लयभवेत्वनल्यभाग्यत्वपुनरघहरत्वं च मनुते ॥ ६९ ॥ इदंच बोद्धव्यं ॥ देवागारनिषेविणः किल जनादुष्पंतु शुद्धं तु वातेमी
 स्वाभिपरिग्रहेण नियतं मान्या मनीषा जुषाम् ॥ ॥ टी० ॥ १ पाककर्त्तारः २ सात्विकगुणवद्धिः ३ संस्कारहीनः ४ विष्णुः ५ भाग्यशालिनः ६ बहुभिः ७ मन्वते ॥ ॥

प्रायेणाश्रयगौरवेणरुभतेहीनेपिमानार्हताकुञ्जः क्लृप्तमुखोजनोपिभजतेपूजां हिराजाश्रयात् ॥७०॥ इत्यन्यतःपरिक्रामन्प्रतोविलोक्यसहस्रं
 सांजलिबंधम् ॥ पातुपातकिंनोजनानशरणान्पातुतमःसागरंयातुंयातुपुरीमरीन्रणमुखेजेतुंशशास्पादिकान् ॥ नेतुंभूतनयामुहंविरेहि
 णीमेतुंयशशाश्रुतेदातुंशर्मचराघवेणरचितंसेतुंनमस्कुर्महे ॥७१॥ हंतकठिनानामप्यनुबंधुजनेप्रीतिरतिमहती ॥ घतः ॥ लंकापुरेपक्तिमु
 रवेनरुद्रांभूमिस्ततांभूमिभूतोनुबंधात् ॥ पतिंपुनःप्रापयितुंपयोधौसेतुंभवेतःस्वयमाप्नुवन्ति ॥७२॥ निरूप्य ॥ पयोधिमध्येपूवमानमूर्त्तयस्तरं
 गवेगापितकेनचिन्दिताः ॥ हसेतिकिंमंदरमंतरणवंनिमग्नमेतेनरुसेतुभूधराः ॥७३॥ पुनर्विमृश्य ॥ लंकापुरावासिरघूहृहारिसपर्कपायादिबसि
 धुराजः ॥ सपक्षभूभृन्निबिडांतरापिविर्पक्षभूभृद्विरबंधिकष्टम् ॥७४॥ शुद्धाःसंश्रितधमेसेतवद्रुमेसोढोयवर्षातपाःस्थित्वासिंधुजलेसदाक्षिति
 भूतोघोरंतपःकुर्वते ॥ नृत्यंतीरिहनित्यमेवलुलितास्तीक्ष्णैरतन्वाश्रुगैलावण्यंरुधतीःकदापिनचलंत्यालोक्यवीचीरमूः ॥७५॥ क्षणमपिध्या
 यन्अंजलिबंधम् ॥ अस्तोकट्टिपरिवारिधरेषयस्यात्त्रस्तोविभर्त्तिविपुलोपलसांद्रसेतुम् ॥ गोपायतेदुरितवंतिजगतिस्तस्यैकोपायतेरघुप
 तेमहतेनमोस्तु ॥७६॥ ७० ॥ साक्षपम् ॥ काकुत्स्थकोपचकितःकमितानदीनामासीद्यदागुरुनगपूवनाहंतोयः ॥ शक्यस्तदैषतरितुंहरिभिःपदा
 भ्यांकिंवाफलकशयसेतुरुतिश्रमस्य ॥७७॥ विश्वा ॥ तत्कथितमेवमयाभवतातुनसम्यगवधारितम् ॥ शृणुतर्हिपुनःसावधानम् ॥ अभोराशिं
 वानराखेपंतित्येतद्याजीकृत्यराजीवनेत्रः ॥ अहोराशेर्लघनार्थनराणामंभोराशौसेतुमुच्चैरबधात् ॥७८॥ पुनर्निरूप्य ॥ नसागरोसौनभएवफेनत्र
 जानन्नामीविपुलोडुवर्गाः ॥ नसेतुरेषोपिनिशाचराणांनृपातकानामपिधूमकेतुः ॥७९॥ पश्यात्रजलचरभ्रमचमत्कारः ॥ गजेन्द्रबुभ्यानलसेतु
 शैलान्रयाहाग्रसंतैजलधौवसंतः ॥ तद्वासजायससमुत्थदंष्ट्राव्याधाःप्रधानंतियथागतंते ॥८०॥ पुनर्विचिंत्य ॥ डिंडीरखंडान्वयणोडुराभंद्राधिष्ठ
 मुच्चैःपरिणाहवंतं ॥ काकुत्स्थसेतुंकेलयेगुणाह्यधौतोत्तरीयंधृतमर्णवेन ॥८१॥ १पस्परहिताःशभवन्परकामबाणेःबहुभिर्वायुभिः ३ सौंदर्यसारत्वं ४ विशालता ॥ ॥

१-८ यद्वा ॥ चिराद्दराभूरिभरार्तमूर्तिर्हरित्करिष्वर्षितनैजदत्तः ॥ अमक्षयायार्णववारिशीतेशेतेसकिंसेतुमिषेणशेषः ॥ ८२ ॥ विमृश्यसंश्लाघम् ॥ यः पु
 २-८ ० पापदशकच्छेदेसाधनतांगतः ॥ ससेतुर्नकशक्तः पापपंचकभंजने ॥ ८३ ॥ दूतिपरावृत्त्यान्यतोवलोक्यसामोदम् ॥ तापंबिलुंपतिनृणामिहता
 अर्पणीत्यारव्यावद्वन्पदवानलजृभणोत्थाम् ॥ पाथोनिधेस्त्रिजगतिप्रथितोवरोधेरोधोलसत्परमहर्षमहर्षियुथः ॥ ८४ ॥ तदभ्यर्णनिर्वर्ण्य ॥ चका
 स्तिकुरुकापुरीशुचिनिताअर्पणीतदेविरक्तपरिपक्विमत्रियुगेभक्तिभिर्वैष्णवैः ॥ दृढव्रतशतार्पुरोवकुलसंपतद्वंभरध्वनिद्विगुणजृभणद्विद्वे
 दघोषोज्ज्वला ॥ ८५ ॥ अत्रत्यानांहरिभृत्यानामित्थमनुसंधानम् ॥ परिदृष्टवतेसहस्रशारवापरमांद्राविडसंहिताहितानः ॥ गुरवेकरवामनित्य
 मस्तौशठकोपायमहर्षयेप्रणामान् ॥ ८६ ॥ अंचामचिंचातरुमद्भुवंतंपंचामरद्रुनवधीरैयंतम् ॥ शठारिसंतंकिलयस्यमूलेतपःफलंकिंचिदुद
 चितनः ॥ ८७ ॥ दिशन्शितानाममृतात्मकंफलंविदुषुणोभातिसैतितिणीतरुः ॥ सहस्रशारवेद्विडागमसृजन्सपस्यमूलंसमुपाश्रितोमुनिः
 ॥ ८८ ॥ हरिमिवकृतविवरणंबकुलाभरणंरुणीमहेशरणम् ॥ ध्येयंबविदुरार्यामुमुक्षुभिर्षेत्प्रबंधमध्येयम् ॥ ८९ ॥ तस्मिन्मतिर्मस्तदृढाशठारै
 गायंतद्वैरिद्वयस्यगाथाः ॥ प्रहायदेहप्रथयेतिदिव्येपदेहेमन्नादद्विप्रगीतम् ॥ ९० ॥ कृतदुरितनिरोधानांकलितकृतिमौलिभावबोधानां
 ॥ वशितरमानाशानानसंधापिसमाशठारिगाथानाम् ॥ ९१ ॥ जनानुद्दिश्य ॥ कठिनशठनरेन्स्तौवकान्श्लोकपाशान्जठरपिठरपूर्वजासुमा
 तंगदिष्टाः ॥ कुठिवहदुतमस्केमाचसंस्कारकूपेपठतशठजिदुक्ती ॥ अश्रमानीतमुक्तीः ॥ ९२ ॥ कृशानुमामेन्व ॥ ननुशठकोपायत्वेप्रणतिप्रासाप
 भावकोपायत्वम् ॥ विमलमतेकुरुकायान्निरसितुमंहोविराजतेकुरुकायाम् ॥ ९३ ॥ किंच ॥ बुकुलाभरणीयानांगाथानांसस्मत्स्वनभरणीयाना
 न् ॥ हरिगृहमध्येनैस्वरेणपुनतेप्रपंचमध्येतारः ॥ ९४ ॥ संश्लाघं ॥ विरक्तेरास्थानीमधुमथनभक्तेनेदनभूर्विमुक्तेर्निश्रेणीसुकृतपरिपक्तेःफलमसौ ॥
 दो० १ पापदशकोदशमूर्धारवणः पंचमहापातकानिस्वल्पानिपंचरभन्वारितिर्नहरीतितदेशप्रसिद्धिः ३ विष्णुः ५ धिर्कुर्वंत ५ एतन्नमकपुषो ५ उच्चस्वरेण ५ अजधानी ५ रंगधूमिः ॥

प्रपत्तेरुद्यानक्षितिरकृतकोक्तेः प्रियसरवीचिदं कूरसोणीबकुलधरव्याणीविजयते ॥९५॥ समंताद्वलोक्यसानंदम् ॥ रुशानुमुद्दिश्य ॥ अभ्य
 स्तवेदमौलिभ्यः सद्भ्यः स्तुत्वबभूवसया ॥ कुरुकापुरवासिभ्यः कुरुकामंनमस्क्रियाः ॥९६॥ क० ॥ सत्यमेवं ॥ तथापि पुनरतिपतितं क्रतिस्मृतयो
 यतयोपिकतिचिदत्रवत्तत इति नभातीहमाननीयता ॥ तथाहि ॥ नसंध्यासुस्नानंति सृष्टुनकमेडल्वभिधृतिर्नचातुर्मास्यादिव्रतमपिनभिक्षा
 तनविधिः ॥ नलिस्त्रायास्त्यागौनपरिपठनंचोपनिषदांयतित्वंतनैषांश्रुतिमतमतिक्रम्यचरताम् ॥९७॥ नकेवलमेतावदेवश्रुतावदन्यदपि
 ॥ संन्यासाश्रममाश्रितोपिसकलव्यापारलोपात्मकं कैंकर्यंचपत्नेहरैरपदिशन्द्वाग्राजधानीविशान् ॥ अथानर्जयतिश्रितोजितमठामृष्टो
 न्नमप्रनात्यसौकोमृष्येदिहरामरौमतदिटंकष्टं कलेश्वेदितम् ॥९८॥ किं कहुना ॥ अन्याप्यमस्ति किमितोपि हतेकस्योयत्संन्यासिनोविद
 धतेगृहिणांप्रणामान् ॥ एतेननुचेतइहकृतंतिवैष्णवोसावित्यत्रश्रुदममतिर्नैमतिहिजोयत ॥९९॥ वि० ॥ सखेमेवंभाषिष्ठाः ॥ इच्छं तुहंत
 यतिनः कतिचिन्नौघमुज्झंतुभेष्यचरणंकलयंतुमावा ॥ इयंघ्रिपेकरुहकिंकरतारताश्वेदं कप्रसक्तिरकलंकहृदाकतेषाम् ॥५००॥ य
 त्पुनरभित्तंफ्रिषिर्वेपैकैकयोर्थपर्यटनमपितुर्याश्रमाननुगणमितितदपिनिपुणनिरूपणविरहविजृम्भितम् ॥ केचनपेकजलोचनकैंक
 योयैवपर्यटयते ॥ संन्यासिनइहधन्यास्तेहिस्वतउपगतस्युहाविरहाः ॥१॥ इथंहिहैयोपादेयविदउदाहरंति ॥ भोगायैवनितंबिनीपरिण
 योयागाहृतिः रव्यातयेस्वार्थेषाककृतिः कुपात्रविषयेत्यागार्थमथाजनम् ॥ साध्यायाध्ययनंप्रतिग्रहकृतेवादायशास्त्रश्रमोदुष्येत्त्वोदर
 पूर्तयेयदिहरेः कैंकर्यमाचर्यते ॥२॥ अन्यच्च ॥ भूयोदोषैरपिपरिवृतः पूरुषः सात्विकानांप्रायः पूज्योभवतिभगवद्भक्तिमासाद्यहृदयाम् ॥
 ओक्रातापिप्रबलभुजगैः कैंकैरप्यनल्यैः किंनदृत्यासरभिकुसुमाकेतकीभाग्यभाजाम् ॥३॥ इत्यन्यतोभिक्रामन्समंताद्वलोक्यसां
 नलिबंधम् ॥ क्रियासार्थितवेदेभ्योग्राहयद्भ्यः क्रतीर्वहून् ॥ टी० ॥ १ अतिक्रान्तश्रुतिस्मृतयः २ अतिदुःखोद्धारोपं ३ तेषः ४ विष्णुः ५ अमंति ६ साज्यग्राह्ये ॥२

वेद पांडुर्यो लनिवासिभ्यः पंडितेभ्यो नमोस्तुवः ॥४॥ क० ॥ सत्यं पुनर्मह्यमराणामप्येषां नरोचते नमस्क्रियाय देषु मिथ्यावादि न एव बहुलमुपल
 २९ भ्यंत अमी खलु प्राप्तापिकमप्यर्थं दरीकृत्या प्राप्तापिकमर्थं मुरी कुर्वति ॥ तथा हि ॥ प्रत्यक्षगोचरमशेषमपि प्रपंचं मिथ्येति मायिन इमे प्रतिपा
 दयन्ति ॥ सर्वप्रमाणसरणीमिति वर्तमानं ब्रह्माश्रयेति च परंबतनिर्विशेषं ॥५॥ पुनः सरोपं हंत ब्रह्मैवं धवद्मे ब्रह्मणेपि परस्मै द्रुत्यति ॥ यत्
 ॥ यदेव सर्वशमपास्तरो संभवाति ह्यारिभ्रति प्रागमौते ॥ अज्ञं परंब्रह्मतदेव भुंक्ते संसारतापानिति संगिरंते ॥६॥ न केवलममी परस्मै द्रुत्यति ॥
 किंतु ॥ तत्प्रमाणेभ्यः श्रुतिभ्योपियत् ॥ मिथ्याशब्दे कत्वा ह्युतिषुकुमतिभिः कर्मकांडे निरस्तप्रामाण्यब्रह्मकांडे सहगुणवचनैः शेषितो ब्र
 ह्मशब्दः ॥ मिथ्याशब्दोऽपि भक्तिः प्रकृतिरपि परंब्रह्मैवाभिधेत्ते वाच्यत्वानाश्रयत्वात्कथमुपनिषदां मानता जानताते ॥७॥ परमेतेषु तिभ्या
 नद्रुत्यंति किंतु शारीरकाया अपि ॥ पराशरभुवाशास्त्रतत्प्रज्ञानायनिर्मितं असमंजसतो नीतमद्वैतब्रह्मवादिभिः ॥८॥ किंच ॥ यादृशः स्वभा
 वः सर्वेश्वरस्तद्दिपरीतमेवमुशंति विरुद्धमतय एते ॥ सर्वज्ञमज्ञ इति सर्वपदाभिधेयं कस्याप्यवाच्य इति सर्वमहागुणानां ॥ स्थानं च निर्गुण
 इतीह समस्तवेदवेदांस्त्ववेद्युतितं जगदीशमाहुः ॥९॥ किंच हुना ॥ विविधदूरितवातस्फीतस्थिरव्यसनकुलादिति मितमतेर्जावादेवाभि
 दापरमेशितुः ॥ अपगतपरिच्छेदा मोदांबुधेरुपगुच्छतां मशकशिफुकाभेदो न स्यात्कुतो मदहस्तिनः ॥१०॥ अपरंच ॥ दृश्यं मिथ्यादृष्टि
 कर्तापिमिथ्यादेषोमिथ्येत्येवपाधीरभीषा ॥ साधिष्ठानांशोपिकिन्नेति चिंता साधिष्ठानां पंडितानामुदेति ॥११॥ विधावयस्यमेवंमहीसरदृषणेषु
 विज्ञंभिष्ठाः ॥ पारंपर्यत आगतो निजकुले पंथानहातव्य इत्यद्वैतं परिगृह्य हंत जगतो मिथ्यात्वमाचक्षते ॥ अध्येतुं निगमानशेषु तद्मान्कर्मोपि
 निष्ठां तु मप्यास्ति क्याच्चतुरानिकाममितरेके तावदेतादृशाः ॥१२॥ किंच ॥ श्रुतीरध्येतारः किमपि वहितारः प्रतिदिनं कर्तृनां हंतीरः किमपि जपिता
 रोमनुगणं ॥ ॥ टी० ॥ १ गुणवृत्त्यं २ दुर्गाहणाः ३ वेदांते ४ अभिधेयशून्या संस्कारकार्यार्थाभावात् ५ प्रामाण्यं ६ तर्कयंति ७ अधिष्ठानसहिते ८ उक्तमानां ९ स्वाज्यः १० संपादवि
 तारः ११ मेकः ॥

अमीस्मार्ताश्चाद्यान्वपिरचयितासेविधुनुवेऋतेरप्रामाण्यं प्रसजदनुष्ठापकतया ॥१३॥ ६०॥ समेतादवलोक्यनिस्तुला अमीविषयाः शैवप्रचुर
 तयानश्लाघामहेति ॥ अत्रहितत्वहितपुरुषार्थानुयथावस्थिता नभिदधानाः शैवाविदुषोपि विमोहयन्ति ॥ तथाहि ॥ मदनजनकेषी
 तातंकेमहागुणसेवधौपरमपुरुषेनित्यासक्तोऋतिकमलामिव ॥ बतपशुपतौ शूलोपेतौ मनोभवेदाहके विहितहृदयां शैवाजल्प्यभाग्यहृता
 इव ॥१४॥ सूरदासोऽप्यमिच्छेत्कमपि हृतवहात्सं पदुल्लामिच्छेदीशानात् ज्ञानमिच्छेत्नवधिविभवमोसमिच्छेत्सुकुंदात् ॥ इत्याद्याः सत्यवा
 द्यादिममुनिभणितीराकलप्यापिविष्णोः सच्चैशोऽस्त्यजतो बतभवहतेयेभावयंते भवंते ॥१५॥ अपिच ॥ तद्विष्णोः परमं पदहितमसः पारेसदाप
 श्रयतासांद्रसूरिगणेन निर्मलमहानंदात्मकं शाश्वतं ॥ अप्रेषंतद्मेसंमेतमनिशंवेतालभूतालिभिलोकं भीकरमं वितुं व्यवसितामाहे श्वरं न श्वरं ॥
 ॥१६॥ वि० ॥ सखे गुणग्रहकुतूहलीभूषाः ॥ नित्यं कर्मसमाचरंति निगमान्शास्त्राणि चापीपते संतश्चित्तमप्यतंतु निचयं धिन्वति भक्त्या तिथीन्
 ॥ सांबं च्यंबकमर्चयंति शुकचयः शैवः सदैवदरादेवामीदृशाधर्मणां कतिपयेदोषाविषत्वानकि ॥१७॥ अन्यच्च श्रोतव्यं ॥ स्मरहरपरिचर्यासोप्र
 तंतन्यतेयाननयतिहरिभक्तिहेतजन्मान्तरेसा ॥ शमितेदुरितवर्गसात्वसूत्रेपवर्गकुतूहलफलहानिः कुर्वतां शर्वपूजाम् ॥१८॥ परंतु ॥ सारुद्रभ
 क्तिर्विनतोतिभद्र्याविष्णुविद्देवलवासहिष्णुः ॥ तएवधर्माय भवंति दाराः कदापियान्नाभिसृशतिजाराः ॥१९॥ शेषश्रायिद्देवेषु बहिर्मुखीभिषिक्ते
 दोषः पुरुषाणां ॥२०॥ नास्ति क्वयमावेहति नारकमातनोति प्रोढीनिहेतिपरिलुंपतिसंपदेच ॥ आयुः क्षिणोत्फपचिनोति च सर्वदोषान्द्रुषो मुकुं
 दविषयोविषयोगतुल्यः ॥२०॥ ६०॥ तथामेतन्नयाप्यवैदिकव्रतेष्वेवप्रयततां शिवभक्तिमभिनयतां पाषंडविशेषाणामेषां वे शएवभीषयति
 हृदयं ॥ तथाहि ॥ अत्राभव्यमार्गाश्रिता भस्पशुष्यन्दितालाजलास्फुटालापशून्याः ॥ शमशानाग्निमसंख्यादृशानिर्दहंतः पिशाचादुवामी
 १सक्तं २संसारनिहत्यै ३अनिच्छंतः ४युक्तं ५कृत्स्नम् ६तर्पयंति भोजनादिना ७प्रसिद्धः ८पोषयति ९मुकुंद संबंधी १० अमंगल ११ अत्यारक्तयेत्यर्थः ॥ ५

वि. द.
३०

दिशामुभ्रमेति॥ किंचैवामतिजुगुप्सिता रीतिः॥ पक्षीरुत्यगिरीशंसिध्वारहिताश्रमो नहीनाश्रवा॥ इच्छंत्यधिगंतुमिमेधेनंजयंलिंगदर्शनेनैव॥ २१॥
अमोचान्त्रा॥ दीर्घवचनरवररकल्पाप्रदूरतइवबाहुयुगंते॥ शौचमाचरितुमप्यसमर्थानीचबुद्धिहृदपाविहरंति॥ २२॥ वि०॥ विमृश्यसखेगु
णग्राहिणानैतेपिदषणीयाः॥ शीतोष्णजृंभणसहेषुजितेद्रियेषुकष्टोपवासपरिशुष्ककलेबेषु॥ पुण्यस्थलादनपराकृतकिल्बिषेषुजानीहिका
नपिगुणान्बदिलेख्यमीषु॥ इत्यन्यतोवीक्ष्यसाशोकं॥ कइमेपुस्तकहस्ताः कल्पएवोत्थापततदूतःपर्यटंति॥ २३॥ कृ०॥ निपुणमवलोक्यसप
रिहासं॥ ज्योतिःशास्त्रमहोदधौबहुतरोत्सर्गापवादात्मभिकल्लोलेनिबिडेकणान्कतिपशान्लब्धाकृतार्थाइव॥ दीर्घायुःकृतसंपदादिक
थनैर्देवज्ञपाशाइमेगेहंगेहमनुप्रविश्यधनिनांमोहंमुहःकुर्वते॥ २४॥ किंच॥ बिलिखतिसदमहाजन्मपत्रंजनानांफलतियदितदानींदर्शय
त्यात्मदास्यं॥ नफलतियदिलगनद्रुहरेवाहमोहंहरतिधनमिहैवंहृतंदेवज्ञपाशः॥ २५॥ अपिच॥ प्रमोदेखेदेवाप्सुपनमतिपुंसोत्रिधिवशन्म
धैवंप्रमेवाभिहितमितिमिथ्याकथयति॥ जनानिष्टानिष्टाकलनपरिहारेकनिरतानसौमेपाद्विनापरिगणनयैवभ्रमयति॥ २६॥ अस्तुचात
श्रवादीदेवज्ञस्तथापिचचातहृचःश्रवणं॥ तथाहि॥ अस्तरवमथमुखंवाकर्षणांपंक्तिवेत्तास्वहृहनि यतेमतेभुंजतेदेहभाजः॥ तदिहपुरत
एषग्राहमाहृत्तिकश्चेत्कथयफलममीषंमेततःकित्तःस्वात्॥ २७॥ वि०॥ एहिकमुष्मिककमारंभोपयोगिनो नोपालंभमहेत्तिज्योतिर्विदः॥ शृणुता
वत्॥ नैदेवंनैपिच्यंचकर्मावसिध्यन्त्रयत्रास्तिदेशेननुज्योतिषज्ञः॥ नतारानचारानवानांगृह्णाणानतिश्यादयोवायतस्तत्रबुद्ध्याः॥ २८॥
यच्चसमर्थितंमौहूर्तिकवचननिशमनंमुधेतितन्निपुणानभवेति॥ भानोःशीतकरस्यवापिभुजग्रासेपुरोनिश्चितेतीर्थानामटनेजनस्यघ
सतेतापत्रयोच्चाटेनं॥ इष्टेप्रागवधारितेससिधृतेतुष्टेअलाभोभवेत्तदृष्टेतुव्यसनेत्रतसरिहृतिःकर्तुंजपाद्यैःसमा॥ २९॥ अविश्रंभश्चदे
टी०॥ १ अभिधायपसंकृत्वा २ अनुभावसिद्धिअहसिद्यन्यतमी ३ सत्कारः अनुमानंच ४ अग्निरधनंजयंचेति पृथगपि ५ परिपाकः ६ गृहकेतुभ्यां ॥ ॥ ॥

३०

वज्रवचनेषु अनुपपन्नः । वृद्धिहासौकुमुदसहृदः पुष्पवंतोपरागः शुक्रादीनामुदयविलयावित्यमी सर्वदृष्टाः ॥ आविष्कृतं त्वखिलवचनेषु
 त्रकुभीपुलाकन्यायान्ज्योतिर्नयगतिविदंनिश्चलमानभावं ॥ ३० ॥ इत्यंकिलनीतिविदोविदुः ॥ विद्वैवज्जगामविबुधविधुरांभूपतिसभांमुखं
 श्रुत्याहो नमनुजपतिश्चन्यं च विषेयम् ॥ अनाचारान्तरानपहृरि कथं काव्यमपि च प्रवक्तुं त्वौ पेतं गुरुमपि सुबुद्धिः परिहरेत् ॥ ३१ ॥ कु० ॥ अ
 स्त्ववमित्यन्यतोकीस्यसोपहासं ॥ मिथ्यैषधैर्हंतमृषाकषायैरसत्त्वालेख्यैरयथार्थतैलैः ॥ वैद्यादुमेवंचितरुग्णवर्गाः पिचंडभांडं परिपूरयं
 ति ॥ ३२ ॥ किंच ॥ नधातोर्विज्ञानेन च परिचयो वेद्यकनेयनरो गाणां तत्त्वावगतिरपिनो वस्तुगुणधीः ॥ नथाप्येते वैद्यादृतिरलुप्यंतो जडज
 नानसून्मृत्योर्भत्याद्ववस्करंते गदजुषाम् ॥ ३३ ॥ अपिच ॥ कषायैरुपुवासेश्चकृत्तामुल्लाघतानृणाम् ॥ निजैस्सुधकृतो वैद्यो निवेद्य हारते ध
 नम् ॥ ३४ ॥ वि० ॥ वयस्य विश्वोपकारिषु वैद्येष्वेवं न कलयेथाः ॥ पश्य ॥ मस्ते दुःसहवेदना कवलिते मग्ने स्वरे तर्गं तस्मात्पायाज्वरपावकेन च त
 नौतीते हृषीकर्मणे ॥ दूने बंधुजने कृतप्रलपने धैर्यं विधातु पुनः कः शक्तः कलितो मय प्रशमनो वैद्यात्परो विद्यते ॥ ३५ ॥ किंच ॥ माबोधिवैद्यकम
 थापिमह्यमयेषु प्राप्तेषु यो भिषगितिप्रथितस्तमेव ॥ आकारयत्यखिलसर्वविशेषदृशी लोकोपितेन भिषगेषु न दृषणीयः ॥ ३६ ॥ कष्टमहाह
 तोषकरप्यगदं कूरं कृतमएव निर्विको लोकः इत्यं हि कवयः कथयति ॥ निर्वृत्ता ध्वरकृत्य क्रत्विजमहोत्तीर्णापगौ नाविकं युद्धं तं सभटं च
 सिद्धविजयोषोढारमाप्तस्थलः ॥ इहं वारवधूजनं च कितवो निघृष्टतद्यो वनो ध्वस्तातं कचयश्चिकित्सकमपि हेष्टिप्रदेयार्थिनम् ॥ ३७ ॥ कु० ॥
 विमानमग्रतश्चालयन् ॥ अग्रतो वलोक्य सोपालंभं सरवे पश्यात्त्रकवीनामेषां शास्त्रैर्विप्रतिषिद्धां चर्यां ॥ श्रीनाथस्तवनानुरूपकवनावाणी म
 नोहारिणी कष्टहकवयः कर्दूर्यकुटिलस्थापालसात्कुर्वते ॥ दूरो पाहृतसारसंधवपषो देवाभिषेकोचितं संसेके विनियुंजवस्समतयः शास्त्रा
 १ स्थालीपुलाकन्यायिनरदेशः २ रोगिवर्गः ३ उदरभांडं ४ धामयंतः ५ नीरोगता ६ मस्तके ७ मूत्रे ८ दुःखिते ९ शकटाश्वादिपालकं ११ कृपणाः १२ नृपवर्णनपरां ॥ ॥ ॥

१-८
३१

कालस्य किम् ॥३८॥ किंच ॥ स्तवद्वयनिवर्तके सति ह्येकविः सूक्तिभिः करोति वरवर्णिनी चरितवर्णनं गर्हितं ॥ अनीतिरवनीपतिर्वत्तशुनी
तनुमौक्ति कैर्विभूषयति देवतामुकुटभागयोग्यैर्यथा ॥३९॥ वि० ॥ आंतरध्वांतरवयः कवयस्त्वग्रानाधिसेव्याभकामेवचः कतिचिदफलाः सतु
लोककवीनां संत्येवान्यामधुरिपुकथसंस्तवात्कामदोग्ध्यः ॥ वित्तकामं भवतु विफले दत्तमश्रोत्रियेभ्यः पात्रे दत्तैर्भवति हि धने धन्यता भूरिदा
तुः ॥४०॥ कल्याणं भगवत्कथा कथनतः काव्यविधातुः कवेस्तस्यैवांगतया क्वचिद्वचयतः शृंगारवीरादिकम् ॥ को दोषो भविता यदत्र कवि
ताशीलैः समाश्रीयते पंथाव्यासवसंधराश्रुतिभवग्रंथादिषु क्वचित्तः ॥४१॥ कृशा० नरस्तुतेर्विधातारो न वस्तुत इमेव धे ॥ श्लाघनीया इति
कवीन्शास्त्रो ध्वन्यो विनिंदति ॥४२॥ कि० ॥ धनचपलसकलपुरुषस्य धारणमिदं दूषणमविवेकिभिः कविष्वेव केवलमाधीयते ॥ यतः ॥
पद्यैर्हृद्यतमैस्तु वतिकवयः प्रायेण पृथ्वीपती नन्येतास्तव तेवचोभिरचमत्कारैरसारैरेपि ॥ पद्यारंभणशक्त्यशक्तिविहितो भेदः कवीनां भव
त्यन्येषां च परं नरस्तु कृतो दोषश्च सार्वत्रिकः ॥४३॥ क्षणमालोक्य सादरम् ॥ प्राचेतसव्यासपराशराद्याः प्रांचः कवीद्राजयदं चितास्ते ॥ गोष्ठिन
वीनापिमहाकवीनां पूज्या गुणज्ञैर्भवनोपकर्त्री ॥४४॥ तथा हि ॥ माघश्चोरो मयूरो मुरारिपुरषरो भारविः सारविद्यः श्रीहर्षः कालिदासः कविरथभू
त्याब्जयोभाजराजः ॥ श्रीदेडीडिडिमारव्यः श्रुतिसुकुटगुरुर्भल्लटो भट्टबाणः रव्याताश्चान्ये सुबध्वात्सु इह हृतिभिर्विश्वमाल्हादयति ॥४५॥
परंतु ॥ संपन्निर्मदभावयोरनघयोः साहित्यपांडित्ययोः सामर्थ्या न्यजनोपकारकतयोः साम्राज्यदाक्षिण्ययोः ॥ औदार्यप्रियवाद्योश्च कथयं
त्साचारविज्ञानयोः सामानाधिकरण्यमेव विबुधोत्तंसप्रशंसास्यदम् ॥४६॥ इदंचावधेयम् ॥ प्रणतचरणरेणुविष्णुचित्तौ शठमथनः सरसीमु
निःसभूतमधुरकविरितो परे च धन्याः कतिनपुनंति जगंति सूक्तिपूरैः ॥४७॥ कु० ॥ परतो विमानं प्रस्थाप्य पार्श्वतो हृष्ट्या पश्यतानाग्रहिणः पुरु
षान्यदेते व्यर्थमेव न्यायग्रंथसततचितनेन विश्राम्यंति ॥ टी० १ वसुंधराश्रुतिर्लक्षणया वल्मीकं तत्र भवो वल्मीकिः २ शास्त्रमार्गसंचारी ३ मदराहित्यं ४ दनशौडं ॥

३१

तथाहि ॥ कर्मब्रह्मविचारणां विज्रह तो भोगापवर्गप्रलापोषकंचनकंठशोषफूलकंकुर्वंत्यमीतार्किकः ॥ प्रत्यक्षं न पुनुरिति नापहरते पापानि पीड
 च्छेदाव्याप्तिर्नोवति नैव पात्यनुमितिर्नोपस्यतारक्षति ॥ ४८ ॥ किंच ॥ हेतुः कोपविशिष्टधीरनुमितौ न ज्ञानयुग्मं मरुत्वाच्चोनेति च मोहबादमुत्तरा
 नैयायिकाश्चेद्दुधाः ॥ मेषस्यांडमियत्यलंबलिभुजोदंताः कियंतस्तथेत्यवसेततचित्तनेश्रमजुषोनस्युः कथंपंडिताः ॥ ४९ ॥ विशिष्यचतस्यश
 ष्कतार्किकस्य रीतिर्विवेकिनमुपहासास्पदं ॥ शृणुतावत् ॥ नजिघ्रत्याम्नायं स्पृशति न तदेगान्यपि सकृत्सुराणां नादत्तेन गणयति किंच सुस्ति
 गणम् ॥ पठन् शुकंतके परपरिभवाथीक्तिभिरसौ नयत्यायुः सर्वनिहितपरलोकार्थयतनः ॥ ५० ॥ अपिच ॥ प्रबुलैरस्तौकैः परिचितकुतकप्रक
 रणाः परंवाचोवश्यान्कतिपयपदौघान्विद्धतः ॥ सभायांवाचाटाः श्रुतिकदुरंतो घटपटान्नलज्जेतेमं दत्तेन्यमपितुजिह्वेति विबुधः ॥ ५१
 वि० ॥ वयस्यविविधोपकारविधायकान्नेयायिकान्मावमंस्थाः ॥ शृणु ॥ मोहैरुणहिविमलीकुरुते च्चुद्धिं स्तुते च्चुस्सुतपदव्यवहारशक्तिं ॥
 शास्त्रांतराभ्यसनयोग्यतया युनक्ति तर्कश्रमोनतनुते किमिहोपकारम् ॥ ५२ ॥ तथाहि ॥ प्रायः काव्येर्गमितवयसः पाणिनीयांबुराशेः सारज्ञस्यां
 व्यपरिकलितन्यायशास्त्रस्युपुंसः ॥ वातरंभेवदितुमनसं विवृणुमेकं सभायां प्रह्वानिब्रह्मभवति कियती पश्यकष्टामवस्थां ॥ ५३ ॥ किंबहना ॥ अ
 परीक्षितलक्षणप्रमाणैरपरोमृष्टपदार्थसार्थतत्त्वेः ॥ अप्रशीलुतजत्रयुक्तिजालेरलभेतरनधीतनर्कविद्यैः ॥ ५४ ॥ निरूपय ॥ अद्भुतस्तेकेपाथे
 धिरमाधोयस्यवर्धकः ॥ अक्षपादोतेमस्युष्टस्त्वकलंकः कलानिधिः ॥ ५५ ॥ पुनरालोच्यसम्लाघम् ॥ ज्ञानाब्धिरक्षिचरणः कर्गभक्षकश्च श्रीप
 क्षिलोप्युद्यनः सचवर्हमानः ॥ गगेश्वरः शशाधरो बहवश्च नव्याग्रथैर्धरुंध्यतद्मेहृदयो धकारं ॥ ५६ ॥ क० ॥ अपरत्रय्योमयानेप्रस्थापयन् अथ
 तो निरीक्ष्यसोपालेभोमीमांसकाः कतिचिदत्रमिलेति वेदप्रामाण्यसाधनकृतोपिनते भिवंद्याः ॥ ॥ टी० ॥ १ परमाणुसमुदायः २ व्याप्तिविशिष्टप
 क्षधर्मताज्ञानविशिष्टः ३ पूर्वोक्तप्रतांशद्वयं ४ त्वगिन्द्रियप्रत्यक्षः ५ काकः ६ रुज्जते ७ अज्ञातपदार्थसमूहस्यैव जयमुक्ति ९ राहुः अज्ञानं च ॥ ॥

वे० द उहो पितोप्युपनिषद्विशेषशेषी ब्रह्मैवनाभ्युपगतः पुरुषोत्तमोयैः ॥५७॥ विशिष्य च मीमांसकानां गोष्ठ्या विश्रुताः शबरादयः शबरादय इव मग
 ३२ वद्भक्तानां विनिन्दनीयाः ॥ ते मीमांसाशास्त्रलोकप्रसिद्धाः सर्वेषां सेहिरे नैव सत्ताम् ॥ चैतन्यस्याप नूवं देवतानां च कृत्विश्वं न श्वं मन्यमापाः ॥ ५८
 ॥ वि० ॥ सखे निखिलनिगमाद्यनिर्धारणब्रह्मदरेषु मीमांसकेषु मास्मसन् ह्येयाः ॥ शृणु ॥ आदौ धर्मप्रमाणं विविधविधिभिदाशेषतां च प्रयुक्ति
 वापर्याधिकारीतदनु बहुविधं चातिदेशं तद्योहं ॥ बाधं तत्र संसर्गं नयननयशतैः सम्यगालोचयद्गोभिन्नामीमांसकेभ्यो विदुः ॥ इति भुविकेसादरं
 वेदसंज्ञां ॥ ५९ ॥ पश्यतावद्भगवत इव जैमिनिशासनं वैदिके ॥ अर्धं निश्चि क्रमणी यो ॥ नैषाधिकारवाननुशाब्दिकावात्रयी शिरः सुश्रमशास्त्रिणी वा ॥
 वादा हवे विभ्रति जैमिनीयन्यायोपरोधे सति मौनमुद्रां ॥ ६० ॥ यच्च मीमांसकेषु दोषोद्घाटनं तद् ज्ञानतः ॥ भगवदनुभ्युपगम्य नैव तच्चैतन्यनिह्व
 श्रेयाम् ॥ कर्मश्रद्धावर्धकतत्त्वाधान्यप्रदर्शनायैव ॥ ६१ ॥ पुनरालोच्य स बहूमानं ॥ आगमरूपविचारिण्यधिकरणसहस्रं प्रशिक्षितविपस्ये ॥ सम्मिनि
 जैमिनियोगिन्यपरज्जतिहृदयमस्मदीयमिदम् ॥ ६२ ॥ शबरकुमारो लगुरवो मेडनभवदेवपार्थसारथयः ॥ अन्येषु विश्वमान्याजयंति सत्राय
 माणतंत्रास्ते ॥ ६३ ॥ कृ० ॥ अस्ति तिविमानमन्यतोगमयन्पाश्वतो ह्रस्वासापहासं ॥ टि ट्ठाणत्रहयसच्चुट्टुडुसिडः सोस्ति पतस्रिसिप्रथस्र
 थमिप्रवस्रमस्रहसिचषुनाष्टुरतडूत्रशच्छोत्थचोत्पाटिदि ॥ लोषाव्योवलिहृदिरेचियचिभेर्दधाध्वतापळे चर्ते रित्यब्दा नखिलान्नयतिकतिचि
 च्छब्दान्यठंतः कटून् ॥ ६४ ॥ किंचासंज्ञेयाणि नि कीर्ति नैर्बहुतरैर्निष्पाद्यशब्दावलि वैकुण्ठस्तवमसम्पारचयितुं मिथ्याश्रमाः शब्दिकाः ॥ पक्षान् विवि
 धं श्रमेषु विविधापूपाग्रसूपां न्वितं मेदाग्नीननु रंधते मितबलाना प्रातुमप्यक्षमान् ॥ ६५ ॥ वि० ॥ त्रय्याभरणेषु वैष्णवकरणेषु भावान्मास्यकलयतु दोष
 शकैलं यत् ॥ कृतदुरितनिराकरणं व्याकरणं चतुरधीरधीयानः ॥ बुधगणगणनावसरे कनिष्ठिकाया परं जयति ॥ ६६ ॥ पातं न लेविष्णुपदापगायाः पातं
 जले चापिनयेवमाहं ॥ टी० १ प्रतीवपदायैः सहाविचाल्यः २ स एव ब्रह्म इति ३ लोपं ४ वादपुहं ५ न्यायरूपे प्रतिबंधके ६ लोपं ७ लेशं ८ पातं न लेविष्णुपदापगायाः ॥ ॥

आर्चयते शुद्धिमा प्रसूते राचसं ते रागमधोसजे च ॥ ६७ ॥ अपि च ॥ नृणां मनभ्यस्तफणाभृदीशगिरांदुरापावुधराजगोष्ठी ॥ अबद्धचाप
 श्रुतिपद्धतीनां युद्धाक्षमेवाद्दततयोधुसार्था ॥ ६८ ॥ तथा हि ॥ नागीकृतव्याकरणोषधानामपटवं वाचिसुगाढमास्ते ॥ कस्मिंश्चिदके
 तुपदेकश्चिद्वैचरं वपुःखिद्यतिवेपते च ॥ ६९ ॥ साक्षेपं ॥ कथं सखेशतकोटिपाणिनिगदितमेव व्याकरणमाद्रियं ते सतः ॥ वि० ॥ पाणि
 नीयमेव हि व्याकरणं प्रयोगोपयिकं प्रविशत्प्रतीतिकारणमितितत्रैवात्तरः पंडितानां ॥ तथा हि ॥ सूत्रं पाणिनिबद्धं कलयन्सुरूपः समुहं
 विस्तृष्टं ॥ वर्णादीनां धर्मान् च ध्याविधिवत्प्रयुक्ते सौ ॥ ७० ॥ इति विमानं अन्यतश्चालयन्पुरोवलोक्य सखेपुशुं चांत्सानर्थचापलेन विक्री
 यमाणाम्नायान् ॥ आः कष्टमप्रदृष्टाः शिष्टा अपि वित्तचापला विष्णुः ॥ अध्यापयंति वेदानां दायचिरायमासि मसिभूतिं ॥ ७१ ॥ वि० ॥ वयस्य
 मैवं वादीः ॥ नाध्यापयिष्यन्निगमान्श्रमेणोपाध्यायलोकायति शिष्यवर्गान् ॥ निर्वेदवाटं किल निर्वितानमुवीचुं हंततदा भविष्यत् ॥ क० ॥
 विरुद्धमिदं भाषितं यद्देवताये सति नृपज्ञाभ्युदयः स्यादिति ॥ वि० ॥ अत्र गच्छता वदेतद्विरुद्धमेव ॥ नाम्नायज्ञो रवेयस्मिन्पजमानतया
 स्थितः ॥ तत्समागमतः सोपि नाम्नायज्ञो भवेन्न किम् ॥ ७२ ॥ क० ॥ पुनरन्यतो दृष्ट्वा सोपहासः ॥ पर्येतान् राजसे विभ्रमरित्यक्तलो क हृष्ये
 रव्यान्स्य हृमोरव्यान्पुरुषान् ॥ नैषां संध्याविधिरविज्ञानाच्युता चोपिसांगानस्वकाले हवननियमो नापिवेदार्थचित्तः ॥ अत्र दृष्ट्वा
 नियतमशननापि निद्रावकाशौ न हौ लोकावप्रित्तु भृता राजसे वा पराणां ॥ ७३ ॥ वि० ॥ दः सहेषा बहुजनपोषकाणां निदानिदा ॥ अशु
 भपुषिकलावप्यप्रमत्ताः स्वधर्मादनुदिनमुपकारानाचरंते बुधानां ॥ बहुजनपरिपुष्टौ बहुदीक्षास्त एते तनुस्वरुमपि हित्वा तन्व देवाज
 सेवां ॥ ७४ ॥ सर्वाणि दिव्यस्त्राण्यवलोक्य साजलिबंधा ॥ कृशानुमुद्दिश्य ॥ गंगाद्वारी परिचितो घ्नजगन्निदानं रंगादिधामसुचिरात्क
 टी ॥ १ वदंति २ जननादाभ्य ३ मरणोत्तर ४ धनुर्वेदः ५ इंद्रः ६ उपयोगी ७ वतन ८ नान्नायज्ञ इति च्छेदः ९ नाममात्रेण सयज्ञः १० अशुभबहुले ॥ ॥

विद तंसन्निधानं विभवं स्वसो विशदूमेव विलोकमानं वंदस्व वस्तुनमदतिहराभिधानं ॥७५॥ क० ॥ नन्वत्रत् तीपचरणार्थो नमत्संरोचते ॥ वि
 ३३ ॥ चनेविभो र्गस्वविरव्याते पुष्यवत्तया ॥ सासात्कृते स्फुटं सर्वशक्ते तिसकथं हृदि ॥ ७६ ॥ वि० ॥ सूर्यचंद्रलोचनतया सचमत्सरं चक्रु
 रंस्तवानायसु ध्येनं हृदयामि ॥ शृणुतावदितं ॥ अथस्तापदसंप्रदायसिकच्छंभयः सहायः श्रियश्चित्तारत्नसपत्नवीक्षितलवश्चैत्रिप
 तोमायते ॥ योविश्वेनेदिगात्रवान्द्रिमरुचाप्युष्णोशान्नेत्रवान्कृतीवेणचभित्रवान्कुशलवब्रह्मादिभिः पुत्रवान् ॥ ७७ ॥ सगतेसंक्षिप्यव
 ह्यमाणोसारभूतमिषमथैवहाण ॥ मेराः सुरावापशिवः प्रदाननिदनीयाः पुरुषेणभुषुना ॥ यतोपिदोषप्रचुरेजगत्प्रयेनेसवित्तवीतुगु
 णाः कलावपि ॥ ७८ ॥ अभ्युपसाम्य ॥ दक्षयिगुणसमृद्धेषुभोषतिः समस्तवस्तुनां ॥ अस्माभिरूपनिषिद्धासिद्धतस्यैव पूर्वपक्षोक्तिः
 ॥ ७९ ॥ इति सकलजनाभोमीर्यंतो कृभंतो मधुमथनपवित्रैश्चसेवाकृताथौ ॥ अनुपथिदृढसरज्योहं त्रगंधर्वसुरज्योनिजसुदुनमगाता
 निभराभेदसादौ ॥ ८० ॥ सकलकुशलसिद्धैः सर्वदेवस्थलेषु ब्रजेतुभुविविचृद्धिवत्सराद्युत्सवश्रीः ॥ अपगतभूमीगिरधराणाप्रयोगे रसि
 लसुभकराणां मस्तभदं हिजानाम् ॥ ८१ ॥ जयतुजगेतिलक्ष्मणार्यपक्षाजयतुवचः श्रुतिमौलिदेशिकानां ॥ अत्रनिगमवर्षानिः सपत्नज
 तुचिरायमुगरिर्जनादौ ॥ ८२ ॥ प्रकाशदोषप्रचुरप्यमुष्मिन्ग्रथे मदीयेकरुणानुबंधात् ॥ प्रसादवतो नक्षत्रानवतुपरतुविश्ववसवतुसंत
 ॥ ८३ ॥ इति श्रीमत्तभजननिबधनन्याख्यातृतातयज्ञभागिनेयवाजपेयसावेप्रष्टोमोर्षामादिप्रन्यात्रयवंशमोक्तिकीभक्त्युप्याचार्य
 तसूत्रवत्स्ययमत्तवत्तवतीरिधुनायाचार्यदीक्षिततनयस्य श्रीमद्वैकलाधरिणः कृतो विश्वयुगादशः समाप्तः ॥ ॥ प्रथमं भवतु ॥ ॥
 टी० १ सूर्यचंद्ररूपवशापसेशिरोगविशेषवत्तया २ पृथक्पदं कर्म ३ अभ्युदयेच्छुना ४ प्रापयेतो ५ पुरोधामिनः नभितु ६ किंतुविश्ववसवसदृशः सतुगुणमहिमतु

1007

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

॥ इति विष्णुगुणोद्देशः समाप्तः ॥

